

OLTART
Revistă de cultură
Nr. 32 • august 2020
SLATINA

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44, Slatina, județul Olt,
cod poștal 230076, tel: 0723 638 840
e-mail: voinescu.sandu@yahoo.com

Redactor-șef: **C. VOINESCU**
Redactor-șef adj.: **Victor TIȚA**
Secretar de redacție: **Oana GLASU**
Colegiul de redacție: **Paul ARETZU, Aurelian Titu DUMITRESCU, Felicia FILIP,**
Dorin POPESCU, Cornel NICULAE, Maria IONICĂ
Tehnoredactare: **Hoffman Design** hoffmandesign@yahoo.com
Corectura: **Dumitru ȚICLEANU**

Revistă editată de **Biblioteca județeană Ion Minulescu,**
cu sprijinul Consiliului Județean Olt

Tiparul realizat la imprimăria Editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

www.EdituraHoffman.ro

www.LibrariaHoffman.ro

Tel. 0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor. Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2020

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Coperta I – Alphonse Mucha – Poezia

Cuprins

- 5   **Editorial** *Greta și Noica. Ultimul război. Cultura este ultima formă de rezistență a unei lumi în declin* – Dorin POPESCU
- 8   **Zilele poeziei în Olt** *Festival-concurs de creație literară*
- 9   **Laudatio**   *Premianții „Zilelor poeziei în Olt* – Nicolae OPREA
          Marele premiu Ion Minulescu – George VULTURESCU
          Marele premiu Virgil Carianopol – Ioan Radu VĂCĂRESCU
          Marele premiu Virgil Mazilescu – Aurel PANTEA
          Premiul Ion Minulescu pentru un autor tânăr
          (sub 30 de ani) – Șimo Liviu MIHAI
          Premiul Virgil Carianopol pentru un autor tânăr
          (sub 30 de ani) – Alexandra CHEROIU
          Premiul Ion Minulescu pentru un grupaj de poeme
          (autor nedebutat) – Emilia BUCUR
          Premiul Virgil Carianopol pentru un grupaj de poeme
          (autor nedebutat) – Andreea Mihaela DIMITRIU
- 27   **Agora** *Despre casă sau despre sine*
          – Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU
- 29   **Calendar. Iulie**
- 30   **Anul omagial al pastorației părinților și copiilor** *Părinții și formarea duhovnicească a copiilor în familie* – Iancu Dorin NIFON
- 34   **Anul comemorativ al filantropilor ortodocși români** *Mari filantropi slătineni (I)* – Aurelia GROSU
- 39   **Proză** *Cantonament pentru viața de apoi* – Viorel MARINEASA
          The Great Escape – Ioan POTOLEA
- 44   **Poesis** Sterian VICOL
          Toma GRIGORIE
          Adrian SUCIU
          Liviu MĂȚĂOANU
- 52   **Eseu** *Singurătatea lui Iona (Despre el-înșine)* – Cornel NICULAE
- 57   **Anul omagial al pastorației părinților și copiilor** *Vasile Băncilă – un pedagog luminat* – Ioan St. LAZĂR
- 63   **Historia** *Bălcescu – 200* – Serghie BUCUR
          Nicolae Bălcescu și Maria Cantacuzino – Aurel TINCA
- 68   **Calendar. August**
- 69   **In memoriam** **Ioan Smedescu** *Ubi sunt...* – Paul ARETZU

- 72 **Raftul cu cărți** *Pâlpâiri și stele – un nou roman-eseu al lui Silviu Gorjan;*
Fata de rouă – un spațiu liric original, cu mireasmă de poveste – C. VOINESCU
Prospețimea clasicului – Serghe BUCUR
Hârtia, o oglindă – Daniel LUCA
Imersiunea în ardere – Daniel MARIȘ
Chei concupiscente – Octavian MIHALCEA
- 83 **Etnografica** *Maica Domnului în calendarul popular – Claudia BALAȘ*
- 86 **Vitralii** *Farmecul amintirii și puterea oglinzii – Dimitrie Anghel – Silviu GORJAN*
- 89 **Cuvențe den bătrâni** *Cu privire la terminologia verbală în Gramatica românească a lui I. Heliade Rădulescu – Irina TIȚA*
- 93 **Norme, noime și obârșii** – Constantin VOINESCU
- 95 **Universală** *Agron TUFA – Traducere – Oana GLASU*
- 96 **Calendar. Septembrie**
- 97 **Simeze** *Mihail Lapaty. Romantism de pus în ramă – Florin POPESCU*
- 102 **Muzica zilelor noastre** *Zan, cu trio și big band*
Simfo-jazz burnecian
„Concertino”, pe la Dolj... – Adrian SIMEANU
- 104 **Teatrul zilelor noastre** *Mazilu și-ai lui;*
Un nume cu renume – Adrian SIMEANU
- 106 **Didactica** *Dascăli de odinioară. Profesorul Gheorghe Ungureanu – un izvor de lumină – Alexandru FIFOIU DELASEACA*

Materialele pentru nr. 33 (noiembrie 2020) al revistei vor fi trimise pe adresa de e-mail voinescu.sandu@yahoo.com până la 20 septembrie a.c. în word, Times New Roman, 14, cu diacritice și corectură.

Editorial

Greta și Noica. Ultimul război Cultura este ultima formă de rezistență a unei lumi în declin

Dorin POPESCU

Lumea noastră modernă se cutremură din temelii, își refuză infantil și sinucigaș rădăcinile, istoria, miturile, modelele culturale etc., într-o permanentă rebeliune agramată cu mime pretențioase de „corectitudine politică”.

Probabil acest marasm al lumii va fi fost avut în vedere de către Biserica Ortodoxă Română atunci când va fi proclamat anul 2020 drept *An omagial al pastorației părinților și copiilor și An comemorativ al filantropilor ortodocși români*.

Creștinismul face parte (alături de dreptul roman și filosofia greacă) din ADN-ul Europei și al *omului alb european*, așa cum propunea Noica. **În acest ADN nu există nicio mândrie a primatului sau superiorității** (rasiale, culturale, spirituale, ideologice etc.), iar când riscul acestei mândrii se inflamează totuși periodic în unele medii sau zone radicale, Europa își găsește rapid și firesc resursele de a o ucide. Singura dată când a permis acestei mândrii să se exprime plenar, în urmă cu aproape un veac, **utopia supremației a fost fatală la nivel planetar**, iar **lecțiile învățate încă de atunci țin și acum Europa și lumea actuală departe de riscul catastrofic al repetării ei**.

În urmă cu doar câteva luni, Parlamentul European adopta deja celebra **Rezoluție referitoare la importanța memoriei istorice europene pentru viitorul Europei**, adoptată la 17 septembrie 2019, prin care Parlamentul European *„reamintește că regimurile naziste și comuniste au comis genocid și crime în masă și au recurs la deportări, cauzând în secolul XX pierderi de vieți omenești și privări de libertate la o scară nemaivăzută în istoria umanității [...], condamnă toate manifestările și propagarea ideologiilor totalitare, precum nazismul și stalinismul, în UE [...], invită statele membre să sprijine documentarea trecutului zbuciumat al Europei [...], solicită o cultură comună a comemorării, ca o modalitate de a promova reziliența împotriva amenințărilor moderne la adresa democrației, în special în rândul tinerei generații [...], încurajează statele membre să promoveze educația, prin intermediul culturii de masă, privind diversitatea societății noastre și istoria noastră comună [...], subliniază că trecutul tragic al Europei ar trebui să constituie în continuare o sursă de inspirație morală și politică pentru a face față provocărilor lumii de astăzi”*.

Pe de altă parte, **riscul unor noi nazisme ale gândirii este mereu manifest în istoria umanității.** În contemporaneitate, acest risc și-a rafinat discursul și mijloacele, insinuându-se tiptil în toate marile teme ale dezbaterii publice.

Cel mai recent dintre aceste riscuri este și cel mai perfid, pentru că mizează pe utopia respingerii maxime a excesului promovând astfel un exces al „corectitudinii”, al „omogenizării”, al globalizării, al alterării specificităților, al refuzului diferențelor, al aplatizării identitare, al ideologiei și cotelor de gen.

Sub pretextul *corectitudinii* se produc tragedii și crime, se distrug identități colective, se prăpădesc culturi. **„Corectitudinea politică” a devenit ea însăși un nou nazism al lumii contemporane**, prin persiflarea sistemică a tot ceea ce este în mod natural în lume *majoritar*. Sub asaltul tribal al acestei *corectitudini*, a cărei genă comorbidă este **agramatismul cultural**, cad victime statuile lui Miguel de Cervantes și Wolfgang Amadeus Mozart, Leonardo Da Vinci și Abraham Lincoln, George Washington și Cristofor Columb, Winston Churchill și regele Leopold al II-lea al Belgiei, marile producții ale Hollywoodului („Pe aripile vântului”, „Să ucizi o pasăre cântătoare” etc.), cărțile de pe primul raft al bibliotecii („Aventurile lui Huckleberry Finn”) etc.

Familia creștină este (alături de valori înrudite genetic sau semantic, precum gândirea critică, ordinea socială, libera expresie, valorile tradiționale, patriotismul, trecutul istoric etc.) una dintre țințele predilecte ale „revoluției neomarxiste a(nti)culturale”, drapată retoric în faldurile acestei „corectitudini”. O parte a lumii contem-

porane a declanșat un **uriaș jihad împotriva religiei creștine, familiei ca nucleu semnificativ al acesteia, gândirii critice, patriotismului și culturii, valorilor tradiționale, ordinii sistemice, reperelor instituționale** etc. În momentul de față, ordinea sacrosantă a lumii este pusă între paranteze de către grupuri de rebeli înarmați cu gramatici de lut. **Printre ei sunt și copiii noștri**, după zeci de ani de înfrângeri consecutive ale culturii și tradiției în școli, sub asaltul noilor gramatici progresiste.

Războiul a(nti)cultural și neomarxist din America, declanșat în vara acestui an, împotriva presupusei dominații a culturii rasei albe, este totuși numai o expresie grotescă a unui război mult mai larg, care se poartă în lume de câteva decenii, împotriva ordinii ei clasice (rigoare, sistem, valori, repere, tradiții etc.). Tot ceea ce este sistem și rigoare, valoare și tradiție, este anatemitizat și ars pe rug. Inchiziția gândirii noilor talibani ne execută fără scrupule tabieturile tradiționale, protocoalele unei lumi care se știa în regulă de la Crearea ei încoace. **A admira o femeie superbă pe stradă a devenit la fel de riscant ca a trece pragul unei biblioteci**, ca a citi Noica subversiv sub cearșaf sau a recita public din Eminescu. A vorbi despre *alb* ca semn al purității sau despre *Dumnezeu* ca origine, sursă și semn a(l) sacrului devine crimă de lezmaiestate, păcat capital, culpă penală într-o lume care își exhibă impudic necredințele, care incendiază frenetic biblioteci și statui. **Într-o lume în care violatorii sunt liberi, antrenorii gândirii critice fac din nou Sorbone în puscării.**

În această lume atrofiată și alienată, **pandemia Covid-19 a accentuat**

clivajul dintre progresiști și conservatori. Primii invocă imperativ nevoia de modernizare a lumii, iar cei din urmă – menținerea reperelor ei fixe. Primii văd în Biserică, în familia creștină, în patriotism și cultură **relicve ale unei lumi retrograde și revoluate**, ultimii – **semnele totemice ale ordinii lumii.** Primii prigonesc Biserica și năzuințele ei, iar ceilalți se refugiază în altarul ei protector. Am detaliat războiul cultural și ideologic dintre cele două jumătăți, în România, în editorialul din *OltArt* – 29.

Este un război fratricid, nu neapărat între generații sau între culturi; **un război între două moduri antagonice de a valoriza prezentul, în cadrul unui tipar civilizațional cu apetență (din ce în ce mai) redusă pentru toleranță.** Fiecare parte visează câte o *noapte a cuțitelor lungi*, prin care să răpună decisiv *inamicul*. În timp ce spațiul public este acaparat tot mai mult de vocile progresiste radicale, de Grete care mimează agende ale lumii silabisite persuasiv în plate școli de *debate*, *rezistența tradițională* se refugiază în biblioteci, altare și vetre. Vatra familiei creștine rămâne ultimul refugiu pe care progresiștii au imperioasă nevoie de a-l cuceri. **Vatra familiei creștine, unde focul sacru mai vorbește despre noi și rădăcini,**

unde portretele părinților noștri rămân neclătinate, unde istoriile rămân nearse și statuile întregi.

Vatra familiei creștine este Kogaionul unui spațiu sacru invadat de necredințe alogene. Acolo se va purta ultimul război.

Iar Biserica noastră știe asta și omagiază **pastorația care ține focul vetrei aprins.** Pastorația în familia creștină – fără de care războiul se pierde Acasă – și pilda publică a filantropilor ortodocși – fără de care războiul se pierde în Cetate – devin astfel unelte inspirate ale Bisericii împotriva pierderii sensului lumii.

Între Greta și Noica îl aleg (senin și peren) pe ultimul. Chiar când cărțile lui vor fi arse pe rug. Chiar când statuile lui, ridicate sau nu, vor fi topite la foc mic, la *focul profan* (*fratele rătăcit* al focului sacru, din vetre). Chiar când pe ușile bibliotecilor și bisericilor se vor bate piroane. **Cred într-o cultură asediată care se apără mai mult decât într-una care se complace.**

Iar dacă Gretele voi birui totuși în Cetate, acolo unde credințele noastre se exprimă tot mai slab, ne vom refugia din nou la vetre, cum am mai făcut-o.

Acolo se va purta ultimul război.

Zilele poeziei în Olt

Festival-concurs de creație literară

Sub genericul „**Zilele Poeziei în Olt**”, s-a desfășurat online, în orașele Slatina, Caracal și Corabia, în perioada 24-25 iulie, Ediția a XXV-a a *Festivalului-concurs de creație literară Ion Minulescu – Virgil Carianopol – Virgil Mazilescu*.

Sub egida Consiliului Județean Olt, finanțatorul evenimentului literar, și-au reunit voința întru promovarea poeziei pe meleaguri oltene, în ciuda potrivnicelor vremuri de pandemie, Centrul Județean de Cultură și Artă Olt, Biblioteca Județeană „Ion Minulescu” Slatina, Primăria și Consiliul Local Caracal, Centrul Cultural Municipal Caracal, Biblioteca „Virgil Carianopol” Caracal. S-au alăturat acestui demers artistic, de cuprindere națională: Asociația „Fiii și Prietenii Caracalului”, Editura „Hoffman”, Revista de cultură „Oltart”. Televiziunea locală „Olt Tv” și Presa locală au fost parteneri media.

Juriul Festivalului a fost alcătuit din: președinte – criticul, istoricul literar și profesorul universitar Nicolae Oprea, cu vechi rădăcini oltenești în Sârbii Măgura, membri – poetul și criticul literar Paul Aretzu, prozatorul C. Voinescu, redactor-șef al revistei „Oltart”, poetul slătinean Silviu Viorel Păcală și directorul Bibliotecii județene, Florian Dumitrescu.

S-au acordat următoarele premii:

I. La Slatina:

1. *Marele premiu Ion Minulescu*: GEORGE VULTURESCU
2. *Premiul Ion Minulescu pentru un autor tânăr (sub 30 de ani)*: ȘIMO LIVIU MIHAI – pentru volumul *Corbul încrunțat* (Editura Clara Toma Publishing House, București, 2019)
3. *Premiul Ion Minulescu pentru un grupaj de poeme (autor nedebutat)*: EMILIA BUCUR (București)

II. La Caracal:

1. *Marele premiu Virgil Carianopol*: IOAN RADU VĂCĂRESCU
2. *Premiul Virgil Carianopol pentru un autor tânăr (sub 30 de ani)*: ALEXANDRA CHEROIU – pentru volumul *Dependent de nefericire* (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019)
3. *Premiul Virgil Carianopol pentru un grupaj de poeme (autor nedebutat)*: ANDREEA MIHAELA DIMITRIU (Fălțiceni)

III. La Corabia:

1. *Marele premiu Virgil Mazilescu*: AUREL PANTEA

Premianții „Zilelor poeziei în Olt”

Nicolae OPREA

Nu este deloc întâmplător că laureații Marelui Premiu din acest an sunt poeți reprezentativi ai generației optzeciste, o generație care a asimilat postmodernismul în literatura română, ajunsă acum în stadiul deplinei maturități creatoare. Câștigătorul *Marelui Premiu „Virgil Mazilescu”*, Aurel Pantea, a debutat editorial chiar în primul an al deceniului optzecist, cu volumul *Casa cu retori* care constituie o introducere în poetica sa, dezvoltată în grupajele următoare, cele mai multe publicate după '89: *Persoana de după amiază*, *La persoana a treia*, *Negru pe negru*, *O victorie covârșitoare*, *Negru pe negru (alt poem)*, *Nimicitorul*, *Recviem pentru tăceri și nimiciri*, *În urmă se sting luminile și O înserare nepământeană*. În majoritatea comentariilor critice ale vremii s-a remarcat predispoziția debutantului pentru delimitarea propriei *ars poetica* în raport cu tradiția livrescă și fenomenul cunoașterii, în genere. Tânărul poet crea impresia unui spirit descins din mijlocul naturii a cărei forță nativă debordantă se simte încorsetată în perimetrul bibliotecii. Se conturează, astfel, în punctul inițial al lirismului, un veritabil discurs poetic cartezian. Format în climatul de emulație spirituală al revistei *Echinoc*, Aurel Pantea și-a reordonat, la maturitate, universul poetic în jurul „conceptelor negative”, exprimând în termeni de o intensitate sfâșietoare presiunea morții și a timpului asupra ființei efemere, cutremurul

existențial ca atare. Grupajul *Negru pe negru* deschidea seria negativistă a poeziei sale.

În toate volumele seriei – între *Negru pe negru* și *O înserare nepământeană* -, autorul renunță la titluri, care deconspirau întrucâtva axa tematică. Opera totală, la care aspiră în sens mallarmé-ean, sub semnele simbolice ale *negrului*, *nimicului* și *nimicitorului*, se construiește piramidal din fragmente suprapuse, irigate de un fluid ce vine din zona misterului profan. Accentele grave apar mai apăsate pe negativismul funciar al creatorului (deconstructiv) care s-a format, așa spune, la școala scepticismului elenistic. Se caută aieveja „forma celei mai pure negații”, căci un *nu* încorporat în elementele materiei este obsesiv urmărit, reducând cosmosul la *lumea lui nu*, alcătuită din concepte negative mustind de viață. Acceptând ca atare un timp al interdicțiilor, poetul plasează negația în spațiul cosmic ca principiu suprem, ordonator. „Sentimentul negativ” e proiectat, așadar, în imensitatea universală, întrucât „Fiecare trăire este o burtă / pentru o mulțime de nu” (în enunțul poetului). Căutând *momentul supremei nesemnificării*, eul liric aproximează astfel o *manieră a nimicului*. Recunoscând, în proiect, existența a „două ordini”: ordinea naturală, a substanței haotice, cu alte cuvinte, fără semnificație în absența spiritului ordonator – și ordinea imaginară, propriu-zis artistică,

ținând de interioritatea în care se retrage „tot ce e viu”. Proiectul vizează o artă rece, pură, chintesențială: „un concentrat, o pastilă,/ un sentiment rece, viziune pură”.

Între da și nu cineva se pregătește de moarte – enunță poetul, copleșit de singurătatea ființei din vecinătatea morții, proiectată pe fundalul crizei demiurgice – într-o secvență din grupajul *O victorie covârșitoare*: „nu ai unde să mori – deci, o zi de iarnă lîngă/ morți – lîngă o realitate cu așteptările epuizate,/ lîngă un absolut centru de dezinteres – simțind/ cum se fabrică nimicul – o astfel de zi parafând/ toate senzațiile – și ele ieșind – lichid seminal -/ foc și apă brutale după ce contractele și mitologiile/ și sistemele s-au alcătuit – scriu singur și singur/ mor în scrisul meu...” Lirismul dens, încărcat de tragism, îl plasează pe Aurel Pantea printre vârfurile generației sale. Acordarea *Premiului Național „Mihai Eminescu”* în 2017 a consolidat această poziție în cadrul mai larg al poeziei române contemporane.

*

Marele Premiu „Ion Minulescu” i-a fost acordat lui George Vulturescu, care instituie poetica Nordului în cadrul fenomenului liric optzecist. El a debutat cu nedreaptă întârziere, explicabilă doar prin intervenția cenzurii, abia în 1988, cu *Frontiera dintre cuvinte*. Poet solitar, prin natura sa, în pofida solidarității de generație dovedită prin acțiunea culturală din jurul revistei *Poesis*, autorul *Frontierei...* evoluează, încet dar sigur, în anii post-revoluționari. Volumele *Poemele din Ev-Mediul odăii* și *Orașul de sub varul pereților* prefigurează conturul imaginarului particular. Odată cu redescoperirea spațiului modelator, sub im-

pulsuri livrești, poetul sătmărean are revelația motivului ordonator în volumul *Tratat despre Ochiul Orb* din 1996. Laitmotiv într-o mulțime de poeme, *ochiul orb* devine pandantul aedului de tip homeric, dar asimilat în spiritul postmodernismului cu imaginea orbului Borges –, fiind „privirea (care) se rupe de creier, se smulge/ din carne”; „el te face să te vezi pe dinlăuntru”. În lirica lui Vulturescu, ochiul închis sau privirea lăuntrică nu produce alternativ proliferarea visului. El nu desemnează doar privirea întoarsă dinspre realitatea concretă spre sine, ci și vederea ciclopică, ahtiată după *Tensiunea detaliului*, cum se intitulează un minigrupaj de poeme definitive. De asemenea, *Ochiul Orb* desemnează forța cerebrală, de penetrație a privirii analitice (sugerată, în versurile finale: „Știi: magia de-a intra pe pod este magia de-a ieși/ din tine. Să înțeleg că văd sau analizez”) și, deopotrivă, forța evocatoare a rememorării.

În ciclurile care urmează, autorul *Tratatului* conturează deplin, cu tușe ferme, poetica Nordului, în spirit bachelardian, marcată și prin titlurile care jalonează relieful provinciei imaginare. *Rămân fidel Nordului*, decide poetul, întrucât Nordul reprezintă spațiul modelator, contribuind, în viziunea sa, la echilibrul universului. Idealul creator se poate concretiza numai în mijlocul acestui peisaj agrest, marcat de „stâncile nupțiale”, *Pietrele Nordului*. Invocând „puterea de a străbate Nordul”, poetul aspiră – și purcede ca atare – spre “urcarea Muntelui”, în vecinătatea cosmică. Sub auspiciile regresiei spre elementar, Muntele poetului se aseamănă cu Muntele magic sadovenian (din *Creanga de aur*), întrucât indică locul unde s-a

conservat civilizația arhaică, nedegradată de elementul urban. În spiritul „eternei reîntoarceri”, paseismul de suprafață se acordă cu tentativa de recuperare a modelului arhetipal. Poetica Nordului se edifică prin cumulul expresiv de aproximări aforistice ale spațiului, culminând cu deviza poetică: *Nordul este când vezi*. Dacă în mitologia consacrată, Nordul reprezintă de obicei sediul infernului, poetul contemporan îi acordă, în schimb, statut benefic de promontoriu al creației. Iar epicentrul provinciei septentrionale se află pe *Pietrele Nordului* („piatra e materia primă a / memoriei noastre”), acolo unde poetul absoarbe imaginar energia geologică.

Definit sugestiv într-o mulțime de poeme ale ciclului nordic, motivul Ochiului Orb este organic legat de ființa poetică, prin transfigurarea unui tragic accident biografic. În aria imaginarului poetic, privirea interioară determină reactivarea memoriei ances-trale. Pentru că *ochiul orb* nu desemnează doar privirea (plină de imaginile Nordului) întoarsă dinspre realitatea concretă spre sine, ci și forța cerebrală care permite recuperarea unui timp mitic cu efecte benefice în direcția creației. Identitatea poetică, în cazul lui Vulturescu, este certificată prin trăirea intensă, până la sânge, în circumstanțele gestului necruțător generat de străvechi principii morale, conform devizei poetice repetate: „Mâna care scrie e tot una cu mâna de pe cuțit”. Aș spune că energia versului se naște din această vitalitate a condiției existențiale. Cum enunța poetul în *Jurnal de provincie*: „Am păstrat legătura cu energia mitică a cuvintelor/ din sat: sunt în contact cu hieraticul”.

*

Laureatul *Marelui Premiu „Virgil Carianopol”*, Ioan Radu Văcărescu, se numără și el printre congenerii cu debut întârziat. Primul volum, *Exil în orașul imperial*, consacra spațiul poetic al orașului natal, Sibiul vechi și nou hașurat melancolic, în registrul poeziei de atmosferă sau de notație. Au urmat plachetele: *Melancolii retorice*, *Ritualul melancoliei*, *Gnoze*, *Muzeul figurilor de umbră și Anul din luna săptămânii de ieri*. În volumul de maturitate, *Pescar de cuvinte*, din 2019, poemele alcătuiesc două grupaje omogene (*Pescar de cuvinte (5 interogări)*, *Albastru de noiembrie*) și un al treilea (*Ritm șchiop*), gândit ca o recapitulare tematică, în care poetul exersează „rostirea cea nouă” în mai multe registre stilistice. Poemele din ciclul introductiv sunt compoziții alegorice despre singurătate și refugiul din tumultul lumii, despre dragoste și moarte, despre întoarcerea acasă (odiseea existențială) și energia creatoare, în genere. Formula dramatică a discursului poetic este oarecum înrudită cu neo-baladele poezilor din Cercul Literar de la Sibiu, Radu Stanca și Ștefan Aug. Doinaș.

Autoportret-ul care inaugurează al doilea grupaj are configurația unei arte poetice implicite, reliefând structura dihotomică a ființei poetice: „spintecat în două jumătăți perfect egale// dacă cineva ar privi trupul din față/ iar acesta ar fi transparent/ ar vedea că o jumătate e de os și de carne/ prin care curge molcom sângele melancoliei/ iar cealaltă jumătate e trunchi de mesteacăn/ din inima căruia pulsează o sevă dulce-amăruie// ce inefabilă tăietură între chipul întunecat/ de care mi-e

drag decât atât de rar/ și cel de verde lumină de care mi-e teamă”. Oscilând între real și ideal, poetul trăiește, alternativ, într-o lume întunecoasă, marcat de sentimentul culpei umane originare și alta luminoasă, în care visul devine realitate. Altfel spus, elementul sacru conviețuiește cu cel profan – sub privirea poetică transfiguratoare. Priveștița care se deschide în fața lui – din balconul casei de pe Strada Moldovei – capătă dimensiuni divine, de iluminare, precum în poemul *Colind* din ciclul final.

Citadinismul organic al liricii lui Ioan Radu Văcărescu este ilustrat printr-o serie de poeme împrăștiate în mai toate plachetele, de la *Exil în orașul imperial* încoace, orașul natal fiind denumit când „imperial”, când „iluzoriu”. Sibiul reprezintă hipercentrul iradiant al *provinciei imaginare* pe care poetul sibian o conturează ca spațiu poetic inconfundabil. Priveștița urbană este îndeobște una nocturnă sau receptată sub semnul amurgului, ca într-un fenomen de ocultare, când oamenii și obiectele sunt învăluite în ceața care alcătuiește penumbra

citadină. O tensiune irepresibilă marchează atitudinea citadinului refugiat în interiorul domestic, de unde contemplă viața orașului intrat sub incidența duratei. Pentru Radu Văcărescu (al doilea nume fiind pseudonim!) orașul este și spațiul formativ în care întâlnirile cu prietenii literați constituie momente de regenerare spirituală. Fie că sunt evocați prietenii dispăruți, cu influență în formarea sa – poezii emblematici ai urbei, Mircea Ivănescu și Iustin Panța –, fie că se relatează întâlnirile periodice cu prietenii de azi. În alt gen de poeme, poetul-pescar de cuvinte depășește granița orașului străvechi și adoptă postura călătorului avid după imagini inedite, fotografiate aievea, care îi îmbogățesc viața interioară. Pentru el, descrierea peisajului (natural sau uman) reprezintă pretextul străluminării meditative. În fond, originalitatea poeziei lui Radu Văcărescu este generată, în primul rând, de revelarea sau dezvoltarea unor „imagini negrăit de simple”, cum spune, cu ajutorul unor *cuvinte banale*. Chiar dacă autorul se îndoiește retoric de expresivitatea lor.

Marele premiu *Ion Minulescu*

George VULTUREȘCU

PRIVIREA PESTE UMĂR

Nu am aceeași vârstă cu poemul
pe care-l scriu azi –
nici Ochiul meu cel Orb, nici Ochiul cel Teafăr
nu au aceeași vârstă cu ceea ce văd
nici unuia nu i s-a arătat cometa
care lumina drumul magilor.
Nu ești în Infern dacă rătăcești fără smirnă,
fără tămâie și fără de aur
Nici pietrele din mare nu se iau după mine
nici ochii lupilor nu mai sticlesc
când mă îndrept spre Celălalt vers –
doar umbra se ține scai după mine –
oare când sunt de-o vârstă cu ea
în Miezul Zilei sau în Miez de Noapte?

Nu sunt un bun Orfeu –
am întors ochii către nuferii din lacuri
în loc să mă uit la fulgerul Nordului
care pârjolea crengile bradului –
era atâta liniște între nuferi încât
și înecații păreau că se agață de ea
precum un copil de poala mamei.

Ochiul meu Orb nu se ia după Ochiul
cel Teafăr
nici stâncile din mare după versul meu
nici adevărul versului meu nu mai e de stâncă,
ci de lut moale
„Suflă peste el, Doamne,
zice Ochiul meu orb din tina lui,
și plămădește poemul la fel cum ai plămădit omul
în singura zi când am avut aceeași vârstă
cu Ochiul Tău Teafăr...”

Când nu sunt de-o vârstă cu poemul
Ochiul meu Orb și Ochiul meu Teafăr spoiesc
pereții camerei în care scriu –
când ajung în dreptul ferestrei tremură
precum tremură orice vers la marginea paginii,
imploră, vreau amândoi, să fie una cu începutul
și cu sfârșitul poemului, simultan, în cer
și pre pământ

Nu sunt un bun Orfeu –
 Infernul Ochiului meu Teafăr este atunci
 când trebuie să întorci versul, precum obrazul
 pentru cealaltă palmă –
 Infernul Ochiului meu Orb este atunci
 când privirea peste umăr nu justifică o capodoperă.

PRIMUL BOB DE ROUĂ

Nu sunt un bun Orfeu –
 m-am întors la vestigiile acelei biserici
 de chihlimbar

țineam în mână firul de lucernă
 cosit de tatăl meu –
 atunci am văzut pe frunzele ei
 primul bob de rouă

tremuram, pentru că nu eu îl vedeam,
 ci el era cel care mă privea –
 mă primise înlăuntrul lui
 ca într-o biserică unde vitraliile
 largesc spațiul, îl multiplică
 și nu-mi venea să mă mai întorc din el

însă auzeam vocea mamei
 care se ruga
 sau poate mă chema
 pe potecă neumblată
 pe rouă nescuturată

am știut de atunci că orice cuvânt
 este incantație
 că există în vocalele lui
 un câmp de forțe
 în care nimic nu putrezește
 între ceea ce ai scris
 și între ceea ce crezi că n-ai scris
 pe potecă neumblată
 pe rouă nescuturată
 doar tu le auzi clinchetul înainte,
 tu le auzi uruitul care năruie
 pereții bisericii tale din bobul de rouă
 cum numai animalele percep
 și latră la lună
 înaintea cutremurelor

am știut de atunci
 că mă voi întoarce cu scrisul meu
 la vestigiile acelei biserici de chihlimbar
 singura care mă apără și purifică
 de cavernele aplatizate ale zilei

Marele premiu *Virgil Carianopol*

Ioan Radu VĂCĂRESCU

PULS

așteptam întotdeauna pe podul din parc
 așezat pe balustrada de lemn deasupra văii aurii
 și ea venea de sus printre tei și arini
 parcă plutind spre valea domoală într-o ceață ușoară
 ne așezam pe bancă dincolo de pârâu
 și puneam capul pe sânul ei stâng
 îi auzeam inima cum bate
 ca un ceasornic un pic imprecis
 niciodată cu mai puțin de nouăzeci de gonguri pe minut

într-o amiază de medardus a plouat cu găleata
 fulgerele cădeau unul după altul
 undeva la marginea parcului
 și când a venit am alergat
 și ne-am îmbrățișat sub un tei uriaș
 iar când s-a liniștit i-am ascultat inima
 cu urechea lipită de iia albă cu flori albastre
 udă leoarcă
 era speriată ca un înger cu umerii înfrigurați
 și ornicul bătea cu două sute pe minut

mai târziu la fel îi bătea în fiecare seară
 când ne întindeam unul lângă altul
 pe salteaua așezată direct pe podea
 și puneam urechea cu grijă sub sân
 și palma stângă pe burta sferică
 precum un pătrar de lună
 și lângă inima ei bătea la fel de repede
 altă inimă
 cât un mugure undeva în dreptul buricului

acum stau și aștept
 precum înțeleptul pe malul râului întomnat
 lalelele galbene din grădină
 sunt încărcate de zăpada mieilor
 și îi aud inima cum bate-ntr-o rână
 sub soarele proaspăt de-april

cu două sute de picuri pe minut
de pe coroanele aurii aplecate-n țărână

ÎNTÂLNIREA

urcam aleea de la marginea parcului subarini
și de departe am zărit-o
coborând
legănându-se lent pe un refren de altădată
sau măcar unul imaginat ad-hoc
într-o rochie roșie spălăcită
și cu pantofi negri cu toc înalt și butucănos
în picioarele umflate

și când a trecut pe lângă mine
și de aproape i-am văzut ochii duși
și vârsta greu de ghicit
ca un ritm aproape uitat
mărgelele uriașe de sticlă de la gâtul ei
au prins dintr-o dată o strălucire aparte
în lumina crudă a echinocțiului
filtrată printre ramurile chinuite de gerurile iernii

și ca prin vis am văzut mesele încărcate de oameni
la barul din fostul veceu public
cu beri multe în față și la capătul aleii ușile de la billa
deschizându-se și închizându-se mute
și mașinile intrând și ieșind silențioase
din parcarea bazinului olympia

am mai făcut câțiva pași cu greutate în sus pe alee
și m-am întors s-o mai privesc încă o dată
cobora legănându-se lent în același ritm
pe tocurile uriașe și scâlciate
și aproape ajunsese la podul de peste pârâul trinkvasser
ca să urce în partea cealaltă a parcului
și brusc am realizat că probabil sunt singurul bărbat
din lume care a întors vreodată capul după ea

și brusc s-a întors chiar acolo pe podeț
legănându-se din ce în ce mai tare
în rochia aia roșie spălăcită
și mi-a făcut cu mâna așa cum ai flutura o batistă
prin geamul coborât pe jumătate
al unui tren gata de a pleca

Marele premiu *Virgil Mazilescu*

Aurel PANTEA

POEME

Spectral.
Toate sunt privite
de autorități bătrâne

Ceea ce mă dizolvă
e rece ca un principiu
și conține timp

Liniște, doar zumzetul
aparaturii de suferit
de unică folosință
toacă dimineața, mii de bucăți
alburii sunt date pentru consum,
fuoare moi poartă urmele atelajului,
mulți se întorc din excursii nocturne
și se conectează

Tu ești lângă fricile mele,
când viața mea trece pe lângă timpuri
cu lacome guri,
tu ești lângă fricile mele,
pe tine te presupun căderile mele,
când, în golul ce m-ar putea absorbi,
se înșiră, ca niște scări,
surîsurile tale,
lângă tine iadurile au gurile amuțite

De la o vreme, chiar și obiectele
îmi simt singurătatea,
prezentul e atât de dens,
că îmi smulge fața

Indescriptibil peisaj,
lașitatea amestecată cu frică,
din egoisme molii
răzbat rugăciuni,
un șuvoi piroclastic
se scurge în mușonii împietrite

Diminețile, aceste depozite reci,
unde se aud respirații bătrâne,
acolo spaimele, ca niște părinți buni,
găsesc miezul însuși al timpului
dintr-o copilărie înroșită de sfioșenii adormite,
mai stai cu mine, mai stai,
curînd va apărea mîna și va desena
chipul abia născutei tale morți

Copii în grădină
sunt zilele
și viața atît de intensă,
că și obiectele
ne simt prezența

Copii în grădină
sunt zilele
și viața atît de intensă,
că și obiectele
ne simt prezența

Ziua,
metal mort,
atîrnă

Curg vieți
din ruinele
acestui apus,
orele tari
nu vor mai ajunge la mine

Premiul *Ion Minulescu* pentru un autor tânăr (sub 30 de ani)

Șimo Liviu MIHAI

CORBUL ÎNCRUNTAT

pe marginea firii mele
se-ncruntă îndelung
cu privirea ametrână
un corb încoronat
cu spini
muguri de gând
și petale
de insomnie
se-ncruntă îndelung
și râde sardonice
privind îmbulzeala haotică
a maselor
de șobolani
de câmp
corbul meu nu este împărat
nici cerșetor
este teribilul regizor
al unei firii nefaste
care-și duce crucea zodiei
departe de dezastre
nu este nici cioară
nici hoț nici rău
corbul meu este un domn
un cavaler al coroanei sale
de argint carambolat
este corbul încruntat
care privește emfatic lumea
de la pervazul geamului spart

PARADOX

când limbile ceasurilor se
chirceau
sub troiene
de dor
lumea s-a oprit
văzând
cum sub pasul tău
ardea timpul

* * *

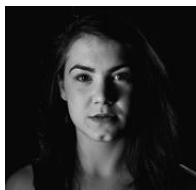
să plângi
încercând să stingi
dorul de mine
dar doar eu să știu că
lacrimile tale
sunt benzină

* * *

m-am găsit
pe câmpii de iasomie
orb
rătăcit
însetat
nebun
și îndrăgostit de tine

* * *

Iubirea noastră numită uneori
Păgână
Arde
Mai sublim decât toate
Iubirile din literatura română

Premiul *Virgil Carianopol* pentru un autor tânăr (sub 30 de ani)

Alexandra CHEROIU

CONCLUZIE

Bolnavă sunt de mine
În felul meu aparte.

Bolnavă sunt de tine
Ai tu un fel aparte
Mereu aproape
Mereu departe

Bolnavă sunt de toate
Mă-mbolnăvesc ușor

Dar tu...
Ai tu un fel aparte
Mereu aproape
Mereu departe

LASĂ-MĂ

Mie-mi place exact ce-ți place și ție
Nu pentru că nu știu ce-mi place
Ci pentru că orice lucru făcut cu tine
Nu are cum să nu fie desăvârșit.

Mie-mi place exact ce-ți place și ție
Nu pentru că nu știu ce îmi place
Ci pentru că cine se-aseamănă se-adună.
Ne place să ne placă aceleași lucruri...
Ar trebui să câștigăm niște timp împreună.

Lasă-mă să-ți gătesc gogoși!
Lasă-mă să simt cum miroși!

Lasă-mă să îți cunosc părinții!
Lasă-mă să te mușc cu dinții!

Hai lasă-mă!
Să scriu poezii, să vreau copiii...
Lasă-mă să visez!!!

Nu-mi place ce-ți place și ție
Pentru că trebuie să completez.

EU SUNT

Când vrei să știi unde sunt
Caută-mă în nopțile tale.
Nopți-ireale, nopți-ilegale.
Nopți ale fricii umplute cu vicii.

Eu sunt aici, acolo...
În cârciumi, într-un solo...
În pasiuni nemuritoare.
Eu sunt în mare...
Sunt în iertare,
În căutare, în ochi,
În suflete, în imagini
Și zâmbete.

Salut!
Eu sunt!
Eu sunt...
Toate contrariile-ntr-un om,
Toate recoltele-ntr-un pom,
Toate ideile-ntr-o minte,
Toate trăirile. Simte!

Când vrei să știi unde sunt
Caută Luna în nopțile tale.
Eu sunt!
Eu sunt aici, acolo...

Dependent de nefericire,
Editura Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2019

Premiul *Ion Minulescu* pentru un grupaj de poeme (autor nedebutat)

Emilia BUCUR

AZI FĂRĂ NICIUN TITLU

„Azi e ziua ta banală

Azi și doar azi e ofertă specială”

Întoarsă pe dos azi, cămașă, se privește din reflexie în reflexie

Ce zodie este

Până se omogenizează

Din oglindă în oglinzi retrovizoare înșirate pe frânghii

Bumerang

Retrovers spre sine.

„Ce bine e când poți trece de la un pas la altul

Fără să simți urma

Cât îți încet cu încetul

Puțin cu puținul

Mîntea și umbra ocupată”

*

noaptea se antrenează pe geamuri

*

„Eul tău nu mai e al tău”

Și râzi bezmetic

Râs desfigurat spart în zeci de puzzle-uri

E cald și ți-e bine Ioana în sine când știi

Că orice cuvânt scris cu literă mică

Se va întoarce la tine prin sine

se va continua
La nesfârșit ca o linie melodică
Neîntreruptă
Tărăgănată
Cântec de leagăn deasupra prăpastiei
Și oricâtă căldură vor emana vorbele
pe gândurile alea cresc blocuri de gheață
Ce nu se vor topi

„Nicio căutare nu e ca asta
Nu e ca a ta”
Râzi degeaba
Niciun sunet zdrobit căruia
Încă îi cresc unghii uriașe prin timpane
Și i se aud tinichelele
Răsfirate de vânt
Ca jocul ăla din fereastră ce prinde muște
Nu îl poți percepe din camera ta imperceptibilă
Rezemată pe ziduri.

„Nu e nimic în neștirea asta”
Unde cauți ceva
Și dai la o parte punctul din obiecte microscopice
Deșertul întins mai mult decât marea minții
Dacă omiți/ mimezi/ minți oricum te aud
Degeaba
Se ascunde la spate timpul.

Premiul *Virgil Carianopol* pentru un grupaj de poeme (autor nedebutat)

Andreea Mihaela DIMITRIU

COBORÂREA ÎN ADÂNCURI A LUI ORFEU

1. o apocalipsă personală și timidă

aici se întrerupe totul
în notele întunecate ale confesiunii –
frânturi de cuvinte, mângâierea
care încearcă să convingă,
modul în care suntem confiscați
de priveliști monstruoase.
m-am hotărât să spun totul, vă oblig
să m-ascultați
privind spectacolul înfiorător:
o inimă explodând deasupra orașului
inundând
    murdărind
        sufocând
cu durerea fetei ucise,
speranța lui M.I.K. într-o lume mai bună,
umorul negru din *crash*

o apocalipsă personală și timidă

coborârea în adâncuri este periculoasă
dar jucată într-un mod absent,
cu icnete abia auzite
și un manual cu revelații
să-mi justifice nebunia.

2. And all the magic we felt

demersul meu e cât se poate
de real.
la fel a fost și treaba cu offenbach.
contextul e mereu altul,
durerea mereu aceeași.

coborârea nu e aici sacrificiu
cât gratuitate și masochism,
dorința de a-ți vedea umbra ridicându-se
ca un abur din iarbă –
o mecanică pe cât de simplă
pe atât de plină de mister
acaparând curiozitatea celor din jur.

un fel de a rămâne blocat în spirala
lumii de jos
care te devorează lăsându-ți
doar impresia că o cunoști,
că poți merge relaxat
pe semantica locurilor comune,
că există pentru toate o formulă,
o scurtătură, o amânare.

nimic din toate astea, la capătul
neputințelor noastre – infernul.
un cor de voci omenești și zgomote familiare,
respirații sacadate și îndârjite
prin artere ce sapă
în inima pământului.

Despre casă sau despre sine

Simona DUMITRACHE de vorbă cu Paul ARETZU

Pentru anul acesta, Biserica Ortodoxă Română a propus ca teme de reflexie pastorația familiei și filantropia. Cum ți se par?

Sunt două virtuți creștine esențiale, distinctive, având la bază iubirea. Definesc însăși Biserica: o familie universală, bazată pe iubirea dintre Creator și creație, dusă până la jertfa euharistică. Țin și de cele sfinte și de cele lumești. Familia este legată de străbuni, de părinți, de mire și mireasă, de copii, de istorie, de omenire. Familia este ontologică. La ceremonia nunții, cei doi logodnici sunt încoronăți de preot, ca niște întemeietori, ca rege și ca regină. Casa este, la rândul ei, o biserică mică. Mihai, care are patru ani (copiii pătrund cu ușurință esența lumii), mi-a spus într-o dimineață, cu toată încredințarea, că rădăcinile casei sunt peste tot. Îl cred și i-am dat întru totul dreptate. A adăugat gânditor: Dacă nu ar avea rădăcini, am fi rătăciți tot timpul. Există, într-adevăr, lucruri care se văd și lucruri care nu se văd. Între cartierele tradiționale ale orașului Caracal (în care m-am născut și în care trăiesc) erau și Târgul din Afară și Târgul din Lăuntru. Și noi avem o casă exterioară, în care locuiește familia, și una interioară, în care locuiește sufletul. Dar familia este sufletul nostru. Când

plouă și e frig, când e noapte, când ne este dor, când ne simțim singuri intrăm în casele noastre, cea din Afară și cea din Lăuntru, unde este bine, unde este iubire. Iubirea este înăuntrul de afară și afara dinăuntru. Ea face legătura dintre eu și sine, dintre ins și semen. În momentul în care ne umplem de iubire, toți ceilalți oameni sunt în casa noastră, adică în interiorul nostru, avem sentimentul nemărginirii. Familia, casa sunt aceste nemărginiri intangibile, închise în sine, în revelație.

Există o familie mare și o familie mică?

În latină, familia cuprindea comunitatea sclavilor aflați pe domeniul unui stăpân, dar și membrii unei genealogii, unei filiații. Aceștia împărtășeau aceeași cultură, aceleași cutume, erau legați afectiv, conduși de interese comune, suportau, cu aproximație, aceeași soartă. Deși erau diferiți, se asemănau, având un catalizator comun, stăpânul. Azi, familia a căpătat, desigur, alte înțelesuri. Există o familie mare, extinsă la obște sau la umanitate, condusă de atitudini filantropice sau de scopuri globale (soluții pentru salvarea omenirii) și familia mică, alcătuită după modelul treimic, din tată, mamă, fiu. Din nefericire, problema cu sclavii și stăpânii a rămas în vigoare și în societatea actuală. Diferențele privind starea materială a oamenilor sunt mari și nedrepte, posibilitățile de afirmare, de împlinire a personalității sunt restrictive pentru mulți, accesul la mijloace este inechitabil, manipularea este o formă disimulată de acaparare a puterii. Sunt oameni care nu au ce să mănânce, sunt

copii neșcolarizați, sunt bolnavi care nu au parte de tratament, abandonăți suferinței.

Dar în familia mică, se petrec asemenea abominații?

Tendința de a domina este ome-nească, funcționează instinctiv sau ca urmare a unui caracter deficitar. Sunt femei maltratate, copiii abandonăți, lăsați la voia întâmplării, părinți denaturați, iresponsabili. Există însă și familii, mai ales dintre cele cu venituri modeste, în care se manifestă spiritul de sacrificiu, în care soțul își protejează cu tandrețe consoarta, în care părinții sunt gata să renunțe la multe pentru binele odraslelor. În astfel de locuri, sentimentul firesc este dragostea, care îmblânzește asperitățile, armonizează sufletele.

Să revenim la motivul discuției. Ce reprezintă pastorația familiei?

Chiar ceea ce discutăm: congruența diferiților. Un rol decisiv îl are educatorul: bunicul, părintele, învățătorul, profesorul, preotul. Aceștia sunt și modelele indelebile. Neasemănătorii, singularii urmează un parcurs de formare care îi face sociabili, morali, umani, creându-le personalitate, discernământ, responsabilitate. Este vorba despre un proces de maturizare. Pedagogul, de orice natură, nu este infailibil, dar trebuie să se comporte ca și cum ar fi. Influența este reciprocă: și copiii pot transmite adulților valori dintre cele mai autentice, imaginație, puritate, generozitate, indulgență, spirit ludic. Educatorul și educatul sunt substituibili. În privința morală, creștinismul are decalogul și legea iubirii. Iubirea părintelui pentru fiu este dumnezeiască. Fiu este și semenul (aproapele). Trebuie iubit omul din afara și din lăuntru. Îți amintești?: Târgul din Afară, Târgul din Lăuntru. Târgul este un negoț: se vinde, se cumpără. Se câștigă, se pierde. Vorbim despre suflet. Nu fără rost preotul este numit părinte, Dumnezeu este Tatăl nostru sau Doamne Dumnezeule. Pastorația familiei este transfer de ereditate

divină. Iar modelul filantropiei este Răstignirea pentru Înviere, reprezentată prin Împărtașanie. „Mâncând ei a luat Iisus pâinea și binecuvântând a frânt și le-a dat lor și a zis: Luați mâncați acesta este trupul Meu. Și luând paharul mulțumind, le-a dat și au băut din el toți și a zis lor: Acesta este sângele Meu al legii celei noi care pentru mulți se varsă.” (Marcu 14:22-24). Filantropia este jertfă de sine.

Casa, copilăria, părinții, familia, iubirea semenilor sunt valori care sacralizează existența. Mai sunt recunoscute azi?

Dacă ne-am naște bătrâni, după cum afirmă Ana Blandiana într-o frumoasă poezie, prioritățile s-ar schimba, probabil. Firesc este să urmărim cursul în aval, trecând prin momentele consacrate pe care le-ai evocat. Este bine să avem părinți grijulii și afectuoși, să avem siguranța unei case în care să avem cele necesare unei existențe normale, să avem parte de o bună educație, să ne dedicăm unei vocații, în care să atingem un grad de competență cât mai ridicat, să avem prieteni, să fim toleranți și milostivi, să ne împlinim menirea ome-nească. Nu există altă cale de urmat. Viața își capătă astfel rostul în sine. Certitudinea unei vieți adevărate este confirmată de amintiri. Memoria ne dezvăluie firul vieții, atunci când acesta se apropie de sfârșit. Memoria conține și sentința conștiinței. Omul fără amintirea copilăriei, a celor dragi, bunici, părinți, frați, a locurilor și a obiectelor, a momentelor rele și a celor bune, a iubirilor de toate felurile, a intersecțiilor remarcabile, a nefericirilor și a fericirilor, a emoțiilor, a cărților citite, scrise..., acela a trecut printr-o iluzie, nu s-a scaldat niciodată în apele propriului râu. Mă simt copil, nu m-am vindecat de această vârstă.

Ce învățător ți-ai dori pentru sfârșitul vieții?

Propria memorie.

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15.03.1949, Iancu Jianu, Olt)

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**

3 iulie 1950 – s-a născut, la Sârbii Măgura, Olt, criticul și istoricul literar **NICOLAE OPREA**

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26. 06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989, Slatina)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, filologul, publicistul și gazetarul **CORNEL RUSU**

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei, Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU** (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar **VASILE SANDU**

22 iulie 2011 – a murit, la București, pictorul și sculptorul **THEODORA MARIA KITZULESCU** (n. 24. 10. 1925, Slatina)

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov, Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

30 iulie 2020 – a murit, la Slatina, poetul, jurnalistul și editorul **IOAN SMEDESCU** (n. 3. 09. 1954, Pleșoiu, Olt)

Anul omagial al pastorației părinților și copiilor

Părinții și formarea duhovnicească a copiilor în familie

Iancu Dorin NIFON

Familia, întemeiată și binecuvântată de Dumnezeu încă de la facerea lumii, a fost înzestrată de la început cu o vocație specială, anume *mântuirea sau îndumnezeirea omului*. De aceea, *rostul* cel mai adânc al *unirii* bărbatului cu femeia în Taina Nunții a fost și va rămâne până la sfârșitul lumii *dobândirea mântuirii sau îndumnezeirea după har* a soțului și a soției. Acest *rost* rămâne valabil și atunci când, din voia lui Dumnezeu, mirele și mireasa devin *părinți*, prin zămislirea și nașterea de prunci. Astfel, existența *pruncilor* face ca lucrarea *părinților* spre *dobândirea mântuirii* să se lărgescă, să devină mai cuprinzătoare, întocmai ca *iubirea* lor, care ajunge să se reverse tot mai mult în afara lor, în purtarea de grijă față de pruncii încredințați lor de Dumnezeu.

Părinții au *vocația și datoria mântuitoare* de a-și crește copiii în *sfințenie*, cum reiese din îndemnul Apostolului Pavel, care spune că femeia „se va mântui prin naștere de fii, *dacă* va stăruie, cu înțelepciune, în credință, în iubire și în sfințenie” (I Timotei 2, 15). Pentru părinți, *educarea copiilor* devine cale spre *dobândirea mântuirii*, doar atunci când ea este săvârșită în mod stăruitor, cu înțelepciune, spre rodirea *credinței*, a *iubirii* și a *sfințeniei* în inimile copiilor.

Deși sunt identificați factori multipli în *educarea religioasă* a copilului și se vorbește tot mai mult despre *cooperarea* dintre Familie, Biserică și Școală în acest sens, totuși, *vocația* cea mai adâncă în *formarea duhovnicească* a copilului va rămâne pentru totdeauna un atribut al părinților săi. Este recunoscut unanim faptul că *bazele educației* unui copil se pun în *familie*, iar acest lucru este valabil cu atât mai mult, când vine vorba despre *formarea gândirii și călăuzirea simțirii* unui copil. În primii ani de viață, copilul nu are nevoie atât de *informare* asupra lumii, cât mai ales de *formare*, el devenind treptat o *oglinză* a părinților săi. Întrucât nu *cuvintele* părinților, cât mai ales *faptele* lor sunt cele care îl *formează* sau îl *deformează* pe un copil. Este esențial ca părinții, inclusiv bunicii și rudele apropiate, să conștientizeze *rolul fundamental și unic* pe care îl au în *formarea duhovnicească* a copilului. Promovarea valorilor morale și împlinirea *cu fapta* a poruncilor dumnezeiești de către părinți trebuie să se desfășoare, nu doar în paralel, ci cu mult mai înainte de protejarea copiilor de tot ceea ce constituie *neghina* lumii acesteia, respectiv cuvintele urâte, faptele rele și mai ales anturajele vătămătoare.

Din voia lui Dumnezeu, *familia* este și va rămâne pentru totdeauna

prima școală a copilului. Dumnezeu îi înzestrea pe părinții care Îi cer ajutorul cu toate însușirile necesare de a fi *educatori* buni ai copiilor lor. Și sensibilitatea mamei, și grija tatălui, și liniștea casei, toate pot contribui la *formarea duhovnicească* a copilului. În această *școală de acasă*, copilul simte și crește în iubirea părinților, din care se dezvoltă mai apoi în relație de iubire față de Dumnezeu, față de natură și față de toți ceilalți oameni. Însă pentru împlinirea acestei *vocații mântuitoare*, părinții sunt datori să îi așeze pe copiii lor înaintea lui Dumnezeu, în *sfânta rugăciune*, să îi încredințeze Lui spre luminare și spre ocrotire. Nu doar rugăciunea *împreună* cu copiii, cât mai ales rugăciunea *pentru* copii este cea care atrage harul lui Dumnezeu asupra lor. Acestei *sfinte rugăciuni* se adaugă mai apoi grija de a-i împărtași pe copii cât mai des cu Sfintele Taine, care se primesc „spre tămăduirea sufletului și a trupului”.

Un rol deosebit în *educarea religioasă* a copilului îl are *copilul* însuși, care se face prin firea lui curată și nevinovată *învățător* al părinților săi, precum și *model* de viețuire sfântă. Astfel, *familia* se arată a fi *școala* în care fiecare membru al ei este deopotrivă *profesor* și *elev*. Că un copil poate fi *învățătorul* părinților săi ne-o spune Însuși Mântuitorul Hristos, când pune un prunc în mijlocul Apostolilor, ca pildă vie, zicând: „Adevărat zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor” (Matei 18, 3). Curăția, smerenia și dragostea curată a pruncului sunt virtuți pe care le caută îndelung oamenii adulți. Astfel, părinții văd în copiii lor curăția și nevinovăția inimii pe care sunt chemați să le redobândească.

Părinții care Îl cunosc pe Dumnezeu și caută să împlinească voia Lui vor putea lesne să-l călăuzească și pe copil să iubească *frumusețea binelui* și să înțeleagă faptul că Dumnezeu l-a adus la viață, ca *persoană unică și irepetabilă*, pentru a fi fericit și a trăi veșnic împreună cu toți cei dragi în Împărăția lui Dumnezeu. Despre o astfel de *educare a sufletului* vorbește Sfântul Ioan Gură de Aur, când le spune părinților în ce constă adevărata *iubire* față de copiii lor: „Fiecare părinte își dă toată silința să instruiască pe copiii lui în meserii, în arte, în știință, în oratorie, dar niciunul nu se interesează cât de puțin să educe *sufletul* lor. Nu încetez a vă ruga cu lacrimi și a vă cere ca, înainte de toate celelalte, să dați copiilor voștri o *bună educație*. Dacă-ți iubești copilul, arat-o prin *educația* pe care i-o dai!... Nu în a procura averi și mărire pentru copii trebuie să se consume strădaniile părinților, ci în a-i învăța pe aceștia cum să facă *binele*, cum să câștige adevărata *înțelepciune*, căci toate bunurile pământești sunt trecătoare, toate se pierd și se strică... Se cuvine, dar, ca tata și mama să nu se zbată să lase copiilor numai bani mulți și avuție multă, ci mai ales cum să-i poată să-i facă bogați în modestie, în bunătate și în înțelepciune; să-i facă să nu simtă lipsa de prea multe numai din ale trupului, ci mai ales să se dorească după bunătate, după iubire și modestie... Purtați, dar, grijă mai ales de curăția sufletescă a copiilor voștri și de bunul lor simț, căci acestea sunt cele mai prețioase podoabe ale lor”.

În primii *șapte ani* de viață, se pun bazele unui mare număr de deprinderi și înclinații, care vor contribui în mod hotărâtor la formarea definitivă a gândirii și a comportamentului copi-

lului. Mai departe, Școala are datoria de a continua ceea ce au început și au format părinții în copiii lor timp de șase sau șapte ani, respectiv de a continua formarea unei *personalități* cât mai bune în copiii care vor alcătui societatea de mâine. Din păcate însă, realitatea ne arată că Școala nu se ocupă întotdeauna de această *continuare*, adică de *formarea* copiilor (despre *formarea duhovnicească* cu greu se poate vorbi), cât mai ales de *informarea* lor. Dar, așa cum pe o *temelie șubredă*, cu anevoie se poate zidi ceva bun, pe când pe o *temelie solidă* se poate așeza cu nădejde tot ceea ce este de trebuință unei zidiri durabile, tot așa, pe o *formare duhovnicească* dobândită în familie, încă de la naștere, copilul poate așeza cu discernământ și nădejde tot ceea ce îi va oferi, mai apoi, Școala și viața în societate. În schimb, copilul care nu s-a *format duhovnicește* în sânul familiei, cu greu se va putea simți *împlinit*, știut fiind faptul că simpla *informare* din Școală nu este suficientă să dea putere *persoanei* de a crește în comuniune de iubire cu întreaga făptură.

Trăim într-o societate tot mai secularizată, tot mai îndepărtată de Dumnezeu, iar *duhul lumii* îi atrage în mare măsură chiar și pe tinerii care, până odinioară, rosteau *Îngerașul* și rugăciunea *Tatăl nostru*, împreună cu părinții lor. Și ne putem întreba: cum de *semințele* cele bune ajung adesea sufocate de *neghină*? Răspunsul constă în faptul că, pe măsură ce copiii cresc, mulți părinți ajung biruiți de grija zilei de mâine, ori de strângerea averilor *de dragul* copiilor, și își lasă copiii *cu totul* în grija Școlii, a liderilor din *mass-media* și a societății. Astfel, când copiii nu mai regăsesc în părinții lor *modelele spirituale* de care au nevoie,

ei simt că poartă singuri povara pe care o implică *curajul mărturisirii credinței* în fața altora și ajung să își interiorizeze și să își ascundă credința, să se conformeze anturajului din care fac parte, să admire alte modele de comportament și să fie înrobiți de *duhul lumii*, adică să viețuiască tot mai departe de Dumnezeu.

De aceea, după intrarea copiilor la grădiniță sau la școală, *vocația* părinților de a-i educa și a-i forma duhovnicește pe copiii lor nu încetează, ci ea trebuie să continue cu o importanță chiar mai mare decât înainte, fiind cunoscute tuturor etapele dificile pe care copilul urmează să le parcurgă, în următorii ani. Credința părinților, cât mai ales faptele lor bune și participarea împreună la Sfânta Liturghie, constituie pentru copil sprijinul de care acesta are atâta nevoie în cea mai dificilă perioadă din viața lui, respectiv în anii de școală și în adolescență. Astfel, ceea ce părinții au început în primii ani de viață, respectiv *formarea duhovnicească* a copiilor, nu trebuie să înceteze tocmai atunci când este mai mare nevoie de ea, ci chiar cu mai multă atenție, cu mai multă iubire și rugăciune, să se continue în perioada care urmează școlarizării.

Educarea religioasă, care trebuie să fie neîntreruptă și plină de iubire, este asemănată de Sfântul Ioan Gură de Aur cu osteneala pictorilor și a sculptorilor, care se îngrijesc de operele lor, până ce ele ajung desăvârșite: „Fiecare dintre voi, părinți și mame, așa cum îi vedeți pe pictori făcându-și tablourile și statuile cu multă luare-aminte, tot așa să vă îngrijiți și de aceste minunate statui (care sunt copiii); căci pictorii, punându-și în fiecare zi tabloul înaintea lor, întind culorile cum se cuvine, iar sculptorii în

piatră fac și ei același lucru, îndepărtând ce e de prisos și adăugând ce lipsește. Așa și voi, ca niște făcători de statui, să aveți spre aceasta toată zăbava, făcând statui minunate lui Dumnezeu: suprimați ce e de prisos și adăugați ce lipsește; și priviți la ele în fiecare zi, să vedeți ce înzestrare prisositoare au din fire, ca să o sporiiți, și ce deficiență au din fire, ca să o suprimați”.

Prin urmare, când se are în vedere *educarea religioasă* a unui copil, nu trebuie uitat faptul că ea nu se poate rezuma la o simplă *informare* sau

cunoaștere, nici că ea poate fi *limitată în timp*, ci trebuie avut în vedere faptul ca ea să cuprindă mai ales *formarea duhovnicească* a copilului sau cultivarea *bunătății* sufletului copilului în relația lui cu familia și cu societatea din care face parte. Putem numi *educație religioasă integrală*, precum și singura formă de *educație mântuitoare*, doar acea educație care include *formarea duhovnicească permanentă*, astfel încât copilul să dobândească „gândul lui Hristos” (I Corinteni 2, 16) și asemnarea cu Dumnezeu.

Max Liebermann – *Copilul Iisus în templu*

Anul comemorativ al filantropilor ortodocși români

Mari filantropi slătineni (I)

Aurelia GROSU

Slatina a fost un oraș iubit de locuitorii săi.

De-a lungul timpului, numeroși slătineni au donat întreaga avere sau părți însemnate din ea pentru înfrumusețarea orașului, pentru construirea, refacerea sau înzestrarea bisericilor, a școlilor și a spitalelor, pentru ajutarea elevilor silitori la învățătură sau a oamenilor sărmani.

Pe atunci oamenii înstăriți înțelegeau în alt mod societatea și nevoile ei.

În galeria marilor filantropi slătineni întâlnim oameni de seamă ai orașului – boieri, magistrați, medici, profesori, industriași, negustori – care au înscris o exemplară pagină în bogata tradiție a filantropiei și asistenței sociale, întâlnită mai înainte vreme în mănăstiri și biserici.

Ionașcu și jupâneasa lui, Neaga, marii binefăcători ai orașului

Seria marilor filantropi slătineni este deschisă de negustorul Ionașcu zis Cupețu, de fel din Romanați, care se stabilește în Slatina pe la anul 1755.

Aici capătă faima de mare negustor, renunțând la meseria de cojocar în favoarea negoțului, la început de cereale și pește. Se căsătorește cu jupâneasa Neaga și împreună adună o avere considerabilă, alcătuită din terenuri, vii, prăvălii, moșii, socotită la peste 3000 galbeni.

Au un singur copil, pe nume Rada, a cărei moarte timpurie a îndurerat peste puțință pe Ionașcu și pe Neaga, despre care se spune că mergea fără noimă în jurul bisericii strigându-i numele.

Văzând că averea agonisită a fost în van, s-au aplecat cu totul spre fapte creștinești hotărând să facă o biserică, un spital, o școală, cișmele, cărora să le închine toată averea agonisită, dorințe consfințite prin testament.

Binefacerile lor s-au împlinit în timp și au îmbogățit Slatina cu o moștenire de neprețuit.

Încă din timpul vieții, Ionașcu și Neaga construiesc biserica în care se odihnește într-o veșnicie din anul 1795 marele filantrop.

Peste aproape 100 de ani pe locul de amplasament al ctitoriei sale se reclădește actuala biserică, sfințită la 8 noiembrie 1877. Din vechea zidire se mai păstrează doar mormântul lui Ionașcu.

Intrată în mentalul colectiv drept Catedrala Ionașcu, de aproape 150 de ani face parte din viața orașului și a

slătinenilor, cele mai importante momente oficiindu-se aici, sub privirile filantropilor Ionașcu și Neaga zugrăvite în pronaos de Gheorghe Tattarescu.

Încă din timpul vieții, Ionașcu a construit lângă biserică trei camere și a cumpărat var și cărămidă pentru alte încăperi, unde urma să funcționeze spitalul.

După moartea lui Ionașcu, Neaga se îngrijește să pună în aplicare dorințele sale testamentare. Pentru a asigura spitalul cu cele trebuincioase, jupâneasa Neaga voia să construiască pe un teren deținut în Slatina o prăvălie, ale cărei venituri să mărească fondul destinat spitalului.

Primul așezământ spitalicesc din Slatina și unul dintre cele mai vechi din Țara Românească, cuprindea 15 paturi pentru îngrijirea bolnavilor, fără plată, de către un medic și o moașă, plătiți tot din fondul Ionașcu.

Mai apoi, spitalul funcționează în case închiriate până prin anul 1868 când se instalează în chiliile schitului Sopot, libere după secularizarea averilor mănăstirești.

Abia în anul 1894 dr. Alexandru Stăncescu, pe timpul când era prefect al județului, începe construirea spitalului ce va fi amplasat mai sus de Grădina Publică „Regina Elisabeta” (azi parcul Pitești!).

Dat în folosință în anul 1896, după atâtea peregrinări, spitalul a reușit să „împace sufletul lui Ionașcu Cupețu și a soției sale jupâneasa Neaga, care și-au dorit atât de mult spitalul, pentru care și-au jertfit ultimele zile de viață și căruia i-au închinat întreaga lor avere”.

Școala Ionașcu, gândită de Ionașcu și Neaga, a fi de folos și copiilor săraci, este amintită în anafora din

20 martie 1800, dată de C. Filipescu și Radu Golescu, episcopii acestui așezământ, prin care arătau că veniturile erau insuficiente pentru spital și școală. În aceste condiții episcopii aleg să se facă „școală pentru învățătura copiilor”, cei lipsiți de mijloace materiale fiind întreținuți din veniturile bisericii Ionașcu.

În anul 1803, dintr-un Raport al ispravnicului Constantin Șătrariu, tatăl Elenei Fântâneau ale cărei acte de filantropie le vom prezenta în cuprinsul acestui material, aflăm că școala funcționa cu dascăli de greacă, latină și română – și „la acești trei dascăli li se dă îndestul simbrie și tain mâncări și lemne de foc, prin chiver-niseala Neagăi, soția lui Ionașcu...”.

Într-o vreme în care se învăța în limba greacă, se face tot mai simțită preocuparea pentru organizarea învățământului în „limba maicii sale”, introdus de Gheorghe Lazăr la Sf. Sava.

Întemeietorul învățământului românesc la Slatina a fost profesorul Gheorghe Ardeleanu (George Sebeșanu Ardeleanu), părintele viitorului om politic și academician P.S. Aurelian.

Școala Națională avea nevoie de un spațiu corespunzător, astfel că în ședința specială din 27 iunie 1833, Eforii școlilor au hotărât „a se zidi din nou” o clădire în curtea bisericii Ionașcu. Deschisă oficial la 13 iunie 1837, Școala Ionașcu s-a numărat printre cele mai bune școli naționale din țară. Aici au predat mari dascăli, precum C. Stanciovici, N. Șerbănescu, zis Cociu, revoluționari pașoptiști, Alexe Marin, Iancu Ionașcu, strănepot al filantropului Ionașcu, iar dintre absolvenți îl amintim pe Barbu Paris Mumuleanu, elogiat de Mihai Eminescu în „Epigonii”.

Către sfârșitul secolului al XIX-lea, în anul 1896, din fondurile Ionașcu se construiește un local modern și spațios pentru Școala primară de băieți nr. 1 Ionașcu (azi Casa Corpului Didactic)

Biserica și Școala Ionașcu se află pe strada Ionașcu, denumire atribuită în anul 1926 pentru cinstirea memoriei filantropului Ionașcu.

Spitalul a fost demolat în anii 1980, pe locul acestuia construindu-se actualul Bloc materno-infantil.

Filantropul Stancu Becheanu – un orfan ajuns pe marea scenă comercială și politică a țării

Stancu Becheanu, fiul cojocărilor Radu Becheanu (Burulă) din Slatina, câștigă prin muncă și onestitate aprecierea contemporanilor într-o vreme în care „cuvântul era cuvânt”. D. Hagi Theodoraky, președinte al Camerei de Comerț Române, spunea despre Stancu Becheanu că „se bucura de mare credit, era de o cinste exemplară și la moarte a lăsat o avere frumoasă”.

Născut la 21 mai 1826, învață clasele primare la școala Ionașcu și apoi, după obiceiul vremii, parcurge șapte ani de ucenicie la prăvălia negustorului Gheorghe Răducu, dintr-o familie de mari negustori și filantropi ale căror bune fapte sunt răsplătite prin atribuirea numelui Răducu unei străzi din Slatina (din 1948 strada Ghiociei).

Rămas orfan de tată pe când avea 15 ani, peste trei ani are curajul să-și ia soarta în propriile mâini și pleacă la București în anul 1844, o perioadă tulbură marcată de mișcări revoluționare care se pregăteau să schimbe vechile rânduieli anchilozate. Se întrezăreau timpuri prielnice spiri-

tului întreprinzător al tânărului Becheanu și al generației sale.

La 32 de ani, în 1858, își deschide propria firmă „La Trandafirul Alb” afacerile sale cunoscând o mare dezvoltare, grație flerului comercial și bunei cunoașteri a pieței.

În momentul în care și-a asigurat o prosperitate solidă, Stancu Becheanu s-a hotărât să intre în politică, fiind onorat de prețuirea unor personalități exigente precum I.C. Brătianu și C.A. Rosetti. Anvergura politică a lui Stancu Becheanu este evidențiată de succesivele mandate de deputat (1876, 1879, 1884) și de senator în legislațiile 1888 și 1904.

În tot timpul vieții, Stancu Becheanu a sprijinit mai toate societățile caritabile și culturale ale vremii, menționând în primul rând Societatea de binefacere „Providența”, înființată pentru ajutorarea negustorilor scăpați, a văduvelor și orfanilor acestora.

A fost printre cei dintâi comercianți decorați cu înalta distincție „Coroana României” în grad de „Comandor” și „Mare Ofițer”.

Legăturile lui Stancu Becheanu cu Slatina rămân trainice și se mani-

festă pe numeroase planuri. Nu întâmplător asociații și colaboratorii săi cei mai apropiați erau din orașul natal, sprijinind copiii multor slătineni să-și găsească un rost în viață. Binefacerile sale se îndreaptă și spre Biserica Sf. Treime, aflată sub îngrijirea negustorilor, căreia îi dăruiește o sfântă Evanghelie, cu coperte de argint, ferecate.

Negustorul Iorgu Angheliu îl alege pe Stancu Becheanu să fie executorul testamentar al substanțialei averi lăsate orașului Slatina în anul 1883, pentru acte caritabile. Numai pentru zidirea monumentalei biserici Sf. Nicolae din Coastă a donat 7 000 lei, de săvârșirea acesteia ocupându-se îndeaproape Stancu Becheanu.

Biserica din coasta dealului Caloianca a fost sfințită în anul 1889 de PS Ghenadie al Râmnicului. Ctitorul donator zugrăvit în pronaos trecuse la cele veșnice, dar zidirea lui aduce și astăzi lumină în sufletele slătinenilor.

Negustorii Nicolae și Ioan Hagi Popp, în slujba celor sărmani

Nicolae Hagi Popp, de obârșie din Transilvania, după o scurtă ședere la Câmpulung, se stabilește în Slatina, unde se ocupă cu negoțul de băuturi, având prăvălia pe Lipsani. Mai tâziu, în anii 1930, pe locul prăvăliei familiei Hagi Popp se va construi Clubul Subofițerilor (cinematograful „Victoria” în perioada comunistă)

Om cinstit, pios creștin, filantrop, a avut mare vază în oraș. Cu cheltuiala sa a refăcut învelitoarea bisericii Sf. Ioan Botezătorul din panta dealului Grădiște. Nicolae Hagi Popp a fost cel care a înființat unul dintre primele stabilimente de ocrotire socială – azil pentru oamenii săraci de

care în chiliile Bisericii Maica Domnului de care s-a ocupat până la moarte, petrecută în 1872.

Ioan Hagi Popp, instruit la Viena, continuă activitățile comerciale și filantropice ale tatălui său. Timp de aproape 70 de ani, distinsul și elegantul Ioan Hagi Popp s-a aflat în miezul frământărilor orașului, ca șef al gărzii civile în Războiul de Independență din 1877, deputat în intervalul 1892-1894 și primar al Slatinei între 1895-1896. Întotdeauna avea în buzunar bomboane pe care le oferea copiilor și era prezent la toate serbările școlare pentru a premia în modul său personal elevii (dulciuri și alte daruri).

În timpul ocupației Slatinei din Primul Război Mondial, Ioan Hagi Popp, bun vorbitor de germană, mijlocește contactul între slătineni și Comandatura germană instalată la Banca Slatina din Grădina Publică „Regina Maria” (azi parcul „Eugen Ionescu”). Cu riscuri enorme a reușit să atenueze o parte din abuzurile și spolierea sistematică, instituite de trupele de ocupație.

Se stinge din viață la 91 de ani, în ziua de 31 mai 1944, fiind condus pe

ultimul drum de numeroși slătineni, îndurerați că pierdeau un stâlp de care s-au sprijinit în momentele grele.

Strada pe care avea casele, ce pornea din Ionașcu și se termina în Lipscani, va primi denumirea de Hagi (actuala Ion Moroșanu).

În casele deținute pe această stradă, din anul 1922 funcționează Școala elementară de comerț, înființată din inițiativa slătinenilor, iar din 1925 și Școala superioară de comerț. Două școli cerute de piața locală dominată de negoț și negustori, categoria cea mai activă în evoluția Slatinei și, după cum am văzut, categoria care a manifestat constant o aplecare deosebită spre filantropia socială.

Ștefan Protopopescu – și a sa nemărginită dragoste pentru școală

Frate cu alți doi binefăcători ai Slatinei, Nae și Tache Protopopescu, Ștefan Protopopescu se stinge din viață la Paris, unde studia dreptul financiar.

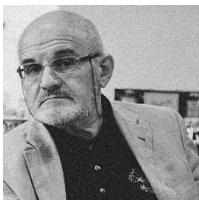
În testamentul redactat cu câteva luni înainte, donează Primăriei Slatina un fond de 71.500 lei în scopul dezvoltării instrucțiunii publice. Pentru a împlini cerința filantropului, Primăria se hotărăște să construiască un local impunător pentru Școala de băieți nr. 2, înființată în anul 1872, care funcționa în casele donate de Ioan Varipatti.

Școala de băieți nr 2 „Ștefan Protopopescu”, dată în folosință în anul 1888, era numită și Școala cu ceas, după ce Tache Protopopescu, primar al Slatinei la sfârșitul secolului XIX, îi adaugă un ceas pe frontispiciul fațadei principale. La vremea respectivă era singura clădire din oraș cu orologiu, între timp cel montat pe Catedrala Ionașcu își opriese bătăile cadente.

Faima școlii „Ștefan Protopopescu” avea să fie dată de marii dascăli care au pregătit zeci de generații de elevi, majoritatea urmând studii superioare.

În semn de bună aducere aminte a filantropului și patronului spiritual al școlii, una dintre cele mai bune din Slatina, strada va purta numele Ștefan Protopopescu până în anul 1948 când este redenumită Horia.

Proză

Cantonament pentru viața de apoi

Viorel MARINEASA

„Dacă vrei un leac, îți recomand muzica hip-hop. Face bine la depresie.” „Așa mă știi? Sau o zici în bășcălie...” „Nu glumesc. Tu ai nevoie să te simți tare și să te redefinești dintr-un unghi prietenos.” „Și crezi că rahatu ăsta îmi va rezolva problemele? Mai întâi, nu mă potrivesc deloc cu larma aia de posedați.” „Tocmai. Fă o sforțare, schimbă paradigma, chiar dacă pare ceva împotriva firii tale.” „Oricum, îți mulțumesc, dar n-am de gând să-ți urmez sfatul. Prefer să-mi duc boala pe propria-mi răspundere.”

Romi ot Icloda face stângamprejur și-l lasă pe celălalt cu verbu-n gâtlej. O tunde spre catedrală cu pași mărunți. Puky îi apare-n față de nicunde, n-are cum să-l ocolească. Poartă hanorac, bermude, un bocanc de schi în stângul și un șlap pe dreptul, gluga trasă peste un ochi, chitara spartă în cârcă, ghioaga atârână de o sfoară prinsă la butonieră. „Ce-i, Puky, i-ai scos pe yin și yang la paradă?” „Lasă asta... Mi-au spus ăștia cu ecumenismul că, la ultima reuniune, au convenit că pâinea pustnicească a ieromonahului Ghelasie e compatibilă cu aia macrobiotică după rețetarul Oshawa. Dacă vrei, îți procur. Un euro juma bucata. Face bine la orice bai.” „Prostii! N-au nimic în comun. Isprăvește cu sacrilegiile!” Puky nu-l slă-

bește, îi dă înainte cu beneficiile hranei sattvice, cum se ferește el de otrava aspartam-ului, dar un fum de țigară și o gură de bere tot n-ar fi potop. N-are să-i dea pentru o halbă? Scapă cumva din încleștare. Mai apucă să-l audă pe Puky răcnind în urma sa: „Mă simt ca într-un cantonament diabolic pentru viața de apoi”. În alt colț al pieței, elevii români de la liceul german fac repetiții în vederea carnavalului. Ei cântă pe ritm de polka urmând un text desprins de pe dreptunghiurile de pânză brodată, fixate odinioară cu piuneze, în casele șvăbești, deasupra mașinii de gătit sau, mai degrabă, din motive de siguranță, ca nu cumva să ia foc, deasupra spălătorului: „Ein helles Feuer,/ ein freundlich's Gesicht,/ Ein braves München,/ mehr brauch ich nicht”. Profitând de regimul flașnetar al exercițiului la care profesoara îi supune pe copii, Romi încearcă o traducere: Un foc viu, o față blândă, un bărbățel pe cinste, altceva nici că-mi trebuie. Caută sinonime în timp ce melodia curge în reluare. Îi trece prin cap să găsească rime în românește. Focul arde într-o veselie/ Un bărbat uite-atâtica/ cu fața-i plăcută alături să-mi fie/ Alta ce mi-aș dori? Nimica// Nu-i place cum a ieșit. Mîntea îi rămâne aninată de tema falsă. Se înfurie. Și se mai înfurie o dată

amintindu-și că, pe vremuri, în capul-varză al lui Puky, extazul isihaiștilor se întâlnea cu drumul spre Shambala și cu pogorârea în Merkaba. A rămas la fel Puky.

Trece perechea de moși care nu ratează în nicio zi plimbarea pe corso, fie ploaie, fie furtună, fie caniculă, fie ger. Își ascute auzul. Nu-i sigur că a înțeles bine. Așa o fi spus cel lung și gros sau a completat chiar el, scuturat de niște friguri nemotivate? „De când am îmbătrânit, lumea o văd ca un punct.” Ca pe un punct? Pumn? Lunea? De câteva zile s-a aciuit prin zonă acordeonistul beat, afon, muncit de o melancolie proastă, care-și drege blegeala din repertoriu băjbâind în final bucata optimistă *Perinița*. Tocmai a ajuns la faza cu pricina, hora de gură-cască se-ncinge în jurul lui, de remarcat prezența unei măturătoare din serviciul municipalității, care joacă ținând sub braț unealta din dotare. Romi se îndepărtează mormăind: „Nu am putea lua premiul Nobel nici măcar pentru precaritate”. Cât despre Puky... Pe Puky l-am pus pe șine, l-am îndemnat să-și curețe viața, să nu intre în dileme sterile, să nu caute similarități anapoda acolo unde-s, limpede, diferențe. Iacătă ce-a ieșit. Un nebun care face pe nebunu. Se deghizează ca să-și evedențieze stigmatele. Cum s-a lăsat de slujbă (chit că și-atunci purta espadrile și blugi peticiți în cur) i-au dispărut contracțiile, căutătura de hăituit. O constăți când îți întinde mâna flască. Când te privește intens, devorator, ca apoi să cadă în gol. Cretineala aia de cânticel ar suna mai bine așa: În cămin, focul arde febril/ Alături, o fizionomie deschisă/ A unui bărbat cu

suflet de copil/ Intrarea străinilor strict interzisă.// Semnătură virtuală: Sieglinde-Cosânzeana.

Iar nu merge liftul. Zăbovește în hol. Cercetează critic noile anunțuri ale administrației. Pe vremea lui Ceaușescu se așezau, în noaptea de duminică spre luni, în fața biroului Vămii; expediau cărți rudelor din Occident, cu gândul că vor ajunge și ei, cândva, acolo. El, Romi, i-a organizat. Păzeau coletele câte trei, schimbându-se din două-n două ore. Acolo i-a cunoscut pe Willy, pe Waldi, pe Trude, dar și pe Sieglinde, nemțoaica aia care știa să iubească meridional. Gașca înfierăților. Ajunge în citadela sa librărie de la ultimul etaj. Își face datoria de diarist. Scrie ca la vreo zece rânduri. Nu-l uită pe Puky: face pe nepăsătorul, dar e atent la efecte; parcă tot orașul ar fi al lui (nu mai are presiunea insului înrolat/ se travestește și bate străzile în ritm zigzagat/ dispăre el știe unde/ se aciuiază, poate, pe lângă cei din găștile esoterice... se pătrunde//). Adoarme pe salteaua încropită din cărți. Se învelește cu două ziare. Nu știe dacă-i un vis sau o reminiscență: se face/se făcea că îi surprinde/i-a surprins pe Puky și pe Pacă, tatăl fotografilor interziși, experimentând păcatul sodomiei în WC-ul (vopsit căcăniu în ulei) din garsoniera fraților Glonț, în timpul unui chef-monstru prilejuit de o sărbătoare inventată – 1351 de zile și 15 ore de la prima întâlnire a nucleului dur *taromist*.

Notă: *taromist*, adică tip care frecventa cafeneaua de lângă Agenția TAROM.

The Great Escape

Ioan POTOLEA

5

— Oto, să nu uiți să scoți cenușa!

— Oto, sunt 15 lei pe masă, cumpără de-ale gurii până vin eu sau taica-tu...

— Oto, astăzi să faci curat în magazie și baie...

— Oto, să cari cărbunii și lemnele în casă pentru diseară ...

— Oto, du-te și ia-mi o sticlă de borș de la Baba Ștefana...

— Oto, bate covoarele!

— Oto, ajută-i pe Karina și Rainer să termine lecțiile...

Era atât de ascultător Oto. Și harnic. Și nu venise miliția să l caute acasă... Și acum să plece pur și simplu... Casa familiei era vraiste... se ciocneau unii de alții prin uși deschise, trântite, se întrebau, își reproșau vini imaginare, stăteau în stare de prostație cu ochii în gol, Pia cădea în genunchi și se ruga la Dumnezeu strângând piciorul mesei în brațe, tresăreau violent ca morții clinici sub defibrilatoare când îi traversa imaginea lui Oto călcat de tren, a lui Oto înecat, scos la mal de scafandri, a lui Oto spânzurat... a lui Oto cu venele tăiate... plecau în expediții scurte, se întorceau fără rezultat o luau de la capăt... Pe măsură ce înaintau în nopți cu căutarea fiului lor fugit de-acasă, Pia și Arhan Leon deveneau tot mai sperați. Băteau la uși străine cu fețele desfigurată de spaimă. Plângeau. Niciun semn de la colegii de clasă vizitați la casele lor. Nu știau

nimic. Oto era un obscur pentru ei. Îl mai luau la mișto... așa în glumă, ca între colegi.. Der Mensch unt Das Brot „omul cu franzela” îi ziceau... ieșea târziu uneori de la antrenamentele de volei de la sală... îi era foame, auto-servirile închise, nu avea bani de snack bar... bătea în oblonul unei brutării și cumpăra o franzelă de 2,70, cu ea sub braț... o mânca până acasă... însă nu avuseseră vreun conflict. Fusese la școală, da, dar după aceea nimeni nu băgase de seamă... încotro... ce spusese... ei da... într-o zi de curând... a dat singur teza la literatură... pentru că scrisese altceva... la momentul examinării trimestriale... nimeni nu-l întrebase ce anume tratase... un eseu... eseul era la Odobescu... ce să caute la Camil Petrescu... greșise probabil... iată totuși aflasera ceva... repede acasă... Karina... unde-s caietele lui Oto?... caietele de teză? Nu sunt nicăieri... „Are un jurnal... scrie în el în fiecare zi ... l-am luat odată, dar m-a prins și mi l-a smuls din mână... era să mă bată... de nervi... nici jurnalul nu e...” apoi luă răpile, faleza, gradina publică, gara, depoul, triajele... uneori Pia făcea atacuri de panică, se sufoca, îi venea să se pișe, nu mai suporta fizic spaima. „Ține geanta și stai de pază; mă dau colea după tufișuri, că mă piș pe mine...”

Și tot așa de vreo trei ori, până ajunseră istoviți, înainte de zori, acasă... au ațipit îmbrăcați ca în gară... era

încă întuneric... ieșiseră tramvaiele și autobuzele... se mișca orașul către fabrici... sunau sirenele... când ei așteptau înfrigurați la intrarea profesorilor din grădina liceului...

Nici nu începuse bine discuția cu diriginta lui Oto, în salonul de lângă cancelarie, când vestea trecu ca fulgerul din clasă în clasă.

— A fugit de-acasă?

— Cine?

— Băiatul ăla bun la literatură, zi-i pe nume, Der Mensch ...

— A , Oto Leon... de la clasa de băieți... Nuu cred!

— Ba da, îs babacii lui cu diriga... m-a trimis s-o chem pe tipa aia de-o conducea el la internat după teatru...

— Dar ce s-a întâmplat? S-a sinucis?

— Nu se știe... avea biletul lăsat de el... e doar dispărut ...

6

Oto urcase în trenul cu destinația „vis” de la un peron retras. Era un tren personal, murdar, cu vagoane vechi, care ducea navetiștii din combinatul siderurgic din schimbul doi prin satele din nordul orașului; citadela care-i sorbea care creștea tentacular cu noi cartiere de blocuri din beton armat. În bou-vagonul în care nimeri erau câțiva călători; mirosea a salopetă de mecanic, a ceapă, a rachie și a conservă de pește proaspăt deschisă. Muncitorii vorbeau tare, cu un exces de importanță pentru teme banale și cu acea siguranță nepăsătoare față de necunoscuții care erau obligați astfel să-i asculte... Oto iubea omenirea mare și simplă, simțea elanuri withmaniene când contempla în imaginația lui electricienii cățărându-se pe stâlpii

gudronați cu ingeniosii clești de fier atașați de bocanci, clești zimțați ca de rac... apoi chiar se entuziasma ca de un imn când vedea brațele arse de soare, năclăite de sudoare și praf ale tractoriștilor care ridicau capota fierbinte a motorului să toarne apă în radiatorul din care țâșneau aburii... dar întâlnindu-i în viața lor civilă i se păreau mediocri, anoști, brute uneori, vulgari... trăncănitori... Îi evita, se izola... el tânărul, „ce tânăr sunt, m-aș dăru cu-nfiore...” cel gata de comunicare, cu „pieptul dezgolit oricărui zvon ce calea i-o aține” se strângea în sine, devenea absent și taciturn. Se cuibări așadar pe o banchetă cu mușamaua plesnită din colțul neocupat al bou-vagonului; era aproape de toaletă și venea miros de pișat de jos. Mai bine suporta asta decât presiunea să răspundă la întrebările lor indiscrete. Își adânci bărbia între reverele ridicate ale paltonului și se cufundă în meditațiile lui...

7

În intimitatea lui exilată la fereastră, Oto revizua neîncetat marele lui vis. Din când în când peste ritmul sacadat al roților de tren se auzea vuietul metalic de pod trecut în viteză; întunericul compact de dincolo de geam era zигurat în răstimpuri de fulgerătoare, fugare apariții: borurile de tablă ale unui felinar singuratic în fața unui siloz, semafoare, cantonieri cu lămpașe ridicate, câte un fascicul de fază lungă de la un camion rătăcit în noapte... toate semnele, notele muzicale ale derizoriului, ale pasagerului, ale provizoriului, se așezau, picurau ca un balsam pe neliniștea inerentă unei plecări vecină cu strămutarea: chiar nu voia să se mai întoarcă...

...Visul său era o viziune de fapt. Oameni ai viitorului îl chemau, îi arătau universul: marile centrale eoliene care transformau energia vânturilor cosmice, uriașele astronave mari cât niște insule zburătoare, adevărate arce cu toată viața pământului pe ele, menite să populeze noi planete, tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte fuseseră cucerite, omul dobândise prin muncă și artă paradisul pierdut, tot pământul era o grădină, deșerturile acoperite de junglă, natura luxuriantă reocupa piscuri sterpe, uzine controlau dereglările climatice, moderau excesele; un dumnezeu surprins asista la miracolul său: omul creat de el crea lume la rândul lui, umplea cosmosul de muzică... punea materia să cânte înălțătoare simfonii... te salut om al viitorului – flutura în gând mâna Oto, hipnotizat de viziunea sa... acesta e Marele Baraj pe care nu-l știa nici Dina, nici prietena lui premianta... nimeni... nimeni... doar jurnalul lui... către el pleca acum... la el voia să lucreze... și-i veni în gând și chiar murmură monologul lui Miroiu: sunt seri când tot cerul mi se pare pustiu cu stele reci și moarte ca-ntr-un univers absurd... în care numai noi în marea noastră singurătate... de atâtea ori încercase să-i descrie Cित्तेi , Citta, așa o chema pe premianta lui, și ea îl asculta strâmb, ca pe un actor amator, ca pe un performer de stradă... ca pe un vrajitor de gagică... nu simțea funciaritatea pasajului... era mâhnit se despărțise de ea, de Citta, acum Citta ieșea cu un voleibalist, coleg de sală de

antrenament cu el... Oto se atașase viziunii sale atât de mult încât noapte de noapte, după lungi ore de lectură, contempla cerul... când era lună plină aproape plângea de bucurie: toate negurile strălucind peste munți, sunetul cascadelor pe care nu le vedea, nu, dar, dacă era atent, putea să le asculte vâltoarea, pădurile foșnitoare, cărarea selenară unduitoare pe fluviu... stătea ore întregi în picioare în fața panoramei de pe faleza înaltă a Dunării contemplând lunca și bălțile de pe malul celălalt... platoul luminat de astru până în poalele pleșurilor munți ai Măcinului... Era o muzică a distanțelor, a înălțimilor și adâncimilor, un sunet, o reverberație a frumuseții lumii, care îl făcea pe Oto să se simtă plin până la lacrimi de bucuria de a fi atunci și acolo. Și plângea, plângea senin și singur de bucurie cu ochii deschiși către astre. Așa se copsese „visul” său pe care nu-l mai împărțise nimănui: în lungi plimbări de noapte, sub luna mare, pe alei, prin parcuri prin cele mai întortocheate străzi de mahala, pe sub pergolele falezei, printr-un oraș pustiu ca în tablourile lui De Chirico. Își recita uneori din zecile de poezii pe care, nu că le știa pe de rost, le crescuse în el ca pe o realitate organică... Trenul oprit într-o gară dădea să plece. Oto recunoscuse gara lui. O zbughi către ușă, o deschise greu, sări din mers și ateriză pe pietriș, gata să cadă în nas. Când se redresă, văzu cu stupeoare că nu era gara lui... ce asemănare uluitoare!

Sterian VICOL

NUMELE MEU ÎN ACROSTIH

Dedic poemul neamului meu vicolesc

Moto:

*Să scrie numele, el fiind și vârf, și căpătâi,
fiecare literă poate fi chiar surdo-mută,
dar de ies din pata de cerneală, mai întâi,
aripă e totuși o fantă de sunet neîncepută...*

S poate-a fost demult un șarpe orb
pe care l-a scăpat din gheara sa un corb
T a fost, n-a fost, doar drum înfrânt,
cu un capăt de ziuă, adio, în pământ
E o jumătate de scară ruptă, de scară,
că nimeni n-a urcat și nimeni n-o coboară
R nu-i decât ocolul unui semn de lac
în care trestiiile foșnesc când norii tac
I Cârlig poate-a fost cândva, pentru pește,
aruncat de pe-un mal, unde se nimerește -
A nu-i ce se vede, e de demult mirare
adică strigăt al celui ce piere în mare
N e, ca sigur, un belciug ruginit de lanț
ce ține-aproape câinele de șanț -

V vârful de săgeată intrând cu totul în picior
numai când ce-l ce-ntinde arcul e vânător!
I nu mai este cârlig de undiță, cum am spus,
este chiar țiparul în Dunăre intrus -
C ou spart la Paște ori la Înălțare
mâncat de unii cu oțet și multă sare -
O nu-i ce credeți voi, e-al copilăriei cerc
pe care-n amintire, l-alerg să-l mai încerc...
L e unghiul drept sau poate-un plop subțire
din care într-o zi o Doamnă pleca-va c-un mire!

ȚĂRÂNA CEA GREA

Cea mai lungă beție e cu ea
Care-i umbra ta, e o șoaptă,
Are ceva inedit, țărâna cea grea,
Ea, la beția cea lungă, e aptă -

N-are cum să fie pentru toți la fel,
Cu cei cu sau fără icoană în sânge,
Ea-l caută pe cel sfânt sau rebel
Și-l strânge la sânu-i, tot strânge.

Ea umbra ta-i cu stele pe margini,
mireasă a nopții și-a beției până-n zori,
La margine de sunet peste alte pagini
Te-nalță și coboară de atâtea ori -

Dar cea mai lungă beție e cu ea,
Vinu-i sfânt și-i rece ca o groapă
În care știu, nu știu, cămașa-i grea
când scrisul Poetului, cu cerul se-adapă!

DISCURS despre măr

*Se dedică lui Nicolae Manolescu, ajuns la
vârsta marilor înțelepți*

Poetul si viermele mușcăm dintr-un măr,
Furat chiar de mine din cimitir, oh, mărul
Bătând cu roșu-i în geamul bisericii, făr'
Să știe părintele satului, adevărul!

Eu pe el, el pe mine, trădam, cine știe,
De ne cunoaștem doar din niște cărți,
Eu pe el, sigur, și-l mai duc și-n poezie
Cum el sapă labirintu-n alte părți...

Și-atunci când poetul mușcă, mușcă și
Sfera mărului, e-ntr-o mai mare tăcere,
El, viermele, -i viu ca mărul, că-și
poartă inelele cu sunet întru-înviere...

Nici El, nici Eu, nici mărul măcar,
Lângă salcâmul japonez, numit sophora,
Nu ne țin gardul casei cum în calendar
Sfinții țin ziua și numele, și ora!

Și viermele, și Poetul mușcă, flămânzi
Din carnea albă, morți de foame și
Mărul cade-n altar, printre îngerii blânzi,
Scriind cu aer de viață și moarte, și vameși!

CĂRĂRI ANONIME

Cărări anonime, printre morminte anonime,
cine-a zis că și crucile s-or întoarce
într-o zi, în păduri, e cel din curcubeu
luminând stejarul și fereastra casei -

Din pământul reavăn, din dreptul bisericii,
creanga uscată, bună de foc mai târziu,
poate să scrie/rescrie cărarea pe care,
iama, se strecoară lupi către sat -

Cărări anonime, printre anume morminte,
Doar foșnetul pădurii vă țin minte!

CĂȚELUL PĂMÂNTULUI

Cu gura roșie, cățelul pământului latră
că e ziua sau noapte-n bătătura casei;
unde-o fi fântâna cu piatră peste piatră,
în care creștea zborul tăcut al coasei ?

El latră lângă pușca veche din agud
ascunsă de tata, Dumitru, om de la plug,
nu știa că eu voi pleca într-o zi la Ubud
cu cântul scorbirii din care n-am să fug!

Degeaba el latră și ziua, și noaptea, nimenea
nu-l vede în labirintul său zig-zagat,
cum nimeni n-aude rătăcind viața mea
rămasă-n scrisul crud, uneori blestemat!

SCORBURA

Ea e migratoare cum nu-i o groapă
În care bunica, la o rază de stea,
punea în nisipul ei pe rând cu o sapă,
sămânța ierbii pentru iama grea -

Scorbura-i migratoare ca o fereastră
a casei unde mirii, cei fără zestre,
au dansat pentru toți bunicii și stră-
bunicii rămași cu amprente la ferestre -

Scorbura migrează cu ouăle-n agud
când umbrele se-adună în amurg
precum trenul cu cantonul din Adjud
când valuri de nisip tot mai curg -

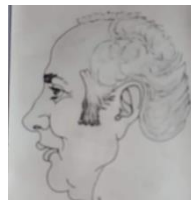
Scorbura și groapa, văzute prin fereastră,
gândite de-un poet nicidecum soldat,
migrează toate din ograda noastră
spre cetatea ceea ce e cu-adevărat -

Spuneam, prieteni, și-n scris, că la Ubud
n-am fost și nu voi fi vreodată,
nu cred că ea, cetatea, e-o scorbură-n agud
cu nunta și sămânța înviind încă odată!

LUMINA TE VEDE

Cum lumina Te vede prin ochiul meu,
felină ce nu mușcă de mușcă,
piatra aruncată către tine!
Eu văd cu lumina din ochiul tău
pe cea care mă vede!

Toma GRIGORIE

URMELE CUVÂNTULUI

Cuvântul precum păsările cerului.
Rămân pustiit în toamna senilă.
În van lacrimile celeste.
Înscrisul de pe frontispiciu neîndurător.

Peste lume un văl impasibil
acoperă găurile lăsate de vieți putrezite.
„Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea.”

Roata nu se mai întoarce
să-și plângă spițele
frânte prin anotimpuri.
Râul nu mai curge înapoi.

O trecere, după altă trecere, după altă trecere.
Timpul culege urmele cuvântului în poală,
le seamănă din nou primăvara,
în cuiburile păsărilor călătoare.

ÎNTOARCEREA ÎN SAT

Satul prăvălit într-o rână,
săpat de ape pe sub poteci
pe care-ți reproșează că nu mai treci,
m-a chemat la un parastas
acum o săptămână.

A înălțat satul oameni mari
din pruncii pe care i-am lăsat de-o șchioapă.
Bătrânii pe rând își îngroapă,
nu-mi mai recunosc casa
pitiță între oțetari.

Se uită tinerii mirați profund
la străinul care după sămânță îi dibuiește,
cum pescarul după solzi cunoaște soiul de pește.

Cu zâmbet vag se retrag,
se ascund

Mă așteaptă acolo îngerii mei,
sub cruci prăvălite-ntr-o rână.
Izvoarele dedesubt susură și mă-ngână.
Mă potopesc cu parfumurile lor
strămoșii noștri tei

UN BĂNUȚ DE ARGINT

Mă vizitează din ce în ce mai rar
Poezia.
Totuși, vine stoică,
stelele clilesc obosite.
Între două ape ale somnului,
îi deschid ușa transportat.
Stăm de vorbă
cu o ceașcă de întuneric în față.
Mă îndeamnă să-i mai spun,
s-o mai încânt cu poveștile mele.
Sap în nisip după vreo perlă pierdută
de vreo moluscă eșuată.
Sap după vreo urmă de viață
uitată sub umbrela de pe plajă.

Poezia îmi pune în palmă
un ort de argint.

PRIMA ZĂPADĂ

Prima zăpadă pune stăpânire
pe landurile Terrei.
Copilăria se insinuează
în memoria săniuțelor.
Oameni de zăpadă umblători
străbat zgribuliți străzile albe.
Sub pleoapele apăsate de amintiri,
mă trezesc copil făcând tumbă prin omătul pufos.
Da, știu, romantismul anacronic.
Simțirile încătușate în cuburi de ghiață.

O căldură duioasă radiază dinspre inimă.
Prima zăpadă, legănată în căușul palmei,
îmi adoarme angoasele,
durerile, oasele.

Adrian SUCIU

PĂRĂSIT SÂNGELE MEU

Sângele meu m-a părăsit. Sângele meu blând
s-a dus să împingă vedenii la vale. S-a tras la umbră.
Și-o fi făcut prieteni pe undeva. O fi deschis
un atelier de ascuțit spini. Mi-e atât de dor de el
că-mi tai venele în fiecare noapte și tot sper

să-l aud susurând.

VREMEA ANIMALELOR ÎNTELESE

Sunt unii care adoră femeile foarte grase și
cumplit de urâte. Nu e, așadar, ca și cum eu
n-aș putea să-mi respect nebunia. Un fel de
patimă s-a întins: fiecare hrănește ceva.
Porumbeii din parcuri, maimuța la zoo,
vrăbii pe mese, câini la oricare colț. Nu e
ca și cum eu n-aș avea grija asta. Beau, iar tenia mea
fornăie înăuntru ca un cal adăpându-se
după ce-a deșirat toată ziua nori sub arșiță.
Tenia mea dumnezeiască, animalul pe care
toți vor să-l omoare și el mi se plânge mie
prin pielea burții ca o fereastră năclăită
de cenușă. De când am vorbit despre ea,
nu-mi dă nimeni nimic de băut. Oamenii
nu suportă să afle că un șarpe orb bea la masă cu ei.

Dar e bine așa...

E ca și cum aș fi eu singurul care știe
că vremea animalelor înțelese a trecut.

NEPOTUL VEȘNICIEI

Prin parcul ăsta, veșnicia ieșită la pensie mă poartă de mână
pe mine, nepotul ei preferat. Are trupul puțin și sleit.

Știm amândoi că va muri curând. Ne privim stingher.
Ea întrebându-se dacă o voi ține minte
și voi povesti despre ea. Eu socotind moștenirea.

SUFLETE DEZBRĂCATE

În ochii tăi coborâți spre mine zăresc bucuria
martirilor din convingere la vederea instrumentelor de tortură.
În acest pământ al uitării, ne amintim unul de altul.
Numai despre noi înșine ne amintim și unul de altul.
În amintire, e la fel de multă bucurie pentru tine ca și pentru mine.
Toată.
Ne privim și vedem ce suntem:
două suflete dezbrăcate sub cerul frumos.

UN PORTOFEL CU CEVA MĂRUNȚIȘ ÎN EL

Viața asta e o adăpătoare pentru flămânzi. Simfonie
pentru surzi. Morfină pentru cadavre.
Supraviețuiești unui lung șir de morți. Privești
pozele lor, care se tot înmulțesc
și știi exact cine ești, de unde vii și încotro mergi.

Marile iubiri pe care le cântă poezii
sunt focuri de paie și cerul
doar un portofel cu ceva mărunțiș în el.

FLANELUL DE RĂZBOI

Cobor tot mai rar: ești deja salvată. Tu și ghețarii sfrijiți de la poli.
Mi-e greu să port nume și să fiu muribund. Te-am cunoscut
cum cunoști o femeie: ca pe o nesfârșită coborâre-n pământ,
ca o minunată pogorâre la rădăcină. Trupul tău e abstract
și numai mintea concretă. Ca un covrig cu mac din care
a rămas numai macul. Ca o credință din care
numai Dumnezeu a rămas.
Să-mi pui flanelul când merg la război!
Și buruienile alea de ceai!

Și să cojești rănilor în fiecare zi!

Liviu MĂȚĂOANU

chiar dacă

1.
chiar dacă unul iubește și unul se lasă iubit
maternitatea străzii nu poate fi contestată
ea naște deopotrivă bărbați și femei / fără

deosebire;

este și motivul pentru care trec de pe magheru
pe victoriei / sunt mai puține mașini
dar mult mai multe femei

și printre ele poate că apari și tu / cu o plasă
paralelipipedică de hârtie în mână
imprimată cu două versuri scrise de mine:

„chiar dacă glasul tău nu se mai aude din cauza
zgomotului stradal / eu pot să-mi închipui ce spui” –

când trec pe lângă un grup de femei / mă opresc
și îți strig numele / sunt sigur că îmi vei
răspunde / dar numai azi mi-au răspuns
mai mult de patru femei care purtau același nume

erau intrigate că le strigasem familiar
și rămâneau așa / cu ochii ațintiți
și duse pe gânduri / în timp ce eu mă îndepărtam

tăcut.

2.
nu mai aștept / aud sirene și pocnituri:

tăcerea ta seamănă mai mult cu o potecă
una ca o spărtură / ca un culoar îngust

erodând tăcerile absolute / ălea de la natură pe care
rar le mai auzim / căci orașul s-a refugiat printre blocurile
albe / printre statuile de la universitate
iar adevărul este că acolo chiar e un oraș

al celor care îi amortesc pe ceilalți / precum o
scară așezată deasupra mașinii de pompieri
care chiar în clipa asta salvează de la o fereastră
udată în prealabil / o bătrânică / murdară pe fața-i
necunoscută / care își ține fusta strânsă de trup
să nu se strecoare privirile studenților de dedesubt – morala
aceasta a dispărut azi / deși nimeni nu-și dă coate;

după săpături făcute pentru amenajarea pieței
unde la vreo patru metri în adâncime / s-a descoperit
pe sub statuia ecvestră / un mormânt din epoca metalelor
acolo stătea chircit un războinic / și lângă el

suficientă carne de vânat / de iepure și de capră;
teama pierise / stătea îngropat călare și privea în sus
acolo unde bătrânica aceea era salvată de pompieri
tu lipseai și din imaginea aceasta / undeva pe victoriei
urma să apară cu plasa de hârtie în mână
iar eu / salvând această amintire / știu precis că viața
este o legătură subtilă între două idei care

nu se potrivesc niciodată.

Eseu

Singurătatea lui Iona (Despre el-înșine)

Cornel NICULAE

1. Știu numai că am vrut să scriu ceva despre un om singur, nemai-pomenit de singur.

(M. Sorescu – 1968)

2. Cum se numea drăcia aia frumoasă și minunată și nenorocită și caraghioasă, formată de ani, pe care am trăit-o eu?

(M. Sorescu, *Iona*)

3. Dacă aș avea mijloace, n-aș face nimic altceva decât o bancă de lemn în mijlocul mării. (...) Ar fi ca un lăcaș de stat cu capul în mâini în mijlocul sufletului.

(M. Sorescu, *Iona*)

Marin Sorescu mărturisea cândva că ar fi vrut să scrie o carte de filosofie, dar „l-a luat teatrul pe dinainte”. Dar, poate, ca la cei vechi din Elada, filosofia se arată altfel degustătorilor, îmbrăcată uneori în hainele de sărbătoare ale literaturii. Gândul filosofic devine estetic, dar rămâne nu mai puțin gând. Poate mai catifelat. Poate mai misterios. Sigur mai provocator. Mai mărturisitor. Ca la Eugen Ionescu. Ca la Sartre. Ca la alții. Platon, de pildă. Întemeietorul.

Numai că e teribil de greu să scrii „frumos” despre teme grave precum cele din tragedii. Marin Sorescu reușește. În *Iona*. În *Paraclicerul*. În *Matca*. Astăzi, noi vom

rămâne la *Iona*, unde cuvântul este scânteietor, concentrat, iar gândul – adânc. Autorul bate la porțile înțelepciunii cu mijloace literare: adună cuvintele din colbul limbii, le duce la apă sfințită de lacrimile cailor, le primenește pe îndelete, căutându-le – veșnică mistuire –, le îmbracă în sensuri diafane de icoană, apoi le pune-n hora minții pe scena din lemn nobil-clasic de tragedie.

Greu de lecturi – se pare, peste contemporanul său Nichita Stănescu – Sorescu se dovedește, în scrisul său, „isteț ca un proverb”, iscoditor ca Păcală, pe care-l pune să-ntrebe (aruncând în tristețea oamenilor cu zâmbetul șugubăț de oltean) pe ici-pe colo, despre una, despre alta, care, puse la înfrățit, dau pâinea neagră a condiției umane. De altfel, cred că Păcală era imposibil de născut în Ardeal, unde gândul se coace greu, fără explozii. Dar nici în Moldova, unde Păcală, chiar născut fiind, s-ar fi topit iute-iute într-o amintire la Hanul Ancuței sau într-o amintire humuleșteană.

Așa, Păcală se plimbă, tragic, prin Regatul de Sud, croindu-și un destin, păcălind împrejurările, spațiul și timpul, pulberea. Iată-l mai ceva ca Ulise grecul!

M. Sorescu îl știe pe Iona cel din Vechiul Testament. Îi mângâie tristețile și-i adaugă altele, câteva singurătăți, pustietatea.

De aceea, voi încerca, mai întâi, să scriu câteva cuvinte despre Iona biblicul pentru a vedea, apoi, unde își așază Sorescu personajul în această poveste teribilă despre om.

Relația dintre Dumnezeu și om din testamentul vechi exprimă esența totalitarismului. Sursa inspiratoare a totalitarismului omenesc a fost (și este încă) totalitarismul divin.

Iona iubește libertatea și nu se supune poruncii lui Dumnezeu. Fuge. Zeul cel ubicuu îl găsește și-l aruncă, drept pedeapsă, în burta unui pește. Pentru educare. Mai exact, pentru *re-educare*. Este un Pitești metafizic. Peștele e penitenciarul plutitor. Primul dintr-un șir dezonorant de lung. Condamnarea e de trei zile și trei nopți. În urma recunoașterii puterii absolute a Domnului peste om și peste „idolii” desueți, Iona este eliberat și trimis iarăși la Ninive pentru a le transmite ultimatumul de patruzeci de zile, timp în care locuitorii acestui oraș par să înceteze „fără-de-legile” și să-l recunoască Domn peste Univers. Nimeni nu va scăpa de pedeapsă prin pocăință.

Iona se simte nedreptățit și „s-a aprins de mânie”. Urmează al doilea episod al reeducării (o nouă educație = un om nou) prin exemplul cu vrejul dătător de umbră care se usucă prin puterea divină, lăsându-l în căldură nimicitoare pe Iona. Dumnezeu îi arată că are capacitatea să distrugă omul dacă bunul plac al dictaturii sale o cere. Întrebat: „Ai tu dreptul să te mănii pentru vrej?” Iona îi dă o replică pe măsura durerii pierderii pentru totdeauna a libertății sale: „Da, am dreptate să fiu supărat de moarte”. Finalul povestirii e o lecție despre mila divină care face o comparație între a pedepsi un om sau o sută douăzeci de mii. O raportare de cantități, în care cea

mică (Iona) nu contează. Aceasta este, iată, condiția umană – a muri și a fi supus absolut. N-ai dreptul nici măcar la tristețe. În fond, Dumnezeu nu se justifică decât prin propria putere și logică. Deci, nu se justifică. Se impune. Concluzia: ori faci și simți ce vreau eu, ori dispari.

La Marin Sorescu, tragedia lui Iona se amplifică, se nuanțează. Și el pleacă de la bază: condiția umană. Totul pleacă de la și se întoarce la premisele fundamentale ale existenței umane. Ca și Iona biblicul, Iona cel tragic sorescian este omul ca gen. El – omul generic are un destin tragic prin ontologia sa incontornabilă. Tragismul omului (al personajului) vine din mai multe izvoare: unele care țin de plămuirea sa ontologică, altele – de felul său manifestat istoric.

La Sorescu, peștele care-l ține prizonier pe Iona (un pește care se multiplică infinit) este REALUL în care omul e „aruncat” fără voia lui (Heidegger), real pe care-l îndură mai mult sau mai puțin pasiv. Pe măsură ce-l cunoaște, Realul se îndepărtează, orizontul final al cunoașterii (ultimul „pește”) este de neatins. De aceea, și aici, peștele va fi tot un penitenciar – un loc impropriu – dar care-l pune pe Iona într-o stare meditativă profundă, care-i luminează în conștiință *situația* sa și, mai ales, imposibila evadare din această situație. Este prizonieratul tragic al propriei condiții conștientizate cu durere. Iată, pe scurt, *pașii* lui Iona către (termen imposibil) *soluția finală: alegerea* unui destin. Sau – mai bine zis – recunoașterea lui.

Pierderea Omului în singurătatea cosmică în care s-a pomenit fără s-o ceară începe cu pierderea *ecoului* – un ultim prieten, aliat, cunoscut, o ultimă umbră cu care să comunici, să

mai stai de vorbă. Să-ți mai amintească de tine.

Dar însingurarea generică e compusă din însingurarea fiecăruia prin tăcere și izolare: „De-aia fiecare om trebuie să-și vadă de trebușoara lui/ Să privească în cercul său/ Și să tacă”. (Iată unde duce „viața” în totalitarism!) Așa se instalează – treptat sau nu – *pustiitatea* în care trăiește omul, cosmică, dar și instalată între oameni prin – spuneam – efectele perverse ale caracterului uman: un om/ suferința lui/ în comparație cu Omenirea n-are nicio importanță, exact cum Iona biblicul nu înseamnă nimic în comparație cu cei o sută douăzeci de mii din Ninive.

Omul este prins în acest destin: „Dar parcă poți să-ți schimbi marea?! A, nici pomeneală”. Destinul omului presupune viață și moarte. Mai ales moarte: „Poate, moartea e foarte lungă./ - Ce moarte lungă avem! Dacă poți număra atâta bogăție... Ce mare bogată avem!”.

Condiția umană semnificată prin simbolul mării cu „mișcătoarele ei singurătăți” (Eminescu) numai la copii nu este tragică. Ei pot trăi cu iluzii. Copiii visează marea pentru aparențele ei apolinice. Nevinovăția cunoașterii. Mai exact, a necunoașterii: „Dar apa mării, frumoasă a năibii. Când te uiți la ea. Asta visează ei, lăsând tot greul peștelui pe mine”.

Vedem aici cum copiii rămân cu fascinația *formei* (mării), lăsând cunoașterea lucrurilor (peștii = Realul), *conținutul*, adevăratul obiect al cunoașterii, pentru mai târziu. Pentru copii, universul e frumos pentru că e necunoscut. Copilul nu e tragic, fiindcă nu-l interesează Adevărul (nu poate ajunge!). Doar frumusețea, adică aparențele înșelătoare. Până la urmă,

copiii au dreptate! Cine ne pune să trecem dincolo de aparențe? Omul e prins între „a trăi” și „a nu ști” și „a ști” și „a nu fi fericit”. Conștiința de sine e abuzivă: mereu vrea să treacă *dincolo*, în lucruri. Dar lucrurile sunt infinite, pe când conștiința – nu.

„*Plevușca*” e un cuvânt interesant la Sorescu: „Ea duce greul mărilor și oceanelor”. Ești tentat să asimilezi *plevușca* (pește mărunt, neînsemnat) cu „cei umili”, care duc greul istoriei. Dar nu cred în această ipoteză. Marea nu semnifică istoria, iar peștii sunt lucrurile de cunoscut, care umplu *oceanul* cunoașterii.

Adevărurile mici (*plevușca*) facilitează marile adevăruri. Dar adevărurile mărunte, ale lucrurilor mărunte, aparțin cunoașterii comune. Fiecare om are un anumit *nivel* (model, teorie) de explicație a lumii. Un orizont de cunoaștere. Adevărurile-licurici, care, împreună, pot da lumina cea mare. Cu alte cuvinte, *mărunțișurile* trebuie aduse spre cunoaștere: „Ninive le face bine”.

Orice om poate ajunge (și e dator să anungă) la un adevăr: adevărul său. Cel ce cunoaște lumea e un fel de *pescar* (exact ca-n metafora lui Isus): „Sunt pescar și trebuie să se găsească oricând un pește și-n casa mea”.

La urma urmei, lucrurile-pești (Realul) doresc să fie cunoscute. Ele așteaptă. E o stranie relație între subiectul și obiectul cunoașterii. Lucrurile de cunoscut sunt ispitite de om cu ipoteze (momeli, nade – omul fiind, cum spuneam, pescar-de-adevăruri). Ce face omul de știință? Propune realității ipoteze despre cum funcționează aceasta. Dacă ipotezele sunt confirmate prin testări, experimente, atunci se realizează teorii științifice valabile, adevărate cel puțin o perioadă, până

când sunt prinse, exact ca peștii din piesă, în teorii științifice mai cuprinzătoare, care explică, pe lângă fenomenele explicate de vechea teorie, altele noi, mai profunde, care nu fuseseră cunoscute și descrise până atunci (vezi, de exemplu, fizica galileo-newtoniană, înglobată în teoria relativității a lui Einstein, ca un caz particular).

Așa-zicând, „lucrurile” sunt în așteptarea unor „momeli” bune, prin care să fie scoase la lumină. Dar peștele locuit de Iona fără să vrea, închisoarea plutitoare în care e „prins”, e polisemantic. Sorescu îl încarcă și cu atributul Timpului. Acesta reprezintă un fel de economie cosmică de consum, cu intrări și ieșiri, fără oprire. Produsul final: moartea. „Cum a trecut timpul! – începe să fie târziu în mine. Uite, s-a făcut întuneric în mâna dreaptă, și-n salcâmul din fața casei”. Toate mor – om, lucruri, floră, faună – și se încadrează ca material de consum în „veșnica mistuire, veșnica mistuire”.

Tot ce iubim se „stinge”, iar *cunoașterea* nu ne ajută „după”. „Restul agoniseli, tot ce se vede în jur, până dincolo de stele, n-are niciun rost s-o iau, va arde în continuare”. Agoniseala e cunoașterea care se adaugă tezaurului omenesc de „lumină”.

Rămâne, totuși, întrebarea eternă: „De ce trebuie să se culce toți oamenii la sfârșitul vieții?”.

Că omul crede că se autodetermină, că beneficiază de liber-arbitru – e o iluzie. „Pot să merg unde vreau/ Fac ce vreau/ Vorbesc”. Dacă nu poți ieși din timp, dacă adevărul ultim îți e interzis, toate actele umane în fața morții sunt echivalente cu zero. (Iona „are lacrimi în ochi”).

Dacă viața omului n-are sens, Sorescu, prin personajul său, cu o ex-

presie demnă de Cioran, aruncă universul la gunoi: „Și-am lăsat vorbă, în amintirea mea, măcar la soroace mai mari, universul întreg să fie dat lumii de pomană”. Da (zic eu), dar cine-l ia în aceste condiții? Poate Dumnezeu, el ar trebui să și-l ia înapoi.

Din această condiție, din acest destin nu există „ferestre”. Ele – afirmă autorul – ar trebui inventate. Altfel, vai!, cu toate cele, constituim o lume a umbrelor, a tăcerii și singurătății: o lume fără consistență. Există și se manifestă o indiferență universală față de soarta oamenilor: „Află de la mine: nu o să miște nimeni un deget. Nimeni din sat! Nimeni de pe pământ. Nimeni din cer.”

Concluzia e pesimistă și dezamăgitoare, un fel de *Pe culmea disperării* a lui Cioran, fie că suferi, fie că te bucuri: „Pe omenire o doare-n fund de soarta ta. (...)/ - Și chiar de-ai fi urlat, pe omenire ar fi durut-o-n fund de fericirea ta”.

E pustietatea absolută, o singurătate pe care doar la Bacovia o mai regăsim.

De aceea, Iona reclamă o urgență: „Aș vrea să treacă Dumnezeu pe-aici”. Citind piesa, observi că Dumnezeu avea probabil altă treabă, nu-i ardea de om, mai ales că-l știa fără cei șapte ani de-acasă, din Paradis, deci prost crescut și nerecunoscător. Degeaba o roagă Iona schimbarea ordinii lucrurilor pe „mama primordială” (pe Bunul Dumnezeu): „Mai naște-mă o dată!”. Poate a doua, a treia, a „n”-a oară o să-i *iasă* omului viața și o să trăiască „după pofta inimii”.

Sorescu definește frumos omul: ca fiind „un Dumnezeu care nu mai poate învia”. Închis între geamuri ca un canar (extraordinara melodie a celor de la „Phoenix”), omul este un Dumnezeu

eviscerat de libertate, pământ, mormânt în care Icar se prăbușește oricât de jos ar ajunge să zboare. Cerul îl respinge și-i arde aripile.

Învierea trebuie demonstrată (minunea, miracolul) de Dumnezeu mai întâi ca „un exemplu de înviere”, „un exemplu luminos”.

Sau măcar să spună: „Oameni buni, învierea se amână!”.

Tot ar fi ceva, iar noi, oamenii, ne vom duce „să murim bine, ome-nește, pe la casele noastre”.

Cum cerul tace, omului nu-i rămâne decât meditația, contemplarea destinului său tragic. În fond, nu putem vorbi decât cu sufletul nostru.

„Dacă aș avea mijloace, n-aș face nimic altceva decât o bancă de lemn în mijlocul mării. (...) Ar fi ca un lăcaș de stat cu capul în mâini în mijlocul sufletului”.

Cum spuneam, există în piesă și o tragedie a cunoașterii, care nu poate „ieși” din lucruri, nu poate atinge Adevărul Suprem, cel integrator a toate și a tot, oricât l-ar căuta: „Problema e dacă reușești să ieși din ceva, odată ce te-ai născut. Doamne, câți pești unul într-altul”.

Realul te acaparează ca pe o parte infimă a lui, iar cunoașterea e mereu parțială, practic infinită. Partea e sortită să nu cunoască întregul.

De aceea, omul *rătăcește* (ca la Eminescu). E un pribeag. Evident, n-are noroc. Există ceva dincolo de Relativ, un *loc* ferm, de care să nu ne mai îndoim? Acel loc trebuie găsit, dacă fiecare „cunoscător” își aduce talantul: „Apoi să vină altul, cu tălpile arse de noapte. Și altul”. Fiecare cu „semnul” aprins lăsat pe răbojul cunoașterii.

Pentru aceasta, viața trebuie trăită. Iona e un optimist, spre final. Deloc superficial (exact ca în afirmația lui Nietzsche despre greci: „superficiali din adâncime”), e încrezător că moartea poate fi învinsă, că omul își poate alege un alt drum, o altă soartă, care să nu mai depindă de moarte, ci de viață.

Dincolo de Camus, Sorescu e mai aproape de Noica, oricât de paradoxală ne-ar părea afirmația (dintr-un comentariu al acestuia la dialogul platonician „Phaidon”): „...cutezanța rațională de a înființa, adică de a da sens vieții, prin moartea care desființează”. Unii aleg sinuciderea – nu ca pe o anulare, des-ființare, ci pentru a da sens la ceva, la o valoare. În cazul nostru, Iona alege viața, după ce s-a dumirit că: „Totul este invers...” Roata se învârtă nu spre moarte, nu spre totala anihilare. Este o jertfă roditoare – à la Manole, într-un fel –, generatoare de sens, de viață, de lumină.

Sinuciderea este, la Iona, și un act de nesupunere față de „soartă”, „destin”. Alege să-și facă o „fereastră”. Moartea ca fereastră spre lumină. Ne-maisuportând norocul din partea nimă-nui. Norocul se făurește prin jertfă. Prin Speranța întărită de faptă.

Ca și Iona, noi, trăitorii după el, vom merge, dacă nu vom înnebuni cu toții, să stăm împreună cu el pe o bancă – cea de lemn, înconjurată de mare și, când va veni ceasul, vom sta cu capul în mâini, îndemnând: „Suflete, ia-o tu înainte,/ Pâș/ Pâș!” (M. Sorescu, *Scară la cer*).

P. S.: Cuvintele de mai sus sunt o încercare de interpretare a piesei lui Marin Sorescu. Citind-o, m-a dus în ispită și am rămas o vreme cu capul în mâini. Restul a venit de la sine.

Vasile Băncilă – un pedagog luminat¹

Ioan St. LAZĂR

„Îngerii merg câteodată la bal și aruncă cu confete pe pământ. Acestea ajung la noi sub formă de flori, de păsări cântătoare, de pui jucăuși de animale și de copii în scutece.

Scutecele copiilor amintesc de cămășuțele cu care sunt învelite boabele de grâu. Și unele și altele sunt îmbrăcăminte cea mai modestă, dar și cea mai sacră. Nici odăjdiiile mitropoliților nu valorează atâta. Căci ele acoperă corpuri divine.

Copiii nu sunt obligați să-și scoată buletine de populație. Fiindcă ei sunt înscrși în registre cerești”. (1)

Cele de mai sus sunt doar câteva din „metaforele” cu care a înflorit hârtia acel „om bun”, nemăsurat de bun, floare a inteligenței românești interbelice, Vasile Băncilă, care a fost, și el, pe nedrept, marginalizat, după 1947, prețuit, totuși, de intelectualii mai rezistenți prin cultură; s-a stins în relativ anonim (în 1979), prohodit acasă și condus la mănăstirea Cernica de un sobor de preoți în frunte cu părintele Dumitru Stăniloae.

Vasile Băncilă – o energie românească

Cu studii universitare (de filosofie) la București și la Paris, Vasile Băncilă s-a ocupat predilect de opera a

trei mari personalități românești ale timpului său: Vasile Pârvan (*Tragicul lui Pârvan și tragicul modern*, Brăila, 1937), Constantin Rădulescu-Motru (*Doctrina personalismului energetic a d-lui C. Rădulescu-Motru*, București, 1927 și *Constantin Rădulescu-Motru – pedagog*, București, 1932) și Lucian Blaga (*Lucian Blaga – energie românească*, Cluj, 1938), și nu a apucat să-și configureze și să publice o operă proprie, unitară (anunțată, în fond, de lucrările despre *Literatură și puritate*, Cluj, 1934 și *Erocrație și pedagogie*, Buzău, 1939); lucrările postbelice i-au rămas în manuscris și de-abia de curând au apucat să vadă, parțial, lumina tiparului (*Duhul sărbătorii*, București, Editura „Anastasia”, 1996, *Inițierea religioasă a copilului*, București, Editura „Anastasia”, 1996, *Filosofia vârștelor*, București, Editura „Anastasia”, 1997, *Mici testamente*, vol. I-II, București, Editura „Eminescu”, 1999).

Lucian Predescu, în *Enciclopedia României*, Editura „Cugetarea”, îl considera eminent „filosof” și, desigur, era un eminent filosof. Dar el poate fi revendicat deopotrivă și de pedagogie. Asemenea maestrului său spiritual, Constantin Rădulescu-Motru, în revista căruia („*Ideea europeană*”) a debutat și de opera căruia

¹ fragmente din textul de față au apărut anterior în revista „Învățământul primar”, nr. 1/2002, pag. 83-87. Se reunesc aici, revizuite și adăugite.

s-a ocupat, cea filosofică, dar și cea pedagogică. Aceasta, pentru că între cele două discipline științifice este o corelație funciară. Însuși profesorul Rădulescu-Motru evoluase pe traseul: psihologie (a cunoașterii) – știință / filosofie (a cunoașterii) – morală (a personalității / și a neamului) – pedagogie, iar doctrina sa sistematică – personalismul energetic – îngemăna filosofia (personalității) cu pedagogia (activă, *energetică*). Cercetând vasta operă a profesorului său, Vasile Băncilă se află la izvorul autentic și original al filosofiei românești, căci, după opinia sa, *cu sinteza d-lui C. Rădulescu-Motru începe propriu-zis filosofia românească*. (2) Mai târziu, va considera și opera lui Lucian Blaga ca *energie românească*, în fond, expresie a aceluia *personalism energetic* care, în viziunea lui Rădulescu-Motru, era deopotrivă filosofie, morală și pedagogie a personalității active și a tradiției autohtone.

Deși nu avem în aceste pagini locul și timpul pentru a încerca o valorificare cât de concisă a moștenirii culturale și spirituale a lui Vasile Băncilă, vom consemna că întreaga sa publicistică interbelică, precum și lucrările postume pare că sunt străbătute de două direcții din sistemul filosofic al lui Constantin Rădulescu-Motru: polemica față de *personalismul anarhic (al târgoveților, în plan social, și al societății moderne)* (3) și promovarea *personalismului energetic* (al adolescenței, în plan uman, al *săteanului, în plan social*) (4), *recte* promovarea școlii active (a muncii), în baza unei direcții pregnante din pedagogia mondială a începutului de secol XX.

Cu aceasta nu vrem deloc să spunem că Vasile Băncilă este doar un discipol fără originalitate al profeso-

rului Motru. Dimpotrivă. El s-a adâncit în cercetări de psihologie (*Scurt tratat despre emoțiile primare*, mss.), de filosofie (*Filosofia și mirajul ei*, mss. și *Filosofia vârstelor*, de etnologie (*Duhul sărbătorii*), de pedagogie (*Religia iubirii și Pestalozzi*, mss.; *Inițierea religioasă a copilului*). Deși perfect dotat pentru investigația (și redactarea) științifică, a preferat formula eseului, asociind metodei expresia metaforică, izvorâtă din profunzimea și bogăția unui spirit peste care a picurat Dumnezeu har. O sinteză asupra scrierilor proprii a făcut el însuși într-un text despre *Cadrul filozofic*, publicat de d-na Ileana Băncilă în deschiderea volumului *Lucian Blaga – energie românească*, reeditat în 1995, la Editura „Marineasa”.

Valoarea inestimabilă a textelor lui Vasile Băncilă a fost subliniată nu o dată, atât pentru rostirea lor, cât și pentru scriitura lor propriu-zisă. Audiindu-l, prin anii 1921-1922, la cercul studenților brăileni unde a vorbit despre *festin*, Șerban Cioculescu își amintea prin 1988: *A fost o revelație. Era un excepțional vorbitor, fără efecte oratorice, sondând tema în adâncime, pe înțelesul tuturor, dar la un înalt nivel intelectual* (5). La rândul lui, Ion Chinezu, audiindu-l la Cluj, în 1936, într-o conferință despre opera lui Lucian Blaga, îi mărturisea acestuia impresia copleșitoare: *L-ai auzit vreodată vorbind pe acest franciscan răsaritean? Lumea de aici, care în general nu-l cunoștea (chiar unor prieteni degeaba le spuneam că Băncilă e una din cele mai subtile minți ale țării) a rămas uluită – aș zice consternată. A fost o revelație, care a obligat la abolirea tuturor idealurilor curente de oratori de la noi (...) Cuvântarea lui Băncilă, cu toate acele ușor neglijente, revelatoare cotituri, care îi caracte-*

rizează și scrisul, a fost atât de încheșată și de o arhitectură atât de sigură încât tot ce am făcut noi pentru interpretarea operei tale mi s-a părut neînsemnat, dispărent, pe lângă această interpretare de mare aparat. (6) Ceea ce confirmase deja, în 1934, Lucian Blaga însuși, într-o scrisoare către Vasile Băncilă: ... *articolul din Gând românesc e cel mai frumos, cel mai bine gândit studiu ce s-a scris despre opera mea filosofică. Nu mai puțin încântat sunt de cel apărut în Gândirea. Știi că de mult te socot ca unul dintre cei doi-trei străluciți esești ai noștri. S-ar putea întâmpla să ne bagi pe toți în buzunar. Dacă am trăi în același oraș – sunt sigur că am deveni prieteni foarte buni. Fiindcă avem multă afinitate.* (7)

Inițierea religioasă a copilului

Una dintre dimensiunile care-l diferențiază de Constantin Rădulescu-Motru menționăm propensiunea lui Vasile Băncilă pentru filosofia și pedagogia religiei, cărora le întrevede o relație organică: „*Fără filosofia religiei nu se poate o adevărată pedagogie religioasă*” (8). De această corelație se va ocupa încă de la primul articol intitulat „*Cine va preda religia în cursul primar?*” (1925). Întrebare la care s-a străduit să răspundă pornind de la premisa că pedagogii „*s-au ocupat mai mult de copil și nu s-au ocupat îndeajuns de educator, de unitatea sa sufletească educativă, de condițiile ei*”. Educatorului îi cere Vasile Băncilă în primul rând credință, ca „*vindecare*”, „*alungare a demonilor din om*”, ca dezvoltare a unui „*sentiment spiritualizat*”. (9) Numai astfel va reuși educatorul a face să se nască și în sufletul copilului „*simțul transendentului, simțul metafizic sacru, fără*

de care nu există reală trăire religioasă”. Căci acesta este sensul demersului pedagogic religios: omogenitate sufletească în relația didactică și urcarea acesteia la rangul slujirii autentice a lui Hristos.

Între diversele modalități – teoretice și practice – de a propune conținutul și căile educației religioase în școală, opusculul *Inițierea religioasă a copilului* (București, Editura „Anastasia”, 1996) semnat de reputatul filosof, pedagog și scriitor Vasile Băncilă este o capodoperă de concizie ideatică și spirit dăruit cu har.

Înscriindu-se de la începutul activității sale publicistice (v. articolul *Cine va preda religia în cursul primar?*, 1925) în rândul acelor „*teologi nespecialiști*”, între care se includea și Nae Ionescu, Vasile Băncilă a avut o percepție adânc spiritualizată a adevărului și vieții ortodoxe, detașându-se net de formula pozitivistă quasi-atee a științei și pretinzând (inclusiv teologilor de specialitate) înălțimea gândului și a faptei iluminate de spiritul hristic, astfel încât, cu deplină îndreptățire, a fost numit „*apologet*” și „*apostol*” al ortodoxiei.

Înțelegând, ca mentor al generației '30, necesitatea și importanța intervenției intelectualului spiritualizat în viața cetății, Vasile Băncilă nu se va sfii să-și expună un cuvânt doctrinar în problema controversată a modalităților educației religioase menite să îmbunătățească fundamental spiritualitatea generațiilor moderne, precum și în alte probleme pedagogice legate de promovarea școlii active, a muncii și creativității, așa cum se profila aceasta în cele mai înaintate orientări pedagogice mondiale și românești.

Inițierea religioasă a copilului, lucrare pornită printr-o suită de articole și definitivată în preajma războiului,

tipărită însă prima dată în 1996, încununează preocupările autorului cu o inflorescență de idei crescute din solul organic al unei viziuni pedagogice înnoitoare, în cadrul căreia îngemănarea dintre „filosofia și pedagogia religiei” ocupă locul cel mai înalt. Ar fi de remarcat faptul că, în opinia lui Vasile Băncilă, psihologia și pedagogia secolului al XIX-lea s-au dezvoltat *fără suflet*, iar cele din secolul al XX-lea evoluează *fără spirit*, de unde efectele nefaste în configurația mentală și morală și în comportamentul devitalizat al omului modern și de unde trebuința înnoirii de fond a disciplinelor în cauză, prin infuzia de „energie spirituală” producătoare de sens și stimulative de faptă durabilă înlăuntrul și în afară.

Ceea ce constituie particularitatea inalienabilă a acestei lucrări este accentul pus de Vasile Băncilă pe integrarea educatorului, cu credința și acțiunea sa sinceră, în spiritul autentic al religiei, spirit care promovează transcendentul (cu taina lui nesfârșită) și înalță viața umană (de) pe pământ. Acest spirit, subliniază filosoful, se adecvează asimilării sale de către copil mai întâi, întrucât nici o altă vârstă nu este mai permeabilă adevărului religiei, adevăr încărcat de mister și idealism și care implică reveria ca stare specifică a copilului. *Copilului i se deschid mai ușor canaturile ferecate, cari obișnuit ne despart de perspectivele celuilalt tărâm, sufletul său e mai accesibil dialecticii de sublimare și mântuire, pe care o reprezintă religia* (p. 24).

Argumentele autorului pentru a demonstra justetea unei judecăți / și propoziții esențiale, anume că *Vârsta copilăriei e matricea religioasă a omului în general* (p. 24), sunt de o coerență impecabilă și de o expresivitate adeseori scilpitoare.

Remarcăm totodată că, deși vizează în primul rând comportamentul religios și pedagogic al educatorului, Vasile Băncilă nu e nici pe departe un paternalist (de tip tradițional); dimpotrivă, pornește demersul său de la facultățile copilului (ca subiect funciar, implicat propriei educații) și de la compatibilitatea lui cu religia (aceasta nu doar ca disciplină școlară): *În religie copilul se trăiește pe sine în chip natural. Nu religia, ci lipsa de religie este viața artificială pentru copil* (p. 24).

Tonul polemic devine inerent și determină autorului aceeași desfășurare amplă de ipostaze analitice pentru realitățile și dezideratele educaționale, având ca finalitate „despărțirea apelor de uscat”, respectiv specificitatea educației religioase în raport cu modalitățile pedagogice utilizate în însușirea (pe cale raționalistă) a disciplinelor științifice. În acest sens, capitolele *Metoda religioasă și ideea concretismului* și *Metoda afectivă și sentimentul spiritualizat* sunt edificatoare.

Fără să-și propună elaborarea unei metodici de predare-învățare a religiei, ci doar o *expunere doctrinală*, Vasile Băncilă se dovedește a fi un cunoscător avizat al psihologiei și pedagogiei moderne – față de pozitivismul și laicismul cărora ia necesara distanță – și un observator foarte atent al educației formale și informale din vremea sa – față de superficialitatea, răceala (raționalistă), artificialitatea și „industrialismul” cărora manifestă o ferventă opoziție –, multe dintre aspectele evocate regăsindu-se și în actualitatea noastră după *hiatus*-ul din epoca ateistă. *Nu găsiți că pedagogia modernă e prea mult influențată de spiritul științelor naturale și că aplică sufletului și religiei o procedare adesea prea pozitivistă, care nu-și are*

locul aici? – întreabă, esențialmente, Vasile Băncilă, pentru ca tot el să răspundă discriminator: Religiosul pur e un plan de existență metafizică, pozitivismul e un plan de existență imediată, sensibilă, terestră: e o greșeală și pentru spirit și o greșeală de logică totodată să se confunde aceste domenii prin felul cum sunt tratate în școală. Educatorul trebuie să-și dea seama că la lecțiile de religie nu e același om de la lecțiile de știință, că trebuie să-și facă alt eu spiritual când intră la orele de educație religioasă, că trebuie să dea puțința acestui eu mai adânc și mai înalt al său să se elibereze, pentru a putea iniția pe copii în cunoștința divinului (p. 42). Și, mai departe, combătând maniera explicitării excesive: Pedagogii trebuie să știe ... că sufletul are așazicând mai multe zone și mai multe soiuri de cunoașteri, că nu trebuie să aducă toate la același nivel și că mai ales nu trebuie să explice cu ajutorul unei cunoașteri inferioare ceea ce aparține unei zone mai înalte! Lecțiile de religie să explice, să concretizeze, tot ce se poate și trebuie să se explice, dar să nu alunge misterul ... (p. 43), cel care pătrunde și învăluie această lume, marele și coerentul mister ontologic (p. 44), pentru presimțirea căruia copilul are dispoziția nativă.

Insistând în nenumărate pagini asupra acestei cerințe ca fiind cea mai mare datorie pe care o are educatorul religios, Vasile Băncilă se ridică împotriva mai multor greșeli ce se întâlnesc în educația religioasă din școală: fie comoditatea de a nu-i provoca pe copii să se confrunte cu dificultățile spirituale, transformându-se ora de religie mai mult într-o igienă de recreație (p. 44), fie mania de a explica tot (și inexplicabilul!), fie excesul de imagini (neortodoxe) între

mijloacele didactice concret-intuitive și „moda” filmelor educative (unele religioase), dar care nu au efectul scontat datorită agresării copiilor de către o întregă industrie cinematografică din afara școlii, care promovează empirismul, violența, vulgaritatea și perversiunea. În legătură cu acest ultim aspect – frecvent și în zilele noastre – , pedagogul român remarcă: ... azi oamenii (între ei și copiii – n.n. I. St. L.) se pun în legătură cu toate formele externe, dar pierd comuniunea atât cu adâncul intern, al sufletului, cât și cu adâncul exterior, al ontologicului (p. 49), în timp ce religia id est educația religioasă contează tocmai pe forța creației lăuntrice, pe primatul spiritului (p. 50).

Religia – o definește Vasile Băncilă – e principala formă a plinitudinii omeniei, e forma coborârii spiritului în om și a înălțării omului către spirit. Orele de religie – ca atare – trebuie considerate ca ore regale de educație, ca ore totalitare, nimbate în același timp de o aureolă supranaturală, dar cu atât mai intimă sufletului (p. 56). Pentru a realiza astfel de ore, educatorul trebuie să-și realizeze el însuși sentimentul spiritualizat, care, cu adevărată credință și o desăvârșită sinceritate în fața copiilor, poate fi transformat într-o autentică metodă afectivă, producătoare de empatie cu aceștia, de reală transfigurare – „schimbare la față” (!) – în cadrul lecției. Or, în această privință, cât ar părea de neașteptat, autorul este polemic, fiindcă ia în discuție numeroase exemple concrete de falsă sinceritate, disimulare și cabotinism ale unor educatori, cu efecte negative pe parcursul întregii vieți a elevilor lor. Căci nu oricine merită și trebuie să preia cuvintele Învățătorului lumii: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți!...”.

Calitatea lecției de religie rezidă în atmosfera ei spiritualizată și pentru aceasta Vasile Băncilă întocmește un „dodecalog” de cerințe metodice, în care include: „mediul fizic și decorul, pragul lecției, pregătirea, aliații educatorului, natura exemplelor, înlăturarea oboselii, pedagogia preventivă, atitudinea educatorului, chestiunea formalismului pedagogic, povestirea, poezia, muzica” (p. 103) – fiecare dintre acestea fiind prezentate sugestiv, cu nuanțele lor, în partea finală a lucrării. Despre reușita „conlucrării” acestor cerințe, ne putem face o idee dintr-o frază concludivă: „O bună educație religioasă trebuie să-i conducă astfel pe elevi încât aceștia să aibă măcar câteodată obsesia altui țărâm, ideea altei existențe, înfinit mai înalte și mai frumoase, care tronează peste noi și e rațiunea noastră ultimă de a exista ...” (p. 137).

Încheiem cu un fragment semnificativ din această lucrare de excepție în pedagogie:

„Așa cum sfinții au avut, în general, măcar câteva ceasuri de extaz în viața lor, educatorul trebuie să fi avut cel puțin câteva momente de reală transfigurare. Orice om avizat și de bună credință poate realiza aceasta. Dar el urmează să știe mai întâi că lecția de religie trebuie să fie, oricât de umil, o **«schimbare la față»**. Cea mai mare izbândă a acestei lecții va fi atunci când deasupra ei se va coborî un reflex de strălucire taborică. **«... Și**

se schimbă la față, înaintea lor, așa încât fața lui străluci ca soarele, iar veșmintele lui se făcură albe ca lumina» (Matei, 17, 2). Acest exemplu al Mântuitorului e nevoie să fie îndelung meditat de educatori. Atunci le va deveni organică ideea că între ora de religie și celelalte ore, deosebirea trebuie să fie ca între haina de sărbătoare și haina de toate zilele” (p. 68-69).

Vasile Băncilă a fost un pedagog iluminat.

Note bibliografice

1. Vasile Băncilă, *Mici testamente*, vol. I și II, București, Editura „Eminescu”, 1999, pag. 104-105.
2. Vasile Băncilă, *Doctrina personalismului energetic a d-lui C. Rădulescu-Motru*, București, „Cultura românească”, 1927, pag. 117.
3. C. Rădulescu-Motru, *Personalismul energetic și alte scrieri ...*, București, Editura „Eminescu”, 1984, cap. IV, pag. 621-623.
4. C. Rădulescu-Motru, *op. cit.*, cap. IV, pag. 625.
5. apud I. B. *Notă asupra ediției*, în vol. Vasile Băncilă, *Lucian Blaga – energie românească*, Timișoara, Editura „Mărieasa”, 1995, p. 16.
6. apud *ibidem*, în *op. cit.*, p. 16-17.
7. apud *ibidem*, în *op. cit.*, p. 17.
8. Vasile Băncilă, *Inițierea religioasă a copilului...*, București, Editura „Anastasia”, 1996, pag. 42.
9. Vasile Băncilă, *op. cit.*, pag. 64.

Bălcescu – 200

Serghie BUCUR

Nu știu să fi fost Ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel, când – pe 29 iunie, stil vechi, acum 200 de ani, în 1819, – se va fi născut Nicolae BĂLCESCU – emblemă a Revoluției din 9-11 iunie 1848. Istoria neamului românesc – sintagmă scumpă savantului Nicolae Iorga – străluminează clipa emancipării Principatelor – viitoarea Românie!

Nemurire

Câteva candelă ard în inimile aceloră dintre români genetic conștienți și atașați neamului lor, luminând umbrele rămase în cărțile de Istorie, în statui, icoane, precum și pe pereții unor biserici ori mănăstiri: la Cozia, Mircea cel Bătrân, la Putna, Ștefan Cel Mare, în Sala Unirii de la Alba Iulia, Mihai Viteazul, la Craiova, Tudor Vladimirescu, la Ruginoasa, Alexandru Ioan I Cuza, la Hurezi, Constantin Brâncoveanu, la Peleş, Regele Carol I și Regina Elisabeta, la Cotroceni, Regele Ferdinand și Regina Maria, la Filipeștii de Pădure, Comnenii – Alexios și Ana, izvorul Cantacuzinilor. Una, de 200 de ani arde sub portretul lui Nicolae Bălcescu, de Gheorghe Tattarescu – cel care a pictat, la Florești, biserica lui Grigore Cantacuzino și Luxița, soția lui, părinții Nababului.

Rădăcinile

Destinele celor două ființe unite prin căsătorie în noiembrie 1811, care i-au dat viață lui Nicolae Bălcescu,

sunt legate de existența predecesorilor și a lor, în două județe: Prahova și Argeș. Tatăl, Barbu sin (al lui) Petre, este ginerele preotului Dima, zugrav de subțire, adică pictor de biserici. Cu vocație scriitoricească, lasă cronici și cronografe. Stăpânește 4 pogoane de vie la Urlați, și alte 19, de „țelină împrejurul viei”, pe „Valea Orliței” (Urlaților), în vecinătate cu 12 ale Zincăi – mama lui Bălcescu, fiica postelnicului Tănase – fiul preotului Necula, viitoare „doftoriță vindecătoare de albeața ochiului”; Tănase fusese zapciu în Topologul Argeșului, apoi numit polcovnic al județului – regățean – Saac. Pitar, Barbu ajunge sameș de Dolj, dar trece familia în Transilvania, ferind-o din drumul zaverei Vladimirescului. După, revine „în țară” (Țara Românească) și se zbate să recupereze banii împrumutați creditorilor săi. Zbuciumul îi retează viața în 1824.

Două secole înapoi

Nicolae Bălcescu a venit pe lume în 29 iunie 1819, al 4-lea copil al lui Barbu sin Petre căpitan de seimeni (de unde și numele în posteritate, Barbu Petrescu, n. 10 V 1770) și al Zincăi Tănase (n.1788), „în mahalaua bucureșteană Boteanu, în casele rudelor Zincăi sau cu chirie, poate vreo proprietate a lui Mache Faca”. Lecții particulare cu un arhimandrit grec. Limba franceză cu Vaillant, mențiune la Franceză și Trigonometrie, în 1838

e primit iuncăr într-un escadron de cavalerie al Oștirii române. E unul din învățătorii ostașilor cazarmei Dudești și, după ieșirea din Oștire, adeptul Falansterului de la Scăieni, proiect utopic al lui Theodor Diamant. Atras de ideile antifeudale ale Câmpinenilor, intră în gruparea anti-Vodă Alexandru Ghica, a lui Dimitrie / Mitică Filipescu, dejucată și pedepsită aspru: Mitică / Mitiță, închis la Snagov, cu picioarele în apă (mort „de oftică” în mai 1843); minor, Bălcescu este închis la mănăstirea Mărgineni (8 VI 1841-18 IV 1842) și grațiat de același Vodă Alexandru Ghica. E unul din cei 4 care fondează FRĂȚIA, organizație ocultă, masonică, pornește „Biblioteca militară”, descoperă actul dezrobirii țiganilor de la 1746, scrie „Puterea armată și arta militară de la întemeierea Valahiei și până acum”, o cunoaște pe Alexandra / Luxița Florescu, viitoarea lui dragoste și mama fiului lor, Bonifaciu Florescu (1848-1899) istoric și profesor universitar, scrie „Comentariile asupra bătăliei de la Câmpii Rigăi sau Cosova (17, 18, 19 octombrie 1448)”, conduce și tipărește – iulie 1845 – primul număr al revistei MAGAZIN ISTORIC PENTRU DACIA, cu August Treboniu Laurian, scrie „Cronicari Țării Românești”, „Despre starea soțială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri”. Nevoit de înfrângerea revoluției să emigreze, începe periplul său prin Franța, Italia, Belgia, Anglia, Austria, Germania, Ungaria, Turcia, la 3 iunie 1846. Într-o sumară corespondență și doar trei revederi cu Luxița, într-una din ele, dând viață lui Bonifaciu, Nicolae Bălcescu sfârșește de trăit în seara zilei de 29 noiembrie 1852, orele 7 ½ seara, într-o odaie a hotelului Alla Trinacria, din Palermo,

a doua zi fiind îngropat = aruncat într-o groapă comună a cimitirului Capuccinilor. Demersul oficial al lui Vodă Cuza, de a-i aduce osemintele în patrie, a rămas doar un act de arhivă, identificarea rămășițelor lui fiind absolut imposibilă! În 1877, Alexandru Odobescu îi publica opera capitală, rămasă însă neterminată, ROMÂNII SUPT MIHAI VOIEVOD VITEAZUL.

Alte scrieri de seamă: „Cuvânt preliminaru despre izvoarele istoriei românilor”, „Românii și fanarioții”, „Ioan Tăutul, mare logofăt al Moldovei”, „Spătarul Ioan Cantacuzino”, „Postelnicul Constandin Cantacuzino”, „Despre educația numelor de familie sau civilizația neamului prin femei”, „Logofătul Miron Costin”, „Drepturile românilor către Înalta Poartă”. „Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595”, „Chestiunea economică a Principatelor Române”, „Mișcarea românilor din Ardeal la 1848”, „Istoria armatei române de la întemeierea Principatului până la așezarea domnilor fanarioți (1290-1716)”.

În conștiința...

...Fiului său, Bonifaciu Florescu: „Nicolae Bălcescu crescut în slăvirea trecutului de fală al istoriei românilor, simți efectul unui trai îndelungat făptuit de studiu cu eroi din acele vremuri. Om de fire leală, talent de istorie de atunci recunoscut, N. Bălcescu, format de lecțiile unui Quinet, unui Michelet, unui Mickiewicz, crede în frăția popoarelor. Pentru dânsul orice suveran e un tiran; democratismul său îl face dușman al tronului. Oricare să-i fie ideile și rătăcirile, N. Bălcescu este convins. Silit să meargă împreună cu membrii răzvrătirii, sinceritatea sa nu va fi mult timp înșelată de

palimodiile unora și de vicleniile altora. După 1848, viața-i nu va fi decât o scurtă tragere de moarte. Exilat (...) se va îndârji în a lupta în desnădejde în contra silniciei boalei, va sili pe dușman să-și curme avântul și să-și dea răgaz de acele câteva ceasuri, de care avea nevoie ca să adauge, vreo frumoasă pagină însemnatei sale istorii a lui Mihai Viteazul. Apoi condeiul îi va cădea din mână și la treizeci și trei de ani, moartea îl va lua”

...A lui Vasile Alecsandri: „Nicolae Bălcescu, în vara anului 1845, petrecu împreună cu noi (la conacul lui Negri, în Mânjina – n. red.) câteva zile și, plecând spre București, ne zise, îmbrățișându-ne cu lacrimi în ochi: „Plec de aici cu sufletul plin de convingere că ne va ajuta Dumnezeu și va ridica nația română la rangul ce i se cuvine printre celelalte neamuri ale lumii. Adio! Sunt fericit!”

...A lui Ion Ghica: „Odată, ieșind de la școală, apucasem drumul spre casă, luând prin scurta ulicioară care începea în poarta colegiului „Sfântu Sava”, între curtea Petrescului și casa cu pridvor a egumenului grec al mânăstirii, și se sfârșea în unghiul bulevardului și a stradei Academiei, unde era de o parte, la dreapta, casa Dobrotineanului și la stânga casa Spahiului. Poarta școlii era la câțiva pași de ușa bisericii, cam în locul unde s-a ridicat statuia lui Lazăr. Acolo se așezau pe vine în șir, unul lângă altul,

merari, simigii și bragagii cu tablalele și panerele lor. Un găligan de școlar, cât un bivol de mare, tăbărâse pe un băiat slab și pirpiriu, îl trântise la pământ și-i căra la pumni, căutând să-i ia din mâini o bucată de halviță. Goliatul, căruia toți îi ziceam Sotea, pentru că era de o putere de care numai vărul meu Mavru îi venea de hac, își petrecea timpul mai mult la poarta școlii (...) Îndată ce cumpăra cineva un covrig sau un măr, el se repezea ca un erete și i-l smulgea din mână (...) Băiatul, deși trântit la pământ, nu lăsa să-i scape halvița; o apăra din mâini și din picioare, cu dinții și cu unghiile. Fie din indignațiune, fie că puteam conta pe camarazii care veneau din urmă, mi-am luat inima în dinți și m-am aruncat în ajutorul celui slab și asuprit. (...) A doua zi (...) cum m-a văzut și-a scos șapca, arătându-mi cu mulțumire caietul, zicându-mi: „Uite cum l-am dres de bine; noroc, zău cu dumneata, că mi se pierdea, păcat, o grămadă de muncă”! (...) Ce m-a mirat mult a fost să văz pe unele pagini scris cu litere majuscule fraze ca acestea: „Petru Maior spune...” „Fotino zice...” „Din Constantin Căpitanul...” „După logof. Radu Greceanu...” Aceasta m-a mirat cu atât mai mult, că p-atunci nu se pomenea în școlile noastre de istorie națională. De-abia de câteva luni Florian Aaron începuse un curs elementar (...) nu ajunsese nici la greci nici la romani”.

Nicolae Bălcescu și Maria Cantacuzino

Aurel TINCA

Spre deosebire de lipsa deplorabilă de concordie a elitelor intelectuale din România de astăzi și, mai ales, a diasporei românești, împinse în exil de fobia comunismului stăpân pe țară și pe destine, intelectualii români, patrioți și progresiști, de la jumătatea veacului al XIX-lea, sunt un model de armonie și solidaritate. Afinități electivă îi fac să se caute și să se găsească unul pe altul, să se iubească, să se prețuiască și să se ajute unul pe altul, conjugându-și toate forțele, concentrându-și și focalizându-și toate energiile fizice, intelectuale și sufletești spre țelul suprem al înaltelor idealuri naționale.

În rândul lor a strălucit figura Mariei Cantacuzino, care, la îndemnul lui Vasile Alecsandri și Ion Ghica, va avea grijă, ca o adevărată infirmieră, de Nicolae Bălcescu, la Hyères, stațiune balneo-climaterică aflată la 19 km de Toulon, unde marele patriot democrat și istoric venise, în amurgul vieții.

Fiică a logofătului Nicolae Cantacuzino, soție a lui Alexandru Cantacuzino, prietenă a marilor pașoptiști moldoveni și munteni, în mijlocul cărora se găsea, susținătoare a revistei *Propășirea*, din 1844, amfitrionă, la Paris, a unor mari personalități, ca Jules Michelet, Edgar Quinet, Theophile Gautier etc., invitată, cu soțul său, la curtea lui Napoleon al III-lea, de la Palatul

Tuileries, recăsătorită, după moartea primului soț, cu marele pictor Pierre Puvis de Chavannes – această româncă frumoasă, de o mare noblețe de neam și de caracter, va fi o adevărată muză inspiratoare pentru ilustrul pictor, care va mărturisi: *Tot ce sunt, tot ce am realizat, ei îi datorez.*”

Într-adevăr, ea îi servește ca model pentru portrete celebre de pe pereții multor edificii importante din diferite orașe ale Franței. Astfel, deasupra monumentalei scări a Primăriei din Poitiers, Maria Cantacuzino este Sfânta Radegonda, în tabloul cu subiect istoric *Sfânta Radegonda dă azil poezilor*. Este pictată și în Mănăstirea Sainte-Croix și în multe alte edificii. Și mai ales cele două picturi murale de pe Panteonul din Paris (închinat gloriilor Franței) – unde soțul său a imortalizat-o în Sfânta Genoveva, protectoarea Luteției – ar trebui să ne facă pe noi, românii, mândri.

Această femeie superioară, care îl cunoscuse pe Bălcescu la moșia Mânjina a lui Costache Negri, îl îngrijește, la Hyères, pe marele nostru patriot, în ultimele luni ale anului 1851 și în primele luni ale lui 1852.

Și cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă – scrie (sau spune) Bălcescu, în acele zile de mari suferințe.

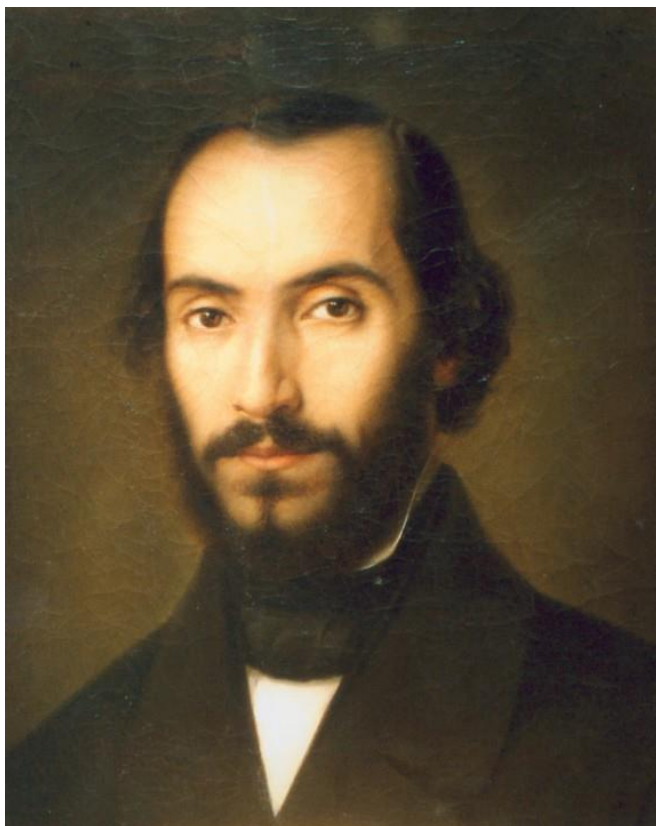
Ce impresie îi face, la Hyères, Mariei Cantacuzino acest sfânt al neamului românesc?

Iată scrisoarea pe care ea i-o trimite, de acolo, lui Vasile Alecsandri – un portret veridic, făcut cu un fin simț al observației și adâncă pătrundere psihologică, căldura inimii vibrând de admirație pentru un spirit atât de înalt: *L-am găsit într-o stare de sănătate care nu-i lasă nicio speranță de vindecare, dar, fie pentru că nu voia să umbrească bucuria revederii, fie pentru că își făcea iluzii, părea plin de curaj, vorbindu-mi de proiectele sale de viitor...*

Absorbit în primii ani ai tinereții de chestiuni politice și de preocupări reformatoare democratice pentru țară, inima sa păstrase o prospețime și o vivacitate a impresiilor extraordinare. Aspirațiile sale erau mari și totdeauna din cele mai frumoase. Se revolta ca de o nedreptate la gândul de a muri, dar revoltele sale erau lipsite de amărăciune și nu țineau mult; se stăpânea repede cu acel surâs de detașare pe care îl au numai muribunzii: Ce mai contează! Să trăiască țara noastră!

Această urare rezumă toată viața sa.

E bun, nobil și e drept ca memoria sa să fie onorată și ca amintirea sa să trăiască în inima fiecărui român.

Gheorghe Tattarescu – Nicolae Bălcescu

Calendar

August

- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, Olt, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU** (m. 8.08.1932, Slatina)
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos-Argeș, prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni, Olt)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11.04.1942, Corabia)
- 14 august 1951 – s-a născut la Râmnicu Sărat, istoricul **PAUL MATIU** (m. 9. 06. 2014, Slatina)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN**
- 16 august 1903 – s-a născut, la Branet, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27.01.2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18.02.1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (n. 23.08.1913, Caracal)
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9.02.1949, Dobrețu, Olt)
- 18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta **DOINA BUCUR**, pe numele adevărat **FLORICA E. IONESCU** (m. 24. 06. 1940, București)
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2.02.1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDA** (m. 14 aprilie 2015, Slatina)
- 23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul **THEODOR DANETTI** (m. 16.01.2016, București)
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28.10.1897, Bobicești)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4.12.2009, București)
- 28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar **TEOFIL S. NICULESCU** (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)
- 29 august 1935 – s-a născut, la Tufeni, Barza, Olt, scriitorul, publicistul și contraamiralul de flotilă (r) **NICULAE ȘTEFAN**
- 30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și poetul **DUMITRU SÂRGHIE**
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23.12.1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABOYESCU** (m. 4.01.1971, București)

In memoriam **Ioan SMEDESCU**

Ubi sunt...

Paul ARETZU

Ni se pare absurdă, frustrantă despărțirea (bruscă) de oameni dragi, pe care îi cunoșteam de mult, și pe care tocmai prietenia îndelungată îi făcuse, într-un fel, nemuritori. Ne obișnuim, e drept, și cu gândul că generațiile apar, își consumă porția de existență și dispar, însă, când este vorba de indivizi, mai ales de persoane cunoscute, nu mai înțelegem nimic, suntem întotdeauna surprinși, iar faptul că suntem dintr-odată privați de schimbul de gânduri, de sentimente, de prezența acestora este greu de suportat.

Cu Ioan Smedescu vorbeam din când în când la telefon, aflam vești unul despre altul, comentam situația literară actuală, mă întâlneam la evenimente culturale și ne bucuram de revedere. Știam că a avut probleme grave de sănătate, că a trecut prin operații grele, dar niciodată nu m-am gândit la ceva cu urmări dramatice, irevocabile. Anul trecut, m-a rugat să-i scriu ceva pentru a prefața volumul de rubaiate pe care îl terminase și urma să-l publice. În această privință, poetul era un scrupulos, un perfecționist, dominat de o asiduă exigență estetică. Lăsa cărțile să aștepte, să se maturizeze, le revedea, le lucra cu acribie, până se îndura în cele din urmă să le dea la tipărit. Om devotat misiunii culturale, a fost editor, tipograf, publicist, a susținut cenacluri și a editat reviste. Prietenul a fost un om delicat, plin de curtoazie, însuflețit de gânduri bune. Am avut cu Ioan Sme-

descu o coșonanță totală. Îmi va lipsi gândirea sa echilibrată, suportul său afectiv și spiritual.

Bunul Dumnezeu să-l ierte și să-l primească întru Împărăția Sa!

(Textul pe care i l-am dedicat în urmă cu un an îl prezint în continuare, pentru că nu știu ca volumul să fi apărut. În acest caz, el este inedit.)

Pe urmele lui Omar Khayyam

Din admirație, dar și din identificare simpatetică, au fost scriitori care au imprimat în operele lor, peste timp, configurații actualizate ale unor modele. Așa s-a întâmplat cu Vasile Voiculescu în poemele sale de dragoste târzie, platonice, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară*, în care rafinamentul livresc este complinit de o artă poetică distinctă, de plinătatea sentimentului filtrat prin simboluri, alegorii, ipostaze, atmosferă (medievalizată), transfigurare, zbucium și sublimitate.

Ioan Smedescu are ca reper rubaiatele lui Omar Khayyam (1048-1131), om de știință, filosof, poet, figură fascinantă peste timp, pe care își propune să-l pastșeze, la modul creator. *Ruba*, în arabă, înseamnă *patru*, deci rubaiatul nu este altceva decât catrenul, formă fixă de poezie. Condiția acestuia este concizia, capacitatea de a exprima mult în puțin. Trăsătura definitorie a liricii poetului persan constă într-o atitudine plină de

seninătate, desprinsă de întâmplările obișnuite, dedicată meditației privind modul cel mai bun de a trăi o viață trecătoare, iluzorie. Rubaiatele sintetizează o înțelepciune existențială, conținând tema deșertăciunii, a imposibilității cunoașterii, a aprecierii plăcerilor vieții (femeile frumoase, savurarea unui vin bun, contemplația naturii), a singurătății, dar și a coeziunii întregului univers.

După exemplul autorului *Ultimelor sonete...*, Ioan Smedescu își subtitrează cartea *catrene închipuite* ale lui Khayyam. Să urmărim, deci, analogiile sau deosebiri față de modelul asumat. Este vorba de un decalaj de o mie de ani. Unele dintre valorile de atunci s-au schimbat, au dispărut. La poetul român nu mai apar, desigur, elemente care țin de mistica islamică (sufism). Poezia are o altă inflexiune, dispărându-i aspectul solemn, al unei exprimări ritualizate, adoptându-se un limbaj mai simplu, comun.

Cele mai multe teme se mențin, cum ar fi cea a timpului ireversibil și a zădărniceii vieții: „Nu-mi cerceta trecutul, nu-s decât/ O lacrimă-n nisipul de-mprumut./ Pe-un țărnam pustiu, uitat în adormire./ În scoica unei clipe ce-n brațe m-a ținut” (1). În privința backgroundului, acesta corespunde total sentimentelor exprimate: „O dimineață stearpă de pripas./ În cameră, o masă, un scaun și un ceas./ Răvășite-s toate-a osteneală –/ Cu singurătatea stat-am la taifas.” (4). Nu lipsesc nici frecvente desfătări cu vin ales și nici prezența tandră a femeii iubite. Apare, în schimb, uneori, o atracție spre sacru, mai cuvioasă (fără exagerare), substituind cordialitatea poetului persan: „Bat clopote, icoanelor mă-nchin./ Mă-mbăt de tine ca de-alesul vin/ Pe

care-l pui la oaspeți dragi pe masă –/ Eu, ție, totdeauna un străin.” (5).

Predomină nostalgia trecerii (*fugit irreparabile tempus*). Dar recunoaștem și alte aspecte proprii imaginarului lui Khayyam: aspirația spre puritate, elogierea virtuților, echilibrul senectuții, perspectiva gigantică („Ascult tăișul coasei cu-n ciob de lună plină” – 13, „Încremenit de clipă în destin./ Dintr-un ulcior un țăran picura veșnicia” – 21), scepticism în legătură cu aflarea răspunsului la marile întrebări, câteva reguli morale, exprimarea cantității covârșitoare („Iubirea-mi e imensa mea livadă” – 32, „Ningea peste oraș, când ai plecat./ Ne troienea pustiul, pustiul deșăntat./ Plecarea ta grăbită trezea din vis o noapte/ În care, de ninsoare, până și ceasu-a stat” – 28), înstrăinarea și dorul de casă etc.

Evocarea maestrului (chiar după formula autoreferențială a acestuia) este tratată cu familiaritate și cu umor: „E clipa rătăcită-n ocean de îndoială./ Îngăduie bețivii, nu cere socoteală/ Asupra întristării care-i coboară-n vin –/ Zicea Khayyam, cu-adâncă pri-copseală.” (48), „Cum șoptea, Khayyam bătrâne, vinul./ Despre iubiri ce le-am sorbit veninul/ Cu sufletele noastre hârșite și nătânge./ Hangița, cu ochiade, ne-nnobilase chinul” (51).

Poetul nu nesocotește elocvența metaforei, deși ținta oricărui catren este concizia ideii: „În cercelul toamnei, soarele se-ascunde” (52), „Se spânzură fâșii de cer pe ram./ Un ou de lună între palme strâng.” (56), „Precum tăceri pe câmp de maci ucise./ În mine mă ascund ca-n manuscrise” (63).

O sapiențialitate bine stăpânită este prezentă peste tot, dând textelor prestigiul unor aforisme, producând

lectorului motive de meditații profunde: asupra misterului existenței („De unde vin, mă-ntreb și n-am răspuns./ Da-mi poate fi răspunsul îndeajuns./ Să îmi pogoare-n suflet pacea, de-s mințit?/ E greu în taina vieții de pătruns!” – 77, „Scrie în cărți ce a prezis prorocul./ Iubind femeia, vinul și norocul./ Tu ai să afli-ascunsa taină-a vieții./ Atunci când ți-o veni sorocul.” – 79), asupra cultului plăcerii („Trei lucruri mari să nu-ți lipsească./ Trăind pe lumea asta pământescă./ Și-i de ajuns spre-a vieții fericire:/ Să ai noroc, vin bun, femei să te iubească” – 80, „Vă-ndemn să beți, prieteni, e vinul alinare/ Tristeților din suflet și leac de vindecare./ Cum nu e altul cunoscut prin vremuri./ Chiar și supus la aspră judecare.” – 115), asupra iubirii galante („Nu știi dac-aș alege, din multele științe./ O alta să-mi aducă mai cu folos priințe./ Decât cea a iubirii deprinsă de la tine:/ De-s vinovat – aștept acum sentințe” – 108, „Văzut-am cum olarul se-apeacă peste roată/ Și modelează lutul, șoptindu-i totodată./ Cu patimă, tot dorul în vorbe de iubire./ El mângâie aieva un tânăr trup de fată” – 90, „Brațele tale – iederă crudă./ Ochii – stele pe-a cerului feudă./ Iar sânii – doi sori rotitori./ Doritori să te vândă” – 123).

Poetul reflectează, de asemenea, asupra timpului risipit („Mereu mi-ai fost alături, neîmblânzită clipă./ Mi-ai fluturat pe umeri a timpului aripă./ Grăbindu-mă să trec mereu spre acel Măine/ De care tinerețea, Ieri, a făcut risipă” – 117), emite învățături morale („Unii nu știi cu soarta a se înțelege./ Că ce ți-e dat e-l tău, dar poți alege/ Frumosul de urât, ori binele de rău:/

Ce-ai semănat – rodind – tu vei culege” – 119, „Gândind ca, vreodată, eu să fi fost copac./ Aș fi avut puterea să mă-mpac/ Cu cei care îmi sapă rădăcina./ Eu plâng ades în mine, în lacrimi însă tac.” – 127), elogiază tihna („Mă bucur iar de toamnă, de struguri și visare./ De ostioala clipei și dulcea-i alintare/ A nepăsării care pe umeri mi se-așează/ Și mi te-adeuce-alături, prisos de vindecare” – 130, „Mă-ntrebă dacă mâine voi mai veni pe lac./ Încerc să îi răspund, nu pot vorbi și tac./ Cum să-i răspund când mâine nu știu de voi mai fi?/ Mă bucur deci de clipă, sub âst copac, de-un veac.” – 138), evocă anotimpul învierii („Mă bucur, iar în floare dau cireșii./ În brațe cuprind dealul, toți rugii și măceșii/ Și nopțile-s de farmec sub clar de lună plină./ De pază stau iubirii – adastă-n jur megieșii” – 150) etc.

Ioan Smedescu este un om cultural, cu preocupări multiple, poet, publicist, editor. Estetica sa este una de tip minimalist, scriind haikuuri, poeme într-un vers și, de această dată, catrene. Desigur, este o poezie statică, reflexivă, dar esențializată, domolită de canoane tematice și prozodice, având o ținută elegantă, plină de înțelepciune. O astfel de lirică este deosebit de pretențioasă, presupunând rafinament, concizie, expresivitate, măiestrie a versificării. Chiar încercarea de a interfera peste timp (la o distanță de un mileniu) cu un mare poet reprezintă temeritate, o dovadă de virtuozitate, o demonstrare a propriei iscusințe, o formă de empatie impresionantă, relevând permanența valorilor arhetipale. Poetul a înțeles perfect arta modelului său, însușind-o și aplicând-o cu strălucire.

Raftul cu cărți

***Pâlpâiri și stele* – un nou roman-eseu al lui Silviu Gorjan**

C. VOINESCU

Cred că acest al cincilea roman, *Pâlpâiri și stele*, al scriitorului slătinean Silviu Gorjan, încheie un ciclu început în 2014 cu *Sabin Eliad* și continuat cu *Sub un clopot de sticlă*, 2017, *Cam târziu, dar încep să te pricep, viață*, 2017, și *Atât de multe aș fi vrut să-ți spun*, 2019, toate – la Editura Hoffman.

Există în toate aceste cărți o unitate tematică, de spațiu și de timp, dar și una stilistică particulară, de roman-eseu, în care naratorul se plasează doar aparent într-o postură obiectivă, el nefiind preocupat prioritar

de fapte, ci de urmările lor, de impactul lor social asupra personajelor.

Autorul plasează acțiunea ultimului roman din ciclul amintit în același spațiu alutan anterior, cu pădurea Seaca drept reper, cu personaje preponderent feminine, de astă-dată, descendente ale unor familii de boier-nași, preoți, trăind apăsător o vreme a derapajelor istoriei.

Scriitorul rămâne fidel aceluiași stil, cu enunțuri scurte, aparent simple, dar pline de conținut, de reflecții existențiale, faptelor le lipsesc detaliile, amănunțele sunt de prisos, acestea se deduc doar, creând impresia, uneori, că nu citești cartea, ci rezumatul ei comentat.

Personajele prind contur pe o țesătură epică fină, cu broderii lexicale de efect stilistic baroc, Sorina și gemenele Alexandra și Lavinia venind ca o completare a seriei Sabin, Iulian, Sebastian, din cărțile anterioare – intelectuali introvertiți, greu adaptabili unor realități sociale neconcordante cu sorgintea și formația lor existențială, cu seve extrase dintr-o altă lume, acum crepusculară. Ca și Zaharia din *Cam târziu, dar încep să te pricep, viață*, soțul Sorinei, din *Pâlpâiri și stele*, suportă consecințele nefaste ale istoriei schimbătoare de destin uman. Altminteri, într-un fel sau altul, personajele romanelor lui Silviu Gorjan,

sunt victime ale unui regim de aprigă dictatură, pentru că ele trăiesc la răscrucea dintre vremi, dintre lumină și întuneric, iar adaptarea e doar formală, lăuntru lor heliotropic rămâne neschimbat, împotrivindu-se zadarnic tenebrelor exterioare.

Poate că de aceea Sabin, Iulian, Sebastian, Sonia dispar pur și simplu, se topesc într-un final cețos, nu mor, cuvântul moarte e evitat, se evaporă sau lasă doar impresia că se evaporă, ca în romanele sud-americane. Astfel, trecerea lor prin timp continuă, destinul lor nu se sfârșește aici, istoria se poate repeta, mai violentă fiindu-le viața decât moartea.

Și *Pălpâiri și stele* este o *saga* comprimată, o istorie condensată reflexiv a familiei, începând cu părinții Soniei, cu copilăria ei, continuând cu experiențele Arpad, Florin și Valeriu, cu gemenele Alexandra și Lavinia, care s-au îndepărtat de vârtoarea răscrucii vremilor de altădată, trăindu-și timpul într-un alt fel.

Autorul întreține complementar firul narativ cu cel etic, recurgând la introspecție ca metodă de investigare a ordinii interioare a personajelor, de aceea epicul se așază la răspântia dintre subiectiv și obiectiv, dintre mimesisul aristotelic, transfigurând estetic realitatea, și catharsisul, ca posibilitate de eliberare a personajului de tensiuni și angoase.

Spuneam cu alt prilej că prin tehnica literară îndelung și fidel exercitată, ca și prin solidul său fond cultural, criterial selectat, Silviu Gorjan probează o comprehensivă și leală asumare a istoriei, ale cărei hotare dogmatice le depășește cu lejeritate.

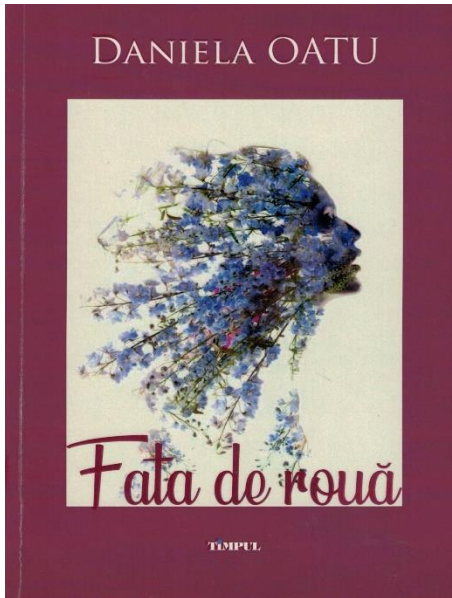
Multe dintre experiențele profesionale și sociale ale eroilor săi, fie că se numesc Iulian, Sebastian, Nineta, Corina sau Sonia, eșuează în măsura în care aceștia constată că, aproape de fiecare dată, ei rămân doar niște donatori, neprimind nimic în schimb din cuvenita grație sufletească. În ciuda zburciunii lăuntrice al personajelor, epicul e simplu, fără ramificații, proza e calmă și caldă, cu profunzimi moralizatoare, devoalând astfel intenții auctoriale psihologizante, convingător puse în operă.

Și *Pălpâiri și stele* este un roman-eseu, reflexiv-meditativ în substanța lui epică, explorând lăuntru existențial al personajelor, emoția lor lăuntrică, pentru a le proiecta dintr-o perspectivă subiectiv-participativă în realitatea devenită literatură. Autorul este și acum interesat nu atât de faptele generatoare de conflicte, cât mai cu seamă de consecințele nefaste ale acestora asupra individului îndepărtându-se de sine și de semenii. Regăsirea de sine a Soniei, precum și a celorlalte personaje din romanele anterioare, este dificilă și târzie, vecină cu crepusculul.

Silviu Gorjan își scrie cărțile într-un registru confesional convingător, cu vagi, dar persuasive extracții autobiografice, așezându-le pe solidul suport al memoriei sale afective. Autorul însuși mărturisește: *Personajele pe care cititorul le poate întâlni nu sunt altceva decât multiplicare a ființei mele. Și adaugă: Scriu numai în felul în care doresc să rămân pe lume. Este stilul care mă definește. Dacă scrisul meu tulbură pe cineva este dovada că nu trăiesc degeaba. Mă identific cu ce a fost, este și va fi în lumea în care îmi este dat să trăiesc.*

Fata de rouă – un spațiu liric original, cu mireasmă de poveste

C. VOINESCU

Daniela Oatu își așază poemele din *Fata de rouă* (Editura Timpul, Iași, 2020) în ramă de poveste, căci „ușa poveștii se deschide singură” și „povestea ne va mântui”, după cum sugerează mesianic titlul poeziei cu care se deschide recentul volum. *Cum în fiecare dintre noi zace câte un Shahryar*, poeta își asumă rol de Sheherezadă întru depănarea ideilor poetice și supraviețuire prin cuvânt, ale cărui transfigurări estetice nasc emoții. De aceea, poate, a fost ales drept cheie de boltă a creației sale lirice un termen cu ample conotații teologice și filozofice, precum roua, lacrimă a dimineții, a începutului deci (*Inima lui Adam și a Evei/ n-a mai bătut în același verset niciodată*), apă vie sau apă a stelelor, tămăduitoare de boli, adunând în ea toată lumina și energia Lunii: *Așa e de când roua,/ pe când era*

mică/ și o zbughea din fotografii/ spre râu/ s-arunce pietricele în propriul chip/ până se tulburau poveștile în larg.

Încă din vremuri biblice, din cartea lui Enoh, de pildă, aflăm că roua, semn divin de milostenie și binecuvântare, este simbolul vieții, al renașterii perpetue, este apa pură a înfloririi, a curățeniei sufletești și a armoniei, drept care șirul de poeme-poveste ale acestui volum se încheie apoftegmatic: *Vom răsuci cuțitul în cele 1001 de răni/...până vom afla/ cât sânge s-a pierdut pe drum/ până nimerit ținta./ Fată de rouă,/ numai povestea/ nu condamnă la moarte veșnicia.*

Firele lirice ale acestei cărți trec, așadar, printr-o urzeală mitică, de povești universale sau autohtone, de basme despre tineretea cea fără de bătrânețe, de unde și impresia că poemele „se macină singure”, vin din timp și se duc în timp, misia autoarei fiind de a le opri pentru câteva clipe în prezent.

Daniela Oatu fructifică liric și speculează meditativ aura mitică a unor personaje de calibre existențiale diferite, de la Scufița Roșie la Don Quijote, de la Capra cu trei iezi la Ciclop, de la Făt-Frumos la Cronos, de la Sfânta Vineri la Ana Karenina: *Ochiul Ciclopului a spart clepsidra/ numai ea împleticită-n plânsul din prag/ își așteaptă iubitul mort/ prea devreme/ să-i arate/ c-a probat toate hăurile...*

Recuzita lirică se circumscrie și ea perimetrului mitic străbătut de cai înaripați ce transcend realul, spre idee, în căutarea absolutului: *Calul meu înaripat e/ cu copitele-n nori./ Niciun ochi de pădure nu-l mai recunoaște/ de când filozofează despre mitul platonician al peșterii/ și consideră că arta – copie a copiei – este o idee discutabilă.*

Reper al purității, dar și motiv liric recurent în poeme, *Fata de rouă* e, în același timp, și vector spiritual al cunoașterii prin logos, al deslușirii, într-o măsură mai mare sau mai mică, a noimei existențiale ca temă a poveștii puse pe portativ poetic: *Fată de rouă,/ De câte ori îngerul/ înhămat la himeră,/ în galop spre alt veac,/ mână cuvântul,/ mână cuvântul.../ la linia de sosire să-l aștepte nechezând/ umbra lui împușcată...*

Povestea *Fetei de rouă* își toarce firul moralizator printre „spâni și balauri” – concepte mitice ale Răului – printre zmei și zgrițuroaice, printre antieroi ideii, ai logosului, ai cunoașterii prin artă, lăsați, în lipsa eroului, să se manifeste malefic.

Uneori, ludic, aura mitică e îndepărtată pentru a lăsa realul să modifice în forme actuale imaginea inițială a reperului selectat, Scufița Roșie, de pildă, care *De când a împlinit optsprezece ani/ ... ajunge mai rar la bunica,/ pentru că ...se-abate din poveste,/ să culeagă iubirea-n buchetul miresei/ până ultima potecă din gând înflorește.*

Alteori, proiecția ideatică a Scufiței Roșii este înlocuită de cea a Prințului, surprins în real, în cotidian, în torsionatul existențial contemporan, forțând granița „Binelui învechit în rele”: *Prințul din basmul de azi gonește spre discoteca din satul vecin/ parchează mașina între genele zânei lui dese și lungi,/ în ritm de poveste dansează până în zori/ fără grija că trena ei visătoare e călcată în picioare.*

Cu un discurs auctorial diferit de cele anterioare, potențat tematic de ipostazieri mitico-onirice ale unor modele desprinse din basme, crea-toare, de asemenea, a unui imaginar poetic inedit, Daniela Oatu distorsionează realul prin inserturi folclorice de tip alegoric, opunându-l fantasticalui, suprarealului, unde Binele triumfă în orice condiții.

Viziunea sa poetică cu substrat mitic rămâne însă unitară tematic, timpul, destinul, iubirea, viața sau moartea îmbrăcând straietele unui esteticism convingător, bine condus și uniform distribuit. Schimbarea tonului și a registrului liric poate părea un joc, dar unul grav în care lăuntru se inter-

sectează cu exteriorul, generând neli-niști existențiale: „*Aici șezum și plânsem*”/ până apa de botez ni s-a făcut izvor./ *Am înnotat în lung și în lat/ în cămașă de flăcări/ până ni s-a prins într-o undiță sufletul.*

Dinamice și expresive, imaginile artistice se încheagă în jurul unor motive literare (fântâna, apa, lacrima, lumina, umbra, stelele, pădurea etc.), reluate cu tâlc în timp ce povestea-vers se deapănă, merge înainte, torcându-și firul din cotidian. Însă laitmotivul acestor poeme rămâne roua, apa vie, plină de virtuți și de mister, chiar și atunci când dobândește o altă stare fizică: *Când n-ai timp să mă vezi/ îmi sărută ochii singuri/ un om de zăpadă.../ Câtă mireasmă de poveste/ sub roua-nghetată!/
Până și Diminețile au gust amar/ de când florile refuză roua./ nici soarele nu mai luminează la fel, iar Lui Cronos/ care s-ampiedicat/ făcându-ne cioburi povestea./ plinî ochi cu boabe de rouă,/ i s-au uscat buzele așteptând să se vindece-n cer/ alte bucăți de lut.*

Daniela Oatu creează o lume imaginar-reală, re-scriind un basm al cărui spațiu este explorat cu mijloacele ficțiunii poetice. Ea extrage, în urma acestei aventuri spirituale, esențele devenirii noastre în lume, căreia îi dă consistență mitică: *Povestea aceasta din adâncuri ne bolborosește/ cum că/ strămoșii au săpat în cerul din spatele casei/ până pământul s-a subțiat, intrupându-ne.*

Când „povestea” se apropie de final, poeta încearcă destructurarea ei prin spargerea mitului (în *zadar Fata și-a presărat până la noi/ Roua*) și obiectivarea logosului moralizator: *Aici povestea și-a pierdut calul/ cu Făt-Frumos cu tot./ Ne-au rămas șaua de fum/ să mănânce jăratice/ să prindă aripi./ copiii să spele cu basme diminețile/ pe față, pe mâini/ roua să scrie mai departe povestea/ noi să o ascultăm/ să devenim din ce în ce mai tineri/ ...așa e lăsat cu limbă de moarte.*

Autoarea strunește cuvântul cu pricepere de filolog, e stăpână deplină pe uneltele poetice, conturând, la intersecția dintre real și imaginar, dintre subiectiv și obiectiv, dintre concret și abstract, un spațiu liric original cu mireasmă de poveste.

Prospețimea clasicului

Serghie BUCUR

Infuzia de modernitate descoperită, pe parcursul lecturii volumului *DINCOLO DE-A FI*, al patrulea în creația poetului Codruț Radi, tipărit la editura ploieșteană Premier, în 2008, readuce în discuție permanențele Clasicului, prospețimile lui inepuizabile, eterne, prin urmare.

De la Nichita Stănescu încoace, cu faimosul său op *În dulcele stil clasic*, cititorul de Poezie (atenție la majusculă!) este menținut pe orizontul de platină al ludicului în maxima lui transcendență. Performanța, dacă acest criteriu este luat în calcul și de poezii înnăscuți, ni se relevă și în cazul scriitorului Codruț Radi, a cărui pecete a abstractului a atins, în primele două volume, *Răspântia zeilor* și respectiv *Autoportret metafizic*, paroxismul, intră în atenția ochiului selectiv dar critic!

Abstractul – redundant – în cărțile amintite, era dus într-una din formele lui absolute, cu corespondențe în ermetismul european al veacului XIX, vâslind ușor spre primele două decenii ale veacului slujit de războaiele mondiale și de bomba atomică, la noi, prin Tristan Tzara et comp. Resurrecția curentului s-a simțit cu putere în plin comunism, când Leonid Dimov și Nichita au sfidat Cenzura, cu efluviile lor criptice, lovind machiavelic în cultura stalinizată 50 de ani. Continuă și după 22 decembrie 1989, în forme agresive, demențiale, aiurind publicul tot mai obosit de exhibițiile lingvistice maladive.

Ca o contră la toate aceste scamatorii cu iz de marijuana sau alte

prafuri trans-continentale, Clasicul își revendică locul în existența noastră interioară, căruia, un poet precum Codruț Radi i-a întins cu eleganță și credință pana. Intrând în Templul lui Pegas pe o poartă numai de dânsul știută, ale cărei chei le-a răsucit cu vocația constructorului de turnuri antice, poetul Codruț Radi ne situează într-un Dincolo de a fi imponderabil și atemporal, în permanența inefabilă a ontologicului: *De drum târziu întors acasă / abia mai dibui o potecă / printre pelini să nu mă-ncoasă / la capăt cât de-aproape meccă. // Cu mine-n umbra de afară / ca să mă văd pălpâi feștile / ce-ngustă calea tot neclară / și-n capăt fără alte zile. // Trecut pe-aici descins vreodată / cu urme nevenine-n toartă / înșir grăbite să răzbată / spre capăt unde-a fost o poartă.*

Puzzle-ul ideatic păstrează ritmul andante-ului mozartian din Concertul nr. 1 în Do major, cu fulgurații baudelairiene ingenios temperate. Imanența gravează aici neputința fericirii mereu căutate de peregrinul care suntem fiecare, prin viața pământeană, în crescendo-uri și lamento-uri inexorabile: *Mă furizez neînsemnat de mărunt pe sub / coroanele desfrunzite ce se îndepărtează / una câte una spre cer. / Dezobârșit locului rătăcesc printre paie / tulpinite, uitate solstițiului târziu, dincolo / de tăișul vreunei coase ruginite* (din Răstimpuri, pag. 5-6). Ne-o confirmă poezia de la pagina 35: *Crapă-n văi înguste – rezemate zorii / fire de lumină se deșiră-n gol / ziua*

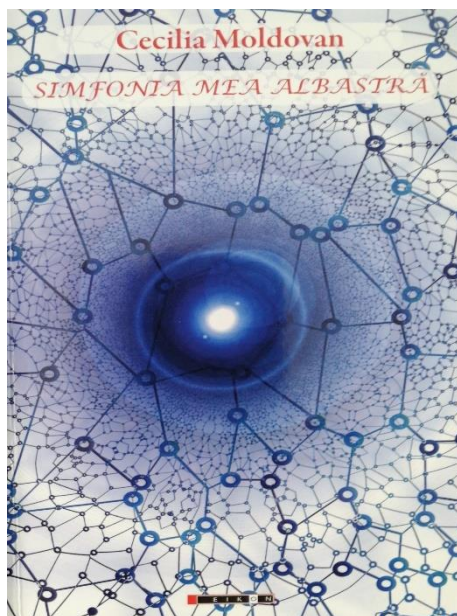
ce-ar urma să dezgroape norii / se-amână vremelnic dinadins ocol. // Rituri altădată strict mănăstirești / cu mintea încrustă neted sanctuar / să uiți de tăcere veste că mai ești / crezul nesfârșirii pustnic în zadar . // Turn spre cer devreme numai porții lui / rătăcind iconic lalolaltă-n moarte / dincolo te-adaugi capătul că nu-i / zeii singuratici de-ți rămân deoparte. (Desveșnicire, pag. 35).

Jocul subtil al cuvintelor, ca în majoritatea versurilor din volumul de față, definește arta poetică a lui Codruț Radi, care, spre bucuria cititorilor de poezie de sorginte clasică, edifică și aduce în peisajul poetic al primului deceniu al secolului XXI, o voce cu valențe ce o individualizează curat.

De fapt, ce este un Poet?, ne întrebăm atunci, după ce îi citim cartea. Codruț Radi a intuit inevitabila curiozitate a anonimilor lectori, postându-se el însuși într-un personaj al speței. Dar din fotoliul său, de ales al Parcelor – servitoare la Curtea lui Pegas (printre care s-a insinuat Apollo), perpetuuul călător prin cosmosul spiritualității suferă ca un Iov laic: *Se-ncrustă dimprejurul de ruine / furtuni prea repezi dibuie la rând / culori încenușindu-se pe sine / sub ochiul strâmt asemuit a gând, / Mi-e restul șters delimitând a lume / de veghe lângă hăul plin de gol / citind în ape moarte alte nume / în semnele pe dinafară doar ocol // De prea deșert luminilor stingher / mai istovesc prin mări să mă în nec / răstimp iertării dincolo de cer / înfinității-n care singur trec.*

Hârtia, o oglindă

Daniel LUCA

Atunci când te așezi la masa de scris și începi să așterni cuvinte pe hârtie, ea devine o oglindă a ta. Atunci când citești o hârtie plină de cuvinte, ajungi să constăți, cu surprindere poate, că te afli tot în fața unei oglinzi. Hârtia, este, așadar, o oglindă ce acționează în dublu sens, după cum reiese și din volumul de versuri *Simfonia mea albastră* de Cecilia Moldovan (Editura Eikon, București, 2018).

Mai mult, hârtia poate fi o ascunzătoare („scriind-o, unii se ascund / într-o carte”) ori o vitrină, o scenă („eu stau între coperte / ca într-o vitrină de oglinzi / uneori doar mă denudez / dar țin ultima cheie la piept”) și nu întotdeauna poate fi descifrată cu adevărat, nici măcar de către cel căruia îi

aparține („nici eu nu mă mai descifrez / Doar foaia imaculată de hârtie / poate” – **oglindea de hârtie**).

Modul în care funcționează hârtia este influențat, indubitabil, de cuvinte, a căror vigoare nu poate fi negată, nici măcar atunci când s-ar părea că nimeni nu le dorește („câtă vlagă a minții / câtă hârtie câte vorbe / înghite o scriere / care folosește atât de puțin, / poate chiar nimănui / când cuvintele se aleg / cu zarul pentru împerechere / doar ca să sară în ochi”), cu atât mai mult atunci când ele se revarsă ca un șuvoi, ca un torent asupra noastră („stăm înecați / într-un ocean de vorbe / alt flux comentăm / la reflux suntem comentați” – **parole despuiate**).

Forța cuvintelor derivă din viață („îmi cheltui viața / și viața mă cheltuie pe mine / fără să mă întrebe cum / de ce?” – **carte de identitate**), un dar divin, încărcat de sublim („îmbraci în culori / și caldul și frigul / limpezești gândul / alini vântul / stârnești cântul / pentru atâtea / primește coroană / de lapis lazuli /și-acest oratoriu albastru” – **oratoriul „Imperialul albastru”**).

Scrișul nu este singur, ci intră în combinație cu pictura (imaginea, culoarea, albastrul semnificând infinitul, cerul, perfecțiunea) și cu muzica (me-

lodie, ritm, armonie), rezultatul fiind o adevărată simfonie („respir senin / scriu albastru / mi-am compus simfonia mea / albastră / de când rapsodia americană / s-a decolorat / sub turnesolul veacului / și Dunărea poartă în spate / deșeurile locurilor traversate” – **Simfonia mea albastră sau la vie en rose est bleu**).

Scrișul este și o cale de a te descoperi pe tine însuși, sufletul, acolo unde cu certitudine se află o bucăciță de dumnezeire, doar că este necesară o voință de fier pentru a săpa în adânc („oprește-te o clipă / intră în tine / poate te întâlnești cu El” – **mai avem puțin să fim noi**), dar este și haina cea mai potrivită, indiferent de ocazie, pentru a fi văzut de ceilalți așa cum ești în realitate [rochia de hârtie „mi-a crescut încet / ca o altă piele / e o rochie de care nu mai scap”; „înfășurată ca o crisalidă / când pielea, hârtia o simte / cuvintele ard de viu / (...) / „Arată-mi, Doamne, calea... cuvântul!” / să nu mi se spargă balonul / și să rămân, ca tot omul / în prima piele / la intemperii, dileme” – **rochița de hârtie**].

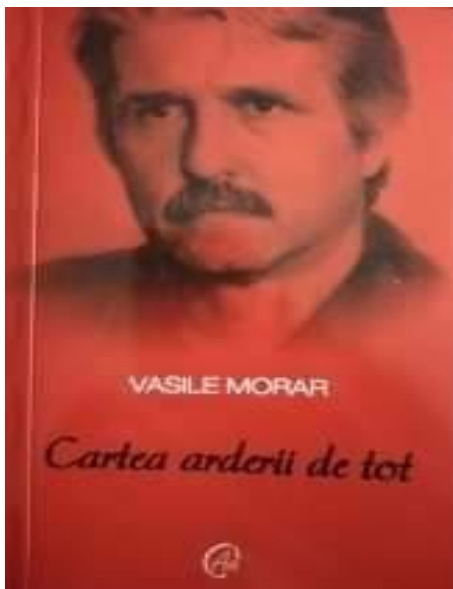
Scrișul este, însă, și o cale a devenirii, o parte a istoriei proprii, care face parte din istoria celorlalți și trebuie să fie o adevărată mărturie a trăirii.

Imersiunea în ardere

Daniel MARIȘ

Din ținutul său fabulos, unde poezia constituie starea originară a lumii, reclamându-și dreptul la existență, **Vasile Morar** revine cu volumul de versuri **Cartea arderii de tot** (Ed. Eurotip, 2019), în fapt o antologie de autor ce cuprinde 270 de poeme, prefațată de criticul literar Delia Muntean. Contururi dintr-o metamorfoză conti-

nuă, poemele sale structurează o viziune marcă proprie, a spectacolului lumii, de trăire și ardere intensă, un ritm rotunjit în sine, exprimând tensiunea așteptării, ca un animal la pândă, rătăcit sub povara agasantă a antitezei dintre mișcare și repaos: „Eu/ m-am ascuns/ în miezul strâmt al pietrei/ de timpul ce roade și de moarte” (**În**

miezul pietrei). Este această stare escamotată în spatele memorării și prevestirii un mod unitar de a fi sau o revenire la o inițiere în tainele lumii, plasate undeva într-un joc cantonat în aparență? Cert e un lucru. Implicațiile unui atare demers, etapele extazului senzorial delimitează pentru a adânci începutul și sfârșitul adevărului, al pragului ultim, al curajului de a privi în față ecranul tulburător al jubilației și suferinței, ca o mișcare de flux spre alte orizonturi, amplificată până la limita extremă: „Pe mâinile întinse îmi cresc aripi/ prin sângele ce curge/ urcă pești/ În inima-mi ce bate/ crește-o gură/ imensă/ care-ntreabă unde ești/ În palmă/ îmi cresc liniile vieții/ Pe care să apuc să ajung la tine” (**Liniile vieții**).

Este o stare încordată, o iluzie irezistibilă ori o stare de grație peste care poetul își circumscrie identitatea? O metaforă lirică, descifrarea acestui mit esențial care este versul, asumarea efemerului prin revelația unei mistuiri, nu atât ca o antiteză a idealului cât ca o prezență limitativă a unei memorii

înghețate în statutul ei ontologic. Or, dacă ar fi să îl parafrazăm pe Valery, poezia nu se naște ca un nume pentru orice nu există, ci subzistă datorită cuvântului: „Mă învârt printre prăfuitele cărți ale mele / și, vai, nu mai știu ce să fac / să le răsfoiesc/ să mai scriu/ ori poate ar fi bine să tac/ Ca un șarpe luminos iese un vers/ și curge pe covor și se-ntinde/ îl apuc de mijloc/ și aș vrea/ să-l așez unde-a fost înainte/ El/ zvârcolindu-se/ dă să mă muște/ Înseamnă, îmi zic, că a stat ca-n sicriu/ Îmi desfac pumnul și-l las să curgă/ și el se așază-n poemul pe care-o să-l scriu” (Ca șarpele, versul).

Mai mult decât o necesitate a interiorității, poezia lui Vasile Morar se sloboade rar, la anumite intervale, ori dimpotrivă curge năvalnică, prin contrast, permițându-ne să intuim dureroasa acumulare a timpului într-un liman al finitudinii, al golului, precum o insulă răzleață răsărită din adâncul geologic al căutării, ce devine tot mai obsesivă.

„Cu vârful stiletului scriu/ pe flăcări largi/ poeme despre moarte” spune poetul, ca un strigăt fără răspuns, revelator pentru acest spațiu ce-i aparține de drept, echivalent al rostirii dar și al graniței perpetuu limitate a cunoașterii. Intimitatea sufletului nu se estompează totuși în fața acestei dileme, toată perspectiva aparține imortalității creației și a călătoriei spiritului. O trăire în expansiune, a calvarului creației își află paradigma supremă în posibilitățile spontane de asumare a suferințelor și formelor sinelui, motivate de actul de depășire a neputinței și puterii ei antagonice: „Tâmpla lui sângerează/ și coastele lui sângerează/ și gleznelor îi sunt pline de sânge/ tălpile lui nu rabdă sandale/ Acum el calcă numai pe răni/ Lasă-mă/ (zice

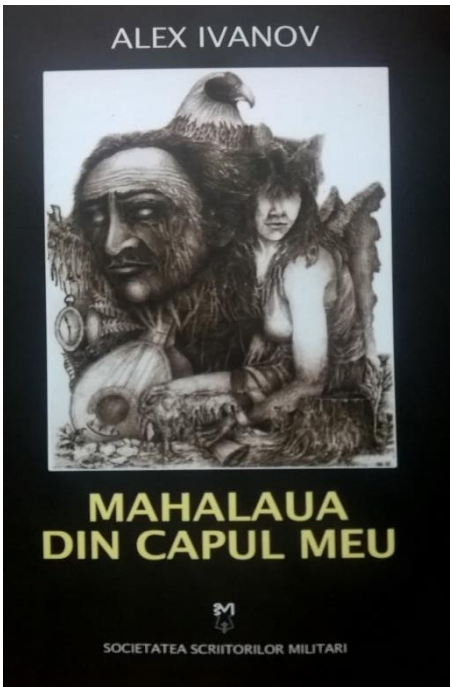
femeia cu fața-ngrozită)/ să-mi spal trupul de sânge/ să-ți oblojesc rănilor cu frunze de leac/ Nu te apropia/ (zic)/ prea frumos cântă păsările/ în rănilor mele”(Călcând pe răni).

Vasile Morar nu consimte să fie doar un martor al cuvântului și conțințelor sale și nu își asumă poezia în afara unui mod particular de a fi. În matrițele sale, dincolo de propriul orgoliu, pune nume, cu seninătate pură și uneori dură, esențelor interioare ce îl

reprezintă și îl resuscită, dând un sens existențial suferinței transfigurate și nobilei sale aparențe. Aventura sa poetică nu se produce astfel, într-o unică realitate, ci se condiționează cu un teritoriu imaginar al trăirilor lăuntrice, într-o euritmie și reverberație ce creează punți între un început și un sfârșit al lumii, într-o ispititoare cavalcadă a dualității realului ca un veritabil kamikaze al incertitudinii și al melancoliei.

Chei concupiscente

Octavian MIHALCEA

Cartea de versuri a cunoscutului artist plastic Alex Ivanov, *Mahalaua din capul meu* (Societatea Scriitorilor Militari, București, 2007), etalează

consistente atitudini pasionale împărțite între o neabătută uvertură impetuoasă și stările meditative încercate „a posteriori”, pline de savuroasă ironie. Expresia lirică stă sub semnul metamorfozelor, pătrundere într-un subconștient plasticizant care operează cu sincretisme adeseori spectaculoase. Abundă simbolurile, ipostazele niciodată uitate: „Puiul de lup păzea cartea/ cu poeme de dragoste,/ căci murdare iluzii de iubire/ ar putea rupe file din ea./ Tinerețea mea de mucava, jefuită de ploi/ ține loc de uitare./ Trupul meu tânăr, nevămuț încă de șoapte/ tremură în rochii de iarnă./ Îmi duc degetul la gură/ vreau să opresc oftatul/ iar sânii/ îi adăpostesc în palme de teama frunzelor de nuc./ Sunt propria mea femeie,/ cu pielea de var,/ sunt tâmpla rezemată de umărul cald/ sunt adolescența pe care vrei s-o ai/ în biblioteca bunicului./ Sunt o mare primejdie, păzită de puiul de lup...”

Alex Ivanov promovează bazarul cu puternice valențe fondatoare.

Aceste povești derivă dintr-o marginalitate asumată, registrul oniric fiind încadrabil într-o falie estetică eliberată de prejudecăți. Ne simțim mereu în căutarea „cheilor pentru cărți”, condiție ce predispune la adânci evaziuni.

Cosmopolitismul amoros este și el privilegiat (orgasmul francez, suedez, elvețian). Câteodată suntem învăluiți de o particulară de nostalgie dezinhibată. Ludicul amar, paradoxal, impregnează aproape fiecare poezie din volum, categorie situată la un deosebit nivel axiologic: „În orașul ăsta, nimeni nu mai citește poezie./ iar cântece incurabile se aud prin berării./ Unii oameni muncesc, alții fură iluzii./ Se fac afaceri cu mere și cu autoturisme/ franțuzești, caii indolenți trag la căruțe/ decorative, pline cu țărani în costume Armani,/ care vin să vândă produse agrare./ Primarul se freacă pe burtă și ține discursuri/ demagogice câinilor vagabonzi./ Manechine superbe își lovesc sânii tari de/ bluzele lor colorate, iar țiganiii vând dolari/ devvalorizați/ Se trăiește din plin în praful cu miros de crin./ Intelectualii și proștii primesc cârje de-a moaca/ și au intrare gratuită în biserici./ Ce să vă mai spun de prezentările de modă!/ În fiecare zi, cineva prezintă colecții./ De vară, de toamnă și de alte anotimpuri,/colorate veșminte îmbracă trupuri moi,/ căci doar haina îl face pe om...”

Personajele feminine populează intens versurile lui Alex Ivanov. Ele debordează de originalitate, diversele habitudini puțin uzuale stârnindu-ne apetitul savurării unui lirism care negă programatic banalul. Iată o elocventă geografie sentimentală: „În Sud, ea, el și rădăcini ajunse până/ în dormitorul de sus, înconjurat de cărți./ La Vest, munți, ape și avioane de hârtie./ La Est, balconul, țipătul ei cu

dantelă de noapte.// La Nord, doar eu,/ nimicul ales pentru o vreme!” Deja tradiționalul registru eclectic nu încețază să fascineze, mereu fiind scoase la iveală sintagme reprezentative pentru o imaginație în expansiune. Rochiile („locuite” sau nu), bibliotecile, culoarea cărților și a vieții reprezintă doar câteva motive pe marginea cărora sunt brodate istorii fascinante.

Parcă desprins din *Zenobia* lui Gellu Naum, sau poate din *Nadja*, proza lui André Breton, acest dialog evidențiază o pregnantă supraréalitate: „— Ai câțiva fluturi să-mi dai?, întrebă sec./ Aveam dar erau de noapte și era duminică la prânz./ — N-am, i-am răspuns la fel de sec./ — Atunci, pune-ți la șoapte aripi și vezi de poți/ zbură în cuvinte!/ — Iubești?/ — Aiurea! Așa arăt? Nu cred. Rochia și sânii,/ le-am împrumutat de la o fostă femeie./ Restul le-am găsit în podul minții./ — Vrei să pleci?, am întrebat./ Poți rămâne, dar taci, mi-a răspuns./ Am rămas./ Uitându-mă după ea, ca după mecanicul / ce repară vise.”

Gerul siberian acompaniază incandescentele erotice, atât de fertile estetic. Finalul volumului aparține ciclului liric intitulat *Din jurnalul intim al amantei mele Vava*. Aici sunt etalate abisalități exprimate formal într-o accepțiune comprimată, în fond pline de nuanțe ce se dezvăluie odată cu aprofundarea aserțiunilor. Astfel putem măsura, iluzoriu, distanța dintre „violoncelul de sticlă” și oglinda reflectând „rochia de mireasă”, peisaj în care patina unor iubiri odată incandescente este preponderentă.

Uitarea se înconjoară cu discursuri asumat decadente, *pour les connaisseurs*: „Pianul ruginește, nici parfumul tău nu-l mai simt, nu știu câți/ trandafiri mi-au devastat sufletul, nu

știu cui să-i dau noaptele/ mele... știu doar că nu te mai știu.” Astfel se prezintă misterele sufletești pe care nu le mai poate inspira decât iarna aspectată nocturn, făgăduind percutante expresii senzualiste. Câteodată, amintirile pot fi „bijuterii de tinichea” iar, special tip al concupiscentei, „orgasmul femeii e de lemn”.

Pe coperta IV a volumului, Liviu Vișan sintetizează persuasiv filonul ideatic al versurilor ce compun

Mahalaua din capul meu: „Poezia lui Alex Ivanov se hrănește din tensiuni sufletești incurabile, din ezitări și interogații existențiale profunde, din imagini fruste ale unor realități sentimentale. Ea este expresia unei sensibilități maladive, strivite între două realități: aceea pe care poetul încearcă să o trăiască și cea care, mult mai puternică, îl trăiește cu un soi de perversitate, cu brutalitate chiar, îndepărându-l de marile idealuri.”

Nicolae Grigorescu – *Horă*

Maica Domnului în calendarul popular

Claudia BALAȘ

Calendarul popular a fost creat de popor și transmis exclusiv prin canale folclorice. Este un instrument de măsurat timpul, de planificare a întregii activități umane pe anotimpuri, luni, săptămâni, zile și momente ale zilei. Până la începutul secolului al XX – lea, românii au folosit, în paralel cu calendarul oficial, un calendar neoficial, transmis prin canale folclorice obișnuite.

La trecerea de la vară la toamnă, Calendarul popular păstrează amintirea unui străvechi început de an, marcat de moartea și renașterea Zeiței Mumă. Peste această manifestare a gândirii arhaice, părinții Bisericii creștine au suprapus moartea (Adormirea) și nașterea Fecioarei Maria. Se constată o inversare a evenimentelor care închid și deschid viața sfintei: la 15 august este comemorată moartea și apoi nașterea (8 septembrie). Biserica creștină a preluat, de fapt, modelul preistoric: mai întâi moare reprezentarea mitică ajunsă la vârsta senectuții, în cazul de față Sântămăria Mare și apoi se naște Sântămăria Mică. Românii întâmpină cu mare bucurie celebrarea morții, (Sântămăria Mare, 15 august), nu a nașterii (Sântămăria Mică, 8 septembrie).

În Panteonul românesc, Fecioara Maria este identificată în mai multe ipostaze: Sântămăria Mare, Sântămăria Mică, și cu sinonimele Maicii

(Precesta Mare și Precesta Mică). Potrivit tradiției creștine, Fecioara Maria a fost născută miraculos. Părinții ei, Ioachim, descendent al unui neam împărătesc, și Ana, descendentă din neamul lui David, erau defăimați și huliți pentru că nu aveau copii. Ioachim s-a rugat lui Dumnezeu pentru a avea și ei un copil. După unele tradiții populare, Ana ar fi rămas însărcinată mirosind o frunză sau o floare, de unde și sintagma de *copil din flori* pentru nașterea nelegitimă.

Importanța calendaristică a Sântămăriei Mari este subliniată de postul care precedă această sărbătoare (1-14 august), de pelerinajele organizate la mănăstirile cu același hram, de deschiderea unui important sezon de nunți (16 august – 14 noiembrie), de începerea târgurilor și iarmaroacelor de toamnă, inițial întâlniri cultice, de praznicele de pomenire pentru morți și pentru vii.

Sântămăria Mare este cea mai îndrăgită divinitate din Panteonul românesc. Și azi fetele o mai invocă pentru grăbirea căsătoriei, păgubiții pentru prinderea hoților, descântătoarele pentru vindecarea bolilor.

Sântămăria Mică este sărbătoarea dedicată morții și renașterii Zeiței Mumă la echinocțiul de toamnă – 8 septembrie. Împreună cu Sântămăria mare, Simion Stâlplnicul și Ziua Crucii,

sunt principalele sărbători care marchează înnoirea timpului în perioada echinocțiului de toamnă. Sântămăria Mică reprezintă un hotar astronomic între vară și iarnă, marcat de închiderea pământului pentru reptile și insecte (Ziua Șarpelui), de plecarea păsărilor migratoare. Este un timp favorabil pentru observații astronomice și meteorologice, de schimbare a pălăriei cu căciula. Acum abundă și o serie de activități practice: culegerea ultimelor plante și fructe de leac (boz, micșunele, mătrăgună, năvalnic, iarbă de năjit, etc.) care sunt duse, împreună cu buchete de flori și busuioc, la biserică, pentru a fi puse în jurul crucii și a fi sfințite. Plantele astfel sfințite se păstrează apoi în casă, la icoane sau în alte locuri ferite, fiind folosite pentru vindecarea unor boli, dar și la farmecele de dragoste. Busuiocul sfințit de Ziua Crucii se pune în vasele de apă ale păsărilor, pentru a le feri de boli, în lăutoarea fetelor, pentru a nu le cădea părul, și la streșinile caselor, pentru a le feri de rele, în special de trăsnete.

Se continuă semănatul grâului, orzului și secarei. Tradiția populară spune că Maica Domnului pe când mergea la moliftă, după 40 de zile de la nașterea lui Iisus, a fost speriată de un fecior. Pe acest fecior agresiv, numit Năvalnicul, l-a transformat în buruiană folosită în farmecele de dragoste.

În perioada cuprinsă între cele două Sântămării se coboară oile de la munte. Se iau măsuri de protecție magică a viilor și se angajează pândarii la vii. Unele dintre obiceiurile specifice Sântămăriei Mici au fost preluate de sărbătoarea vecină, Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie), cunoscută în tradiția populară sub numele de Ziua Crucii și local Ziua Șarpelui. Conform tradiției populare, de Ziua Crucii se

închide pământul, care ia cu sine insectele, reptilele și plantele ce au fost lăsate la lumină în primăvară.

Busuiocul se pune la uscat, atât pentru ritualurile de sfințire, belșug și sănătate, dar și pentru a fi folosit la prepararea produselor culinare. În tradiția populară, frunzele și florile de busuioc, mentă, maghiran și cimbru sunt plante magice și se sfințesc la biserică, iar în timpul slujbei se păstrează lângă cruce. Florile de busuioc sfințit alină durerile, migrenele puternice sau durerile de dinți, iar în mediul rural, cu crengute de busuioc aprinse se afumă bolnavii de friguri. Busuiocul sfințit se pune și în vasele cu apă pentru păsări, în perioada epidemiilor, pentru ocrotirea lor. De asemenea, se spune că nu este bine să se mănânce usturoi, nuci, prune și pește. Este recomandat să se țină post negru, aspru, pentru vindecarea sufletului și a trupului.

În ziua Înălțării Sfintei Cruci nu este voie a se munci, pentru a nu atrage primejdiile. De acum se începe și bătutul nucilor, însă nu este voie să se consume fructul deoarece miezul are forma unei cruci. În această zi nu se mănâncă nici usturoi, prune sau pepeni, alimente al căror miez se aseamănă cu crucea. Tot acum, se adună din păduri și ramuri de alun. Tradiția spune că atunci când sunt recoltate în Ziua Crucii, ramurile acestea primesc puteri miraculoase și sunt unelte folosite pentru fântânarilor care vor să depisteze noi izvoare subterane.

Oamenii din popor cred că dacă va tuna în această zi de sărbătoare, toamna va fi una lungă. De asemenea, dacă ciorile se adună în gard, va cădea bruma.

Terenurile în pantă din nordul județului au servit din vechime pentru cultura viței de vie. Un nou prilej de

întrunire și de petrecere avea loc toamna, la culesul viilor. Cârstovul viilor, cum se mai spune prin partea locului, se ținea la mijlocul lunii septembrie și marca închiderea sărbătorească a ciclului anual de creștere a viei, expresie vegetală a nemuririi, după cum vinul este simbolul tinereții și forței vitale. Denumirea de Cârstov provine din vechea denumire slavonă – Krestovu deni (adică Ziua Crucii), iar sărbătoarea Culesului viilor era frecventă în zonele deluroase, în cele sudice, precum și în cele viticole.

Calendarul viticol este fragmentat de cele două cicluri ale vieții viței de vie. Primul ciclu, de la tăiere la strugure (1 februarie – 14 septembrie) și cel de-al doilea, de la strugure la vin. Un moment calendaristic cu semnificație în planul tehnicii magice este 15 august, – Sfânta Maria – când în toate zonele viticole erau duși la biserică pentru a fi slujiți primii struguri „vărateci”. Uneori se ducea și must. După slujbă, această „colivă de pomană” sau „colivă de struguri” era împărțită de obicei la săraci, ca ofrandă pentru sufletul morților.

Dar momentul cel mai spectaculos al acestui ciclu era data de 14 septembrie – Cârstovul viilor – când se începea culesul strugurilor și unde poate fi remarcată mulțimea interdicțiilor privitoare la puritatea rituală. Ca și la secerat, ultimul butuc era lăsat necules – bușteanul lui Dumnezeu. De Ziua

Crucii se efectuau diferite practici apotropaice și fertilizatoare în grădini și livezi, se pomeneau morții și li se împărțeau alimente și vase de ceramică.

Foarte interesante sunt credințele românești despre șarpe, unul dintre cele mai vechi simboluri calendaristice ale omenirii. Șarpele este una dintre primele divinități ale omenirii, atestată de arheologi încă din paleolitic. Semnificația exclusiv malefică este relativ târzie și este legată de un mit biblic. Omorârea lui se pedepsea cu moartea unei persoane, femeie dacă murea șerpoaica, bărbat dacă murea șarpele, iar apariția șarpelui în pragul casei era considerat semn de moarte. Se spune că la Ziua Crucii șerpilor, înainte de a se târî în adăposturile hibernale, se adună în alunișuri, unde se încolăcesc unii cu alții pentru a plămădi din spuma care îi acoperă piatra nestemată. Din această zi oamenilor le era interzisă omorârea șerpilor care le ieșeau întâmplător în cale. Dacă găsești șarpe după Ziua Crucii, spune o tradiție populară, nu ai voie să îl omori.

Cele două Sântămării încadrează calendaristic Anul Nou Biblic (1 septembrie), presupusa Facere a lumii (anul 5508 a. Hr.). Multe din trăsăturile specifice Anului Nou Biblic și ale mitului creației paterne a Lumii au fost preluate de Sântămăriile românești, purtătoare ale mitului creației materne a Lumii.

Vitralii

Farmecul amintirii și puterea oglinzii – Dimitrie Anghel

Silviu GORJAN

Se mai degajă din acest portret-autoportret un alt sentiment – acela al depărtării, sentiment de sorginte barocă, pentru că este „vag îndoielnică”, ceva „doar posibil”.

Ceea ce este simțit în apropiere ca afirmativ devine în depărtare dubitativ, încărcat de o puternică notă de subiectivism. Depărtarea este ceva „care s-a dus” și care „a dus ceva” cu ea, este ceva care „a scăpat” antrenând cu sine ceva din ființa cea mai intimă a eului.

Îndepărtarea este echivalența adâncirii în timp și în acest caz a privi înseamnă a-ți aduce aminte: „Muezi-nul, ce iese în cerdacul minaretului când se face cerul violet spre seară, mi s-a părut firesc și cunoscut de când lumea și nu știu de ce mâinile lui întinse spre cer mi-au spus întotdeauna mai mult decât semnul crucei. Albele moschee m-au fermecat și m-au atras în pragul lor; tristele și neîngrăditele cimitire, cu norocul de pietre îngropate în pământ, mi-au povestit mai multe decât lespezile noastre. Cu ochii tăi le văd eu, desigur, toate acestea, cu sufletul tău le simt ... Și totuși, abia dacă pot să-mi aduc aminte cum era fața ta, căci o negură te învăluie și parcă din neguri e făcut și conturul tău”.

Dacă a privi înseamnă a-ți aduce aminte, atunci a-ți aduce aminte înseamnă a nu uita; și neuitarea, în

estetica barocului, înseamnă forța de a o lua mereu de la început, dar stăpânit de credința că toate emoțiile pe care le trăiești sunt niciodată încercate ...

Într-o altă proză, „Oglinda fermecată”, Dimitrie Anghel dezvăluie subtilități deosebite, corespunzătoare unei profunde gândiri în spirit baroc.

Oglinda este unul dintre punctele de referință ale recuzitei barocului; am găsit alături de ea focul, apa, pietrele prețioase, visul, veșmintele cele mai extravagante, culorile în cele mai neașteptate alăturări, ființele cele mai deosebite, bestiariile cele mai neînchipuite. În secolul al XVI-lea, oglinda era adevăratul simbol „al falsității”.

Prezența ei simbolică în artele plastice și în literatură este mai mult decât moderată.

Continuând un vis, eul autorului, reface cu ajutorul unei oglinzi o altă realitate, supusă acelorași legi ale mișcării în timp și spațiu, dar mereu sub semnul surprizei, al deformării, al ilogicului: „Ținând o oglindă rotundă în mână cel ce eram eu sau ființa mea din somn se făcea că deschideam lespezile de piatră ale casei noastre străvechi în care mă născusem și un zâmbet ciudat îmi lumina fața”.

Totuși apar aspecte care îndepartează această lume de cea reală: dublul ființei, reîntoarcerea în timp, însoțirea faptei de o bucurie greu de cuprins în limitele logicului.

Deodată, ființa sa se simte dornică de o nouă ordine a lumii și această dorință se transformă în dușmănie: „O dușmănie contra alcătuirii firești a lucrurilor fierbea în sufletul meu, monotonia acelorași decoruri înălțate de ani și în care mă îngrămădisise o voință ce nu era a mea mă răzvrăteau”.

Este intriga de ordine a acestei lumi, aceeași dintotdeauna; este un semn al nonconformismului său, al dorinței ca lumea să fie altfel: „Înșuruierea liniară de oșteni disciplinați a plopilor ce se îndrumau veșnic spre arcul porții, fără a putea trece dincolo de ea, în largul câmpului, spre libertate, mă chinuia”.

Oglinda care îl însoțește înlocuiește forța sa lăuntrică, ajutându-l să alcătuiască un nou chip al lumii: „Și eu sau alba mea ființă din somn, pășeam cu oglinda mea ca un dușman al eternelor forme și mă bucuram știind că voi putea să schimb forța naturii și că voi putea pași printre arbori și flori ca un dezrobitor”.

Autorul se simte probabil ca Parmigianino în fața oglinzii, servindu-se de ea pentru a-și pune în evidență spiritul, sau asemenea lui Quentin Matsys care, în tabloul Bancherul, printr-o oglindă care face parte din mobilier realizează imaginea unei lumi altfel decât cea obișnuită: curbată, contorsionată, dimensiunile lucrurilor devin absurde, iar formele par a se contopi într-o îmbinare aproape labirintică. „Oricare ar fi reprezentările – peisaje, cetăți, biserici, palate, case, chipuri umane – totdeauna există în ele magie, transfigurând lucrurile – prin reducere, asociată cu o gândire metafizică”.

În proza lui Dimitrie Anghel, nota magică este accentuată și de faptul că această călătorie cu oglinda se face în vis, iar asupra aceluia care o poartă

nici autorul nu pare a fi sigur că i-a stabilit o identitate precisă – „cel ce eram eu sau ființa mea din somn”.

Luna, simbol al oglinzii pământului, este oprită să se reflecte în oglinda purtată prin vis; ar apărea astfel o reflectare într-o altă reflectare și aceasta ar absolvi contribuția eului autorului la noua ordine a lumii din jur, pe care dorește s-o realizeze: „Albă, luna se ridicase, căutând să furișeze o rază piezișă în oglinda mea, dar eu o țineam strânsă cu grijă la piept ferind-o de lumini”.

Oglinda înseamnă forță eliberatoare, oferind șansa ca lumea să vină la libertatea ei primară, anulând partea realizată de om și numită arbitrar „lumină” și „grădină”.

Oglinda are fața „ca o apă moartă și verde”, iar forța magică ce declanșează începutul metamorfozei este un gând straniu redeșteptat: „Și cât ai clipi, treziți din nemișcarea lor seculară, deșteptând odată cu ei umbrele drumeților obosiți și de albul aleilor, mari și greoi, uriașii plopi au prins să murmure mișcându-și argintul din creștete și fantomatici au pornit-o spre poarta închisă”.

Natura, în primordialitatea ei, nu este străină spiritului baroc.

Apa, element prin excelență baroc, înseamnă curgere, devenire, unduire, trecere. Râsul zgomotos al iazului când plopii se răsfrâng în oglinda acestuia, simbolizează strigătul de triumf al altei naturi, probabil o natură într-o ordine primară, știind că plopii s-au asociat mereu cu vecinătatea acvaticului și nicidecum cu „ordinea impusă” a grădinii: „Un râs zgomotos umplu aerul, și, ca într-o veselie tremurată de foi, nemișcații plopi, unul după altul, înaintară dezrobiți de farmecul meu și apoi se așezară roată împrejurul unui iaz adormit, în adâncul

căruia se priviră mirați, ca unii ce-și vedeau întâia oară chipul.

Referindu-se la simbolistica barocă a apei, Edgar Papu notează: „... tradus în termeni stilistici, acest proces înseamnă o trecere de la poziția clasică, implicând soliditate și certitudine, la instabilitatea și aventura barocă.”

Spectacolul metamorfozei se transferă apoi aspra casei părintești. Lumina unei candelă „ca un iris de aur”, interiorul albastru și „împrejmuirea toată neputând să-și vină locului față de atâta schimbare, se cumpănea căutând să-și așeze liniile” răscolesc nu numai simple senzații, ci și resorturi din zonele mai profunde ale naturii umane.

În cartea sa despre baroc, Eugenio d'Ors surprinde faptul că, încă de pe la sfârșitul secolului al XV-lea, într-o uriașă compoziție a pictorului Nuno Gonçalves, compoziția populată de nenumărate personaje și susținută de un decor fastuos, ingerință a marelui și a multului, toată tratarea realistă, influențată de vechea școală flamandă, se vede integral transfigurată de o atmosferă verzui-întunecată, în tonalități albastre, ca de mediu subacvatic.

Personajele în mișcare sunt înlocuite în descrierea lui Dimitrie Anghel cu „împrejmuirea toată neputând să-și vină locului față de atâta foc”, iar lumina albăstrie a nopții și „irisul de foc” al candelă subliniază descendența barocă a unei astfel de viziuni baroce.

Niciun alt principiu despre care am vorbit mai înainte, principiu baroc, cel al alterității – nu este ocolit de Dimitrie Anghel: „Văzând sărmanii duzi din fundul grădinii de ce stăteau de atâta vreme ca două sentinele pe care nu venea nimeni să le schimbe,

mi-am întors oglinda și i-am schimbat și pe dânșii, pe unul în locul celuilalt”.

Sentimentul pe care-l trăiește autorul în urma schimbării aduse naturii înconjurătoare este departe de a fi unul de mulțumire.

Aceasta pornește din faptul că o psihologie ca a sa înțelege lumea într-o permanentă mișcare, răgazul nefiind în acord cu spiritul său baroc: „alcătuieste-ți închipuiri și nu iubi nimic statornic, căci statornic nimic nu e pe lume” – se confesează, definindu-și propria identitate artistică, Dimitrie Anghel. Din apropiere se aude pulsul unei alte schimbări: „Schimbasesm ordinea firească și mă bucuram de puterea mea, eram fericit ca un copil; și prețuind multa noutate ce puteam s-o aduc, mi-am coperit mulțumit ochiul luminos al oglinzii făcătoare de minuni și, strângând-o la piept, am pornit singur în lume ca s-o izbăvesc de urât și s-o fac să mai vadă și altfel lucrurile de cum le apucasem din străbuni.”

Dar când visul se destramă, constatarea este amară: „misteriosul meu talisman nu mai era nicăieri, fereastra mea întoarsă tot spre același orizont, spre care priveau ochii mei triști în fiecare dimineață și eu tot același om pe care îl știu de mult...”

Concluzia pare a fi aceasta: cu cât lumea se schimbă mai mult, cu atât rămâne aceeași pentru că identitatea ei este fantastică.

În sânul marelui Tot, ființa este pretutindeni aceeași, identică cu sine chiar în alteritate. Toate formele se găsesc în ea și sunt produse de ea, fără excepție.

Este aceasta o lecție a barocului pe care, modest și totuși profund, ne-o oferă, prin proza sa, Dimitrie Anghel.

Cu privire la terminologia verbală în *Gramatica românească* a lui I. Heliade Rădulescu

Irina TIȚA

În perioada 1780 – 1840 se observă o creștere sensibilă a interesului pentru limba literară, o dovadă constituind-o gramaticile apărute în acest interval. Cea dintâi, *Gramatică rumânească*, scrisă în 1757 de Dimitrie Eustatievici Brașoveanu și rămasă în manuscris, este anterioară perioadei de față. O schimbare în domeniul lingvistic, prin demonstrarea latinității limbii române și cultivarea a tot ce era latin, o datorăm Școlii Ardelene prin lucrarea *Elementa linguae daco – romanae sive valachicae* (1780), scrisă de S. Micu și Gh. Șincai. Și alți învățați români s-au străduit să elaboreze gramatici românești, unul dintre aceștia fiind doctorul I. Molnar – Piurariu, cu o gramatică în limba germană, *Deutsch – walachische Sprachlehre*, apărută la Viena, în 1788. Radu Tempea publică la Sibiu, în 1797, o gramatică în care se poate recunoaște influența gramaticii lui Ienăchiță Văcărescu, *Observații sau băgări de seamă asupra regulilor gramaticii rumânești*, dar și a gramaticii lui S. Micu și Gh. Șincai. O lucrare cu caracter mai mult lexicologic decât normativ este cea a lui Paul Iorgovici – *Observații de limba românească* (1799), urmată apoi de *Gramatică românească*

pentru îndreptarea tinerilor a lui C. Diaconovici – Loga tipărită la Buda, în 1822, în care se anticipează unele din reformele propuse mai târziu de I. Heliade Rădulescu.

I. Heliade Rădulescu, în 1828, publică la Sibiu, *Gramatică românească*, reușind ceea ce Ienăchiță Văcărescu, în *Observații...*, începuse, și anume, reducerea alfabetului la treizeci de slove, declarându-se adept al principiului fonetic. Înainte de elaborarea lucrării, I. Heliade Rădulescu văzuse mai multe modele de gramatici, printre care și cea a lui Ch. Constant Le Tellier, *Grammaire française a l'usage des pensionnants*¹, după cum arată N. A. Ursu în articolul său². Dintre părțile de vorbire, I. Heliade Rădulescu acordă o deosebită atenție **verbului** (din lat. *verbum*, fr. *verbe*), încercând o explicare cât mai detaliată a terminologiei folosite. Astfel, propune o clasificare semantico-sintactică în două categorii: verbe „substantive” (a fi) și verbe „adjective” (toate celelalte) (p. 147). Heliade înțelegea prin expresia verb „adjectiv”, așa cum explică la un moment dat, adăugarea unui *verb determinant* la verbul *a fi* conjugat: *sunt + învățînd, zicem învăț* (p. 147), *ești + înțelegînd, zicem înțelegi* (p.

147), prin verb „substantiv” înțelegând un *verb ce exprimă existența*.

La o primă evaluare, cele două expresii, verb „substantiv” și verb „adjectiv”, par a fi o confuzie, de fapt Heliade, stăpânind sensul de atunci al termenilor *substantiv* (din lat. substantivus, fr. substantif) și *adjectiv* (din lat. adiectivum, fr. adjectif), încearcă să fie cât mai concis atunci când vrea să explice, pentru început, înțelesul verbului *a fi*, apoi, și a celorlalte verbe care nu exprimă existența. Dacă prima expresie se explică prin faptul că Heliade încearcă să sublinieze înțelesul de *a exista* al verbului *a fi*, în cealaltă este forțată logica formării verbelor în limbă. Argumentul care poate susține această idee, faptul că celelalte verbe (verbele „adjective”) sunt formate din *a fi* alături de un adjectiv (determinant), este transformarea propoziției: Omul este gânditor, în Omul gândește. (p.147), enunțuri echivalente semantic: „de multe ori ca să se scurteze cuvîntul’, aŭ aflat’ oamen’i zicerî care să coprinză și pă verbul’ a-fi și pe prezisul’;”³ (prin *prezis* înțelegându-se numele predicativ *gânditor* în terminologie actuală). Numai verbele „adjective” se împart în *active* (din lat. activus, fr. actif, rs. aktiv), *pasive* (din lat. passivus, fr. passif, germ. Passiv) și *răsfrîngătoare* „reflexive” (fr. réflexif, germ. reflexiv), cuprinse azi în categoria gramaticală a *diatezei* (din fr. diathèse). Aici Heliade devine extrem de actual, chiar dacă denumirea este învechită, diateza reflexivă subînțelegându-se prin prisma termenului actual, folosindu-se de un calc semantic. Autorul urmărește aceeași linie prin clasificarea verbelor în **active strămutătoare** „tranzitive”

(lat. transitivus, fr. transitif): învăț copilul, iubesc pre tatăl (p. 147) și **nestrămutătoare** „intransitive” (lat. intransitivus, fr. intransitif): umblu, șăzu (p. 149), Heliade utilizând un calc lexical de structură obținut prin derivare. Astăzi, la diateza pasivă, sunt tranzitive verbele pasive care sunt construcții ale unor verbe active tranzitive în regim concomitent de două complemente directe: La examen elevul este întrebat materia parcursă⁴. Oprindu-ne la *verbele unipersonale* (din fr. unipersonnel), Heliade este actual doar prin termen și încadrarea aici a verbelor: trebuie, tună (p. 151) făcând o clasificare a verbelor unipersonale în funcție de diateze, lucru nementionat în *Gramatica limbii române*.⁵

La categoria gramaticală a **numărului** (din lat. numerus), printr-o terminologie specifică vremii sale, Heliade observă că verbul are, ca și substantivul, două numere: *singurit* (din lat. singularis, fr. singulier) – eu scriu și *înmulțit* (din lat. pluralis, it. plurale, germ. Plural) – noi scriem (p. 151) realizând în acest fel două calcuri semantice. Autorul observă că nu e o categorie gramaticală specifică numai verbului, arată că e specifică și substantivului, și prin exemplele date, și pronomelui.

Și prin categoria gramaticală a **timpului** (din lat. tempus, -oris) ui-mește prin actualitate, nu prin terminologie ci prin concept. Observă existența celor trei timpuri: trecut, prezent, viitor, numite ca și astăzi, felurile trecutului fiind patru: *nesăvîrșit* „imperfect” (lat. imperfectus, fr. imparfait) – scriam, *săvîrșit* „perfect simplu” (lat. perfectus, germ. perfekt; și celelalte două se formează de la același termen) –

scrisei, *mai mult de-cît săvîrșit* sau *peste săvîrșit* „mai mult ca perfect” – scrisesem, *neotărît* „perfect compus” – am scris (p.153), cele ale viitorului fiind două: *viitorul unu* – voiu-scrie și *viitorul al doilea* – voiu-fi scris (p.153).

Interesant este faptul că, mai ales în cazul timpurilor trecute, terminologia folosită de Heliade acoperă o arie semantică mai mare decât termenii actuali. *Săvîrșitul*, identificat azi cu *perfectul simplu*, exprimă „o acțiune săvîrșită și încheiată în trecut, identificată de caracterul recent sau îndepărtat al acestei acțiuni”⁶. Astfel, termenul uzitat de Heliade exprimă concis punctul acțiunii pe axa timpurilor. Același lucru se întâmplă și cu aproape toate celelalte timpuri ai căror termeni însumează comprimat ideea principală a definirii lor. Nu același lucru putem să-l spunem despre timpul *neotărît*, perfectul compus de azi, a cărui explicație este asemănătoare cu cea a perfectului simplu. Probabil, Heliade a găsit mai de cuviință să numească *săvîrșit* perfectul simplu.

În ceea ce privește categoria **persoanei** (din lat. *persona*, germ. *person*, fr. *personne*), acestea sunt trei ca și la pronume. Paradigma verbală este formată din cinci **moduri** (din lat. *modus*, it. *modo*): *otărîtor* sau *arătător* „indicativ” (din lat. *indicativus*, fr. *indicatif*), *poruncitor* „imperativ” (din lat. *imperativus*, fr. *impératif*), *poftitor* sau *îndoitor* sau *condițional* „condițional optativ” (din fr. *conditionnel*), *suppus* „conjunctiv” (din lat. *coniunctivus*, fr. *conjonctif*) și *infinitiv* sau *nehotărîtor* „infinitiv” (din lat. *infinitivus*, fr. *infinitif*), primele patru fiind calcuri semantice, în timp ce ultimul

este un calc lexical de structură obținut prin derivare.

Un capitol aparte este consacrat *partițipiei* „participiului” (din lat. *participium*) care are două forme: de prezent – vorbind, scriind (p. 207) recunoscând forma *gerunziului* de astăzi și de trecut – vorbit, vorbită, scris, scrisă (p.207) – forma *participiului* de azi. O altă caracteristică a gramaticii lui Heliade o constituie succesiunea *conjugărilor* (din lat. *coniugare*, fr. *conjuguer*): grupează verbele românești în patru conjugări, modificând ordinea lor; astfel, verbele de conjugarea I se termină în -a dar și -are, preluând forma infinitivului lung din latină, conjugare la fel ca în gramaticile actuale exceptând toate terminațiile infinitivului lung; la conjugarea a II-a, verbele se termină în -i, -ire, -î, -îre, terminații ce actual corespund conjugării a IV-a, fără formele de infinitiv lung; verbele de conjugarea a III-a se termină în -e, -ere, prima formă la fel ca în normele morfologice actuale; în sfârșit, verbele de conjugarea a IV-a se termină în -ea, -ere, la Heliade, în timp ce, în normele gramaticale actuale, verbele care formează infinitivul cu sufixul -ea aparțin conjugării a II-a.

Termenul de *verb auxiliar* (din lat. *auxiliaris*, fr. *auxiliaire*) îl întâlnim și la Heliade cuprinzând aceleași verbe considerate și astăzi ajutătoare. În gramatica sa, I. Heliade Rădulescu propune:

- la indicativ prezent, alături de (eu) *sînt* și (ei) *sînt* dă și forma populară *îs* pentru persoana I singular și a III-a plural (p. 159);
- verbul *a voi* are la prezent, pe lângă formele *voi*, *vei*, *va...* și formele populare *oi*, *ei*, *o* (p. 169);

- două forme la perfectul simplu pentru verbul *a fi*: *fusei / fui, fuseși / fuși, fuse / fu* (p. 159); *a voi* are *voii / vrui, voiși / vruși* (p. 169);
- verbele la condițional cu formă inversă:

aș-fi / fir'aș
ai fi / fir'ai
ar fi / fir'ar
(p.161)

am-avea / avear'am
ați-avea / avear'ați
ar avea / avear'ar
(p.167)

aș-voi / voir'aș
ai-voi / voir'ai
ar-voi / voir'ar
(p.171)

- la imperfect, verbul *a voi* are două forme: voiam / vream, voi ai / vreai, voia / vrea etc. (p.169);
- la mai mult ca perfect recomandă două forme pentru verbul *a voi*: voisem / vrusesem, voiserăți / vruseserăți (p. 169);
- două forme de infinitiv, o formă scurtă și o formă lungă: a voi / voire, a vrea / vrere, a cânta / cântare, a fi / fire;
- referitor la verbul *a voi*, avem două forme la perfect compus: am voit / vrut, la viitor 1: voi-voi / vrea, la viitorul 2: voi-fi-voit / vrut, la condițional trecut: aș-fi-voit / vrut și la conjunctiv trecut: ca să fiu-voit / vrut;
- participiul are două timpuri: prezent – voind, vrând și trecut – voit, vrut.

Prin interesul acordat categoriilor verbale discutate și prin calcările făcute în definirea unor termeni, autorul își dovedește interesul în a face

cunoscute norme morfologice ce au ca scop exprimarea, într-o terminologie accesibilă, cărturarilor epocii sale. De remarcat că, printr-o terminologie apropiată de cea actuală, sunt intuite de pe atunci unele fenomene lingvistice și expuse într-o evoluție, la nivelul secolului al XIX-lea, bine argumentată.

NOTE

1. Le Tellier, Ch. Constant, *Grammaire française a l'usage des pensionnants*, ediția a 43-a, Paris, 1829;
2. Ursu, N. A., *Modelul francez al gramaticii lui I. Eliade Rădulescu*, în LR, X, 1961, nr. 4, p. 322-333;
3. I. Heliade Rădulescu, *Gramatică românească*, București, Editura Eminescu, 1980, p.147;
4. *** *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 209;
5. *** *Gramatica limbii române*, vol. I, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Academiei RPR, 1963, p. 297;
6. Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Humanitas, 1997, p. 226.

BIBLIOGRAFIE

1. Bidu-Vrănceanu, Angela, Călărașu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2001;
2. *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Editura Univers enciclopedic, 1996.
3. Al. Rosetti, B. Cazacu, Onu, L., *Istoria limbii române literare. De la origini până la începutul sec. al XIX-lea*, vol. I, București, Editura Minerva, 1971.

Norme, noime și obârșii

C. VOINESCU

Ca și aperitiv **am servit cremveși** – declară o doamnă, de bunăvoie și nesilită de nimeni, meniul unui „eveniment” la care a participat. **Și**-ul parazită din locuțiunea **ca și** este, în acest context, în care nu se realizează nicio comparație și nu se evită nicio cacofonie, nul și neavenit. Nimerită era formularea **ca aperitiv/ drept aperitiv**. Dacă distinsa doamnă **a servit**, e clar că participarea dumneai la acel eveniment a fost cu rang de ospătar, nu de mesean, pentru că acesta ori este servit, ori, mai pe românește, fără sclifoseli lexicale, mănâncă. Problemă este, desigur, și ce mănâncă, dar și cum se cheamă preparatul culinar în rostirea mâncătorului. Produsul alimentar în formă de cârnăcior, obținut din carne de vită și slănină tocate fin, introduse în intestine de oaie sau în material plastic și adesea prinse în pereche se numește *crénvurst*, are pluralul *crénvurști*, și vine din germanul *Krenwürstchen*. Zice Rebreanu: *Din când în când se scula să-și servească musafirii*.

Circulă, pe facebook, o binevenită postare cu paradigma formelor inverse de condițional-optativ ale mult prea îndrăgitei, grăitorului și neostenitului verb **a băga**, cu etimon necunoscut, în ciuda unor ipotetice origini grecești, latinești sau slavone. Condiționalul dă expresie unor dorințe sau intenții ținând de axa logică *vrea – poate – trebuie: Te-aș culege*, rigă blând... zice lapona Enigel, în poemul

lui Ion Barbu. Într-o realizare optativă, nemarcată afectiv, Arghezi spune: *Aș urca greul cerurilor goale...*, pentru ca tot el, maestrul blestemelor, să-i dea semnificația de proces intens dorit: *„Usca-s-ar izvoarele toate și marea...* Ne-am apropiat astfel de structura fixă **băga-mi-aș**, folosită, în imprecățiile moderne, chiar de persoane al căror sex nu este prevăzut cu instrumentul necesar înfăptuirii acestui demers. Zice Topârceanu: *Vedea-te-aș în vreo fițuică!...*, *Lăuda-te-ar* Bogdan Duică/ *Și pupate-ar* Popa Iapă!

De largă circulație încă, adjectivul invariabil (compus) *get-beget*, asociat uneori cu „coada vacii”, are etimon turcesc: *cet-beced* (*cet* – bunic, strămoș). Dicționarele îl definesc azi prin seria sinonimică „autentic”, „adevărat”, „neaoș”, „sadea”, „curat”, el fiind atestat încă din secolul al XIX-lea, la Alecsandri, în *Iorgu de la Sadagura: ...și căroră, în sfârșit, vă e rușine să fiți moldoveni curați, români get-beget...* Într-una dintre scrisorile sale către Alecsandri, Ion Ghica, făcând o antiteză între venetici și localnici, spune: *Noi ăștia get-beget coada vacii, născuți și îmbătrâniți în țara asta*. Apare, astfel, un tâlc nou: *de origine rurală*, care, apoi, prin tenta sa peiorativă (*de la țară, necioplit*) produce o degradare semantică a sensurilor inițiale, deși unii lingviști au găsit drept explicație jurământul făcut de țaran, cu mâna pe coada vacii regăsite,

că este a lui și nu a altcuiva. Zice Kogălniceanu: *Așa de ambii veri se putea zice că unul era moldovanul civilizat și celălalt moldovanul necioplit, get-beget coada vacii.*

Uzurpându-l pe mai vechiul turcism *toptan*, franțuzescul *en gros* a acceptat, până la urmă, fonetismul românesc, dobândind forma *angro*, cu trei valori morfologice diferite: substantiv neutru, *angro/ angrouri* (magazin pentru desfacerea mărfurilor cu ridicata), adjectiv invariabil (livrare *angro*) și adverb (cumpără *angro*). *Drăghici era fiul unui toptangiu de pânzeturi* – scrie Vlahuță, *toptangiu* (turcescul *toptanci*) fiind sinonim cu *marchitan* (polonezul *markietan*), despre care pomeneste Camil Petrescu: *Se jură, se văicăresc fără lacrimi, ca niște marchitani*. Șirul sinonimelor turcești ale latinescului *negustor* (*negotiatorius*) continuă cu arhaismele *mămular* (*mamul*) și *boccegiu* (*bohgaçi*), lor alăturându-li-se ucraineanul *coropcar* (*korobka* – ladă purtată în spate, precum tolba, de unde și tolbaș), slavonele *cupeș* (*kupīci*) și *precupeș* (*prekupeč*). Caragiale e ferm: *Eu n-am prăvălie, domnule; eu nu sunt cupeș, iar Smaranda Creangă – ceva mai amenințătoare: Îi veni tu acasă, coropca-*

rule, dacă te-a răzbi foamea, și-apoi atunci vom avea altă vorbă.

Moștenit de aproape toate limbile romanice, latinescul *umbilicus* a evoluat în italiană la *ombelico*, în franceză la *nombril*, în spaniolă la *ombligo*, în portugheză la *umbigo*. În română a ajuns *buric*, după cum zice și Mateiu Caragiale în poezia *Trântorul*: *...sărmanu-a fost de mic/ Crescut pe mâini străine. El joacă din buric,/ Înjură, se răzgâie și râde-apoi prostește*. Vorbitorii au asimilat prima parte a latinescului *um-bulicus* cu articolul nehotărât *un* și l-au detașat de corpul său fonetic, iar ceea ce a mai rămas, *bulicus*, a urmat calea evoluției fonetice firești: *l* intervocalic a devenit *r* și *s* final a căzut: *bulicus* > *buricu* > *buric*. Lingviștii numesc fenomenul deglutinare și îl mai exemplifică și cu neogrecescul *ostrákinos* (scoică) ajuns la noi *strachină* și nu *ostrachină*, cum ar fi trebuit, pentru că *o* a fost asimilat cu articolul nehotărât feminin, singular. Zice Petre Ispirescu în *Despre pomul Crăciunului*: *...un țafandache cu sticla în ochi, cu gâtul pus ca-ntr-un proțap, cu gulerul stând să-l apuce de nas, umblând parc-ar călca numai în străchini, cu fumurile în cap și uitându-se peste umăr la cei ce-i vorbesc.*

Universalialia

Agron TUFA

Traducere – Oana GLASU

Agron TUFA s-a născut la Dibër, la 1 aprilie 1967. Este poet, scriitor, eseist, traducător și profesor. A fost directorul executiv al Institutului de Studii a Crimelor și Consecințelor Comuniste din Tirana, Albania, și a ținut cursuri la Facultatea de Istorie și Filologie (Universitatea Tirana). În 2004 primește premiul „Penda e Argjendte” (Stiloul de argint) pentru cel mai bun roman „Fabula rasa”, în 2009, Premiul Național de Literatură, iar în 2010 – Premiul „Rexhai Surroi” pentru „Romanul anului” în Kosovo cu „Tenxherja”. A tradus în albaneză mulți poeți ruși importanți. În prezent este refugiat în Elveția, unde a cerut azil politic, ca urmare a amenințărilor repetate pentru îndeplinirea misiunii sale în fruntea Institutului de studiere a crimelor comunismului. (prezentare și traducere: **Oana Glasu**)

VIATA ESTE FRUMOASA...

Ne auzise Qerim Kuçi, paznicul închisorii. În acea zi, în timp ce ne plimbam prin curte pe lângă zidurile înconjurătoare ale închisorii, Pirro vorbea cu însufletire, ca un visător naiv ce era, despre cum îl va ajuta statul comunist când va ieși din închisoare și va fi liber. Obținuse diploma pentru arhitectură în Elveția și de aceea voia să mă ademenească și pe mine în visurile lui despre cum va înfrumuseța el Korça cu blocuri frumoase. Mai departe, povestea cum urma să-i convingă pe mai-marii statului să curețe închisorile de fiare, precum Zalo Greku și Tasi Marko. Dar, pe paznicul Qerim Kuçi nu-l observaserăm. Unde să fi stat ascuns?

Ne-au luat. Ne-au acuzat de organizarea unui complot pentru a-l ucide pe căpitanul Zalo. Din camera de interogatoriu, aflată la etajul doi al clădirii, îl auzeam pe Pirro urlând, gemând încă din acea zi. După o săptămână m-au luat și pe mine. M-au dus la confruntare. Ce să fi văzut, ce să fi recunoscut? Îl transformaseră într-o grămadă de oase, carne și sânge închegat. Doar ochii îi mai străluceau în cavitățile înnegrite și umflate.

– Ce i-ați făcut, bă, usca-vi-s-ar mâinile!? – am zis șocat.

– Capul le face, capul le trage... Dar lasă-l tu pe el... El cel puțin a mărturisit și va trăi... Să te vedem pe tine ce o să faci – ziseră, în timp ce mâinile lor acționau cu dexteritate, până m-au atârnat cu capul în jos.

Acum priveam răsturnat imaginea vie a mormanului de oase cu sânge închegat.

– Vei mărturisi? – strigară toți la unison.

– Ceea ce n-am spus? Nu! Niciodată!

Tăcerea care a urmat a fost întreruptă de glasul sfâșiat și chinuit al lui Pirro:

– Fă-o Lime, fă-o de dragul vieții! Viața este frumoasă... Noi vom ieși de aici într-o zi, pentru că n-am făcut nicio crimă...

Păru c-ar fi dorit să mai adauge ceva, dar gura îi rămase deschisă. Capul i se lăsă într-o parte. Mormanul de oase însângerate alunecă de pe scaun și căzu la pământ, sub forma unui schelet uman.

Privirea mea se înceteșă.

Din leșin m-am trezit în camera de interogatoriu...

Calendar

Septembrie

1 septembrie 1952 – s-a născut, la Călinești, Argeș, istoricul **AURELIA GROSU**

2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, Olt, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10.05.1998, București)

3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, Olt, poetul, jurnalistul și editorul **IOAN SMEDESCU** (m. 30.07.2020)

5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmației, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (m. 10. 09.2015, Slatina)

6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18.04.1974, București)

6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, Olt, prozatorul **DUMITRU BALABAN**

8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24.03.1901, Bârza, Olt)

8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești – Dolj, istoricul, criticul literar și publicistul **MARIA IONICĂ**

9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**

10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul **DORIN TEODORESCU** (n. 5. 09. 1951, Sighetu Marmației)

11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)

13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8.05.2007, București)

13 septembrie 1975 – s-a născut, la Corabia, poeta **LIANA STAMIN**, pe numele adevărat **ANCA IVAN**

15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30.11.1929, Slatina)

18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul **STELIAN FILIP** (m. 2.01.2010, Tuzla, Constanța)

22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27.10.1985, București)

23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21.11. 2012, București)

23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, Olt, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**

27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, Olt, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26.06.2000, Craiova)

28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, Olt, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - 1950)

Mihail Lapaty.

Romantism de pus în ramă

Florin POPESCU

De un real succes se bucură campania „Actori de pus în ramă”, declanșată în luna mai a acestui an și organizată de Muzeul Național de Artă al României în parteneriat cu Primăria Capitalei (Teatrul Nottara). Inițiativa merită desigur apreciată. Drept clip pentru declanșarea campaniei a fost aleasă o prezentare a capodoperei lui Mihail Lapaty, „Buchetiera” (alte denumiri vehiculate: „Tânără purtând un coș încărcat cu fructe”, „Eva”, „Buchetiera română”, „Vara”, „Abundența”), aflată în patrimoniul MNAR (lucrare realizată la Paris în 1857, model fiind Maria Cantacuzino), prezentarea fiind

realizată de actrița Ioana Calotă. Provocarea este cu atât mai mare, cu cât despre artist se cunosc puține date certe, biografia acestuia rămâne în continuare de reconstituit, ca și repertorierea operelor sale (contribuții importante în acest sens aducând, printre alții, George Oprescu, Paul Rezeanu sau Gabriel Badea-Păun). În succinta formulare a lui Paul Rezeanu: „Pictor romantic, natură delicată și sensibilă, Lapaty a fost un bun român, fiu al Olteniei. A murit tânăr. Și-a trăit cea mai mare parte a vieții la Paris, unde și-a făcut studiile, a creat și și-a închinat întreaga viață artei. Moartea sa prematură l-a împiedicat să devină o certitudine a picturii românești”.

Punctul de plecare al articolului de față este afirmația din clip privind stabilirea lui Mihail Lapaty la Paris în 1850, contextul având efecte care nu pot fi neglijate în deslușirea semnificațiilor operei sale, ceea ce impune apelul la datele biografice cunoscute (sau ignorate!). Mihail Lapaty s-a născut la Caracal (stabilise George Oprescu, pe baza unei notițe autobiografice a lui Mihail Lapaty din 1857, întocmită pentru prezentarea din catalogul expoziției de la Salonul parizian, tot acolo figurează și informația conform căreia a fost elevul lui Ary Scheffer), cel mai probabil în 1816 (anul nașterii sale a suscitat numeroase

controverse, ca și anul morții, cel mai probabil 1860).

Originea sa este și azi descrisă vag, fiind reluată aprecierea lui Ioan C. Filitti: „descendentul unei familii levantine, stabilite în Oltenia pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea și era nepot de fiu lui Iordache Lapatty, cai-macam la 1780”, ignorându-se astfel informații la fel de vechi, precum cele oferite de George Fotino. Era fiul lui Hristodor Lapati și al Păunei, născută Berindei. Tatăl său era un om politic important în prima jumătate a secolului al XIX-lea (aproape nelipsit din Obșteasca Adunare a Țării Românești, constituită pe baza Regulamentului Organic; în prima legislatură a acesteia, 1831-1832, va fi reprezentantul județului Romanați, în marea majoritate a cazurilor reprezentând însă județul Teleorman; va face parte și din Adunarea Obștească Extraordinară a Țării Românești din 1842, convocată pentru alegerea unui nou domnitor, în actele acesteia fiind înregistrat ca fiul unei pământence căsătorite cu un străin și statornicit aici, și având drept avere moșii de peste 500 stânjeni), jurist (Pompiliu Samarian îl menționează ca președintele Tribunalului Romanați, calitate în care tergiversează înființarea unui post de medic al orașului Caracal la 1832), important proprietar funciar etc., având deci o poziție bine situată în ierarhia politică și economică a epocii. Dintre proprietățile sale amintim: Pietroșani (azi, în jud. Teleorman; pe această moșie ctitorește împreună cu fratele său, Dimitrie, prin 1812-1813, o frumoasă biserică, având hramul Sf. Treimi, azi în stare impardonabilă de degradare; pe pereții tindei erau pictați ctitorii, frații Lapati, și soțiile lor, Maria și Păuna, iar o inscripție semnalată de monografia din

1922 a respectivei comune, deasupra ușii de intrare, ne indică și numele pictorului: „Ivan zugravul ot Craiova”; tot aici au construit și o moară impozantă), Dobrosloveni (în jud. Olt; moșia este primită ca zestre de la Dumitrache Berindei, cel mai vechi document cunoscut și care atestă această proprietate datează din 1814; va fi vândută în 1842 clucerului Petrache Obedeanu cu 3300 de galbeni, împreună cu partea sa din hotarul Grămăticilor), Stoborăști (azi, satul cu același nume, com. Tufeni, jud. Olt. În noiembrie 1814 satul era situat pe moșia sa, grupând 31 de familii de birnici. În 1824 are pricină cu epistatul drumului Craiovei, pentru menzulul poștei Tecuci. Epistatul pretindea că este ceair pentru poștă și că din vechime s-ar fi urmat așa, dar Lapati cere despăgubiri pentru pagubele provocate de păscutul cailor poștei și cu tăiatul pădurii de către dârvari, rotari. Alte părți de moșie se aflau în proprietatea mânăstirii Mihai Vodă din București sau, la 1831, a lui Simion Pestenașu. La Stoborăști, Hristodor Lapati ridică o nouă biserică, cca. 1829, actuala biserică a satului, cu hramul Sf. Nicolae, declarată monument istoric și care a făcut obiectul unor restaurări neinspirate, și tot aici va gestiona mutarea vetrei satului, de pe un mal al râului Vedea pe celălalt). Cea mai mare parte a carierei va fi medelnicer, conform Arhondologiilor Țării Românești, la 1 ianuarie 1841 va fi ridicat la rangul de paharnic, va fi înrudit cu multe familii din protipendadă. Se naște, cel mai probabil, în jur de 1780, la deschiderea primei Adunări Obștești a Țării Românești fiind înregistrat cu vârsta de 50 de ani. Moare la 22 august 1847. (O observație necesară: în multe lucrări care îl

menționează, unele apărute chiar sub egida Academiei, numele său este redat în cele mai năstrușnice forme: Lambru, Lepote, Lipati, Lapete, Lopate, etc, aceeași situație se regăsește în cazul prenumelui...)

Disponând de o avere considerabilă (Analele Parlamentare ale Adunării Obștești – legislatura I, sesiunea I, îl menționează la catastiful boierilor din județul Romanați pentru colegiul trei cu un venit de 12000 lei/an, în 1831, cel mai mare venit dintre cei 35 de electori din listă) și de voința neabătută de a oferi copiilor cea mai bună educație posibilă în situația sa, a asigurat mijloacele financiare necesare costisitoarei educații estetice a acestora. Lui Mihail îi va stimula pasiunea pentru desen și sunt vehiculate în istoriografie treceri prin atelierul unor profesori precum C. Lecca, la Craiova, aici împreună cu Aman (V.G. Paleolog) sau Carol Popp de Szathmari, la București (Ioan C. Băcilă, Paul Rezeanu), pasul următor fiind, inevitabil, spre Paris. Când se produce însă acest pas? În mai multe rânduri, Paul Rezeanu, cel căruia îi datorăm enorm în privința menținerii și stimulării interesului față de Mihail Lapaty (Lapatty, pentru autorul nostru; în ce ne privește optăm pentru grafia Lapati, ca și în cazul tatălui său!, cel puțin pentru etapa românească a vieții sale) aprecia că în mod cert Lapati se afla la Paris, în atelierul lui Ary Scheffer, cel mai târziu la sfârșitul anului 1847. Dintre numeroasele variante ale acestei expuneri ne oprim asupra pasajelor corespunzătoare din „Istoria artelor plastice în Oltenia (1800-2000)”, vol. I, Editura Alma, Craiova, 2010, pp.51-58. P. Rezeanu opina că tot atunci activa în cadrul Societății Studenților Români, fiind menționat de Scarlat Vârnav ca unul dintre sprijinitorii de

vază ai acesteia. În continuare se semnală și se prezenta un document publicat de Cornelia Bodea în 1982. În conformitate cu acest document, Mihail Lapaty a participat, la începutul lunii martie 1848, la Biblioteca Națională din Paris, la o adunare a membrilor Societății Studenților Români. Se hotărăște întoarcerea în patrie a lui „Constantinescu, Ionescu, Brătienilor, Cornescu, Mălinescu, Chinezu, Cosadini, Lecca, Bolintineanu, Bălcescu și Goleștilor, cu bani de la casierul societății, iar Perez, Lapatty, Curie, Aman (Alexandru) și Ionescu cu bani de la Negri”. P. Rezeanu conchide: „Că Lapatty a-a întors atunci, sau nu, în țară, ca să ia parte la revoluție, nu știm”. O simplă verificare a trimiterii (Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, vol.I, București, Editura Științifică și Enciclopedică (eronat: Editura Academiei), București, 1982, p.561) ne rezervă însă două surprize de proporții. Documentul citat conține în fapt note scrise de Ion Ghica după relatarea lui D. Bolintineanu. O primă surpriză: nicăieri în note nu se precizează prenumele lui Lapati/Lapaty. Este momentul acum să amintim că familia în discuție a dat țării și alte nume de importanță, mai ales ca oameni politici: Alexandru, frate cu Mihail (liberal radical; în 1864 demisionează din funcția de supleant la Curtea Civilă, secțiunea I, din București, în semn de protest față de lovitură de stat a lui Alexandru Ioan Cuza; la 1877 era prefect de Vlașca, etc.), Cornilie (și el om politic important) sau Eliodor (deputat al marilor proprietari din partea județului Teleorman în Divanul ad-hoc al Valahiei, între altele) și niciunul nu poate fi eliminat fără analiză ca revoluționarul invocat aici, mai ales că au fost de nenumărate ori confunđați de către contemporani

sau de către istorici.... Mai mult, Alexandru este și el amintit la Paris în această perioadă. Cornelia Bodea, Georgeta Penelea etc. prezentau înființarea și activitatea Însocierii Lazariene, fondată la Paris la 27 noiembrie 1847, de către unii membri ai Societăților Studenților Români, care, mergând pe drumul deschis de Gheorghe Lazăr, își propunea să creeze în țară școli românești unde „tinerimea să poată lua o educare română”; pentru susținerea acestora, viitorii asociați, bărbați sau femei, urmau să cedeze a 20-a parte a veniturilor lor și se angajau să activeze efectiv în aceste școli, fără remunerație (o nouă digresiune: această societate se constituie și ca urmare a adoptării unei noi Legi școlare în Țara Românească, în 1847, contrară prevederilor Regulamentul Organic, prin noua lege limba română fiind înlocuită cu limba franceză în clasele superioare; în plus, se măreau taxele școlare, învățământul devenind astfel un lux de nesusținut pentru marea majoritate a populației; măsura dispusă de Gheorghe Bibescu lăsând o „impresie dureroasă” în Principate, dar și în Transilvania, Ungaria și chiar la Paris...) Printre membrii fondatori ai Însocierii se află și Alexandru Lapati, dovadă a prezenței acestuia la studii la Paris, a activității sale în cadrul Societății înființate la inițiativa lui Ion Ghica, Scarlat Vârnav și C.A. Rosetti și patronată de Lamartine, a împărtășirii acelorași idealuri patriotice, în același timp cu fratele său! Se poate face presupunerea că în 1847-1848 cei doi frați, Mihail și Alexandru, se aflau în același timp la studii la Paris, și chiar în atelierul lui Ary Scheffer, și că respirau același aer pur și tare al romantismului revoluționar... A doua surpriză de proporții ține de o lectură prea grăbită a documentului: textul lui

Ion Ghica are în continuare precizări relevante: „Bălcescu și Golescu au plecat înainte, ceilalți peste o săptămână”, fixând momentul reîntoarcerii în țară a celui Lapati; în același loc, o descriere a evenimentelor petrecute în București în ziua de 11 iunie (eronat în text; 13), care au condus la acceptarea de către Gheorghe Bibescu a „Proclamației” (Constituției): pe când domnitorul primea delegația revoluționarilor care-i prezentau Proclamația (Al. Golescu, I. Brătianu, N. Golescu, N. Magheru etc) „Poporul a vrut să spargă ușile scării ca să fie față la convorbire; a intervenit câțiva tineri, între care și Bolintineanu, ca să oprească poporul a intra cu de-a sila. Era acolo Andronescu, Teulescu, Lapati ș.c.l. Banof a amenințat că aduce oștire. Bolintineanu i-a trântit șapca din cap”. Așadar, un Lapati se afla în miezul evenimentelor revoluționare de la 1848, așa cum un alt Lapati (sau același?) își dedicase, la Paris sau în țară, toate eforturile și resursele pregătirii acestora... În același document, o observație a lui D. Bolintineanu referitoare la starea de spirit a studenților români de la Paris din 1848 („Tinerii din Paris erau turcofilii, atât rumânii cât și moldovenii, nădăjduind oficeri și bani pentru bătae împotriva muscalilor”) își află corespondentul într-un comentariu al lui George Oprescu, pentru care „Portretul lui Omer Pașa” (expus la Salonul de la Paris din 1858, deci la un an de la realizarea „Buchetierei”, opera aceluiași Mihail Lapaty) denotă turcofilia autorului, ca și a societății românești în general, în fapt pavază față de pericolul rusesc înainte, în timpul și după războiul Crimeii.

Contribuția membrilor familiei Lapati la desfășurarea evenimentelor de la 1848 este încă de deslușit. În vol.

IX din „Istoria românilor” , Nicolae Iorga atribuia temporara arestare a guvernului revoluționar al Țării Românești unui complot pus la cale, la „Reduta”, de moșieri conduși de Lapati, în care mai figurau boierii Crețeni, Opran, ginerele lui Solomon, etc...

Nu mai pot fi susținute aprecieri precum acelea consacrate: „Mihail Lapaty s-a format la Paris”; înainte de a fi Lapaty, el a fost un Lapati, fiul tatăl său, și prima educație (umană și artistică deopotrivă) a primit-o în familie; poate că ar trebui reluată discuția privind repertorierea operelor sale, unele încadrate generoasei categorii „Autor necunoscut”, altele primind atribuire eronate, și privind încadrarea lor cronologică (G. Oprescu atribuia etapei românești creații precum „Portretul unui egumen” sau „Portretul patriarhului Eroftie al Alexandriei”; putem presupune o asemenea datare și pentru altele: „Biserica Sf. Gheorghe înainte de foc”, „Biserica Stavropoleos” etc) / „a petrecut cea mai mare parte a vieții la Paris” (matematică elementară!). În egală măsură produs al mediului său (inclusiv familial!) și self-made man, romantic fără rest, consacrand (împreună

cu Lecca, Negulici ș.a.) specia portretului de stil occidental și ruptura față de stilul bizantin, maestrul alegoriei („Buchetiera” e exemplul potrivit în acest sens), construind punți (cu dublu sens) între Țara Românească și Paris, Mihail Lapati / Lapaty mai are multe surprize de oferit.

Dacă Mihail Lapati (Lapaty) a participat la pregătirea revoluției de la 1848, dacă a fost participant activ la unele momente cruciale ale acesteia, cât și cum s-au reflectat toate acestea în operele sale, nu putem încă aprecia, pe baza documentației existente. E nevoie de adâncirea cercetării, de acumularea de noi informații, de creșterea interesului față de aceste pagini de istorie și artă, de sensibilizarea publicului în această direcție. Din această perspectivă, clipul de prezentare „Actori de pus în ramă” și-a atins scopul, și cred că întreaga campanie și-a depășit obiectivele. De fapt, conceptul campaniei este inspirat de provocările lansate de marile muzee ale lumii în această perioadă a pandemiei de coronavirus, încurajând publicul să recreeze opere de artă în moduri cât mai creative, folosind resursele pe care le are la dispoziție acasă. Misiune îndeplinită.

Muzica zilelor noastre

Zan, cu trio și big band

Adrian SIMEANU

Adică Luiza, de la Sfântu Gheorghe. În studioul de concerte al Radio-difuziunii. Cu jazz din veacul trecut. De la interbelic până spre final. Delectându-ne inspirat, adecvat cu ritmuri și sonorități care mai de care mai atrăgătoare. Că-i o vocalistă de vârf în momentul de față, pe plai românesc. O veritabilă divă a genului ăsta scânteiilor. Pendulând între Aura și Anca convingător, măgulitor. La patru decenii de viață, este un muzician format, experimentat în domeniu. Remarcat-am satisfăcut improvizațiile vocale-ndrăznețe, nimerite, izbutite. Vădind aplecare și iscusință la scat. Poate stimulată și de instrumentiștii maghiari însoțitori. Vitalyos Lehel, Gaspar Csaba, Gaspar Almos. Altfel spus, Jazzpar Trio. Mânuitori de contrabas, chitară, vioară (transformată și-n banjo, util). Csaba, și vocalist câteodată, în duet cu Luiza, pentru coloratură binevenită...

Numai că nu fură singuri pe scenă tot timpul. Big band-ul instituției de pe Berthelot acompaniindu-i meticuloș, fructuos la unele piese. Ca de obicei, Ionel Tudor la pult. Garanție că totul iese la fix. Și aplauzele-s pe drept cuvânt meritate. Pentru trupa asta monolit iscusit. Da și pentru invitații. Căroră le ține isonul mereu cu folos. În așa măsură încât plecăm acas' nemulțumiți că muzica ia sfârșit prea repede parcă. Făcând planuri pe drum să ne reîntoarcem în sală și cu alt prilej, câștigul artistic fiindu-ne cert și bogat...

M-am bucurat, de asemenea, că după am discutat iară cu Tegu, Natsis, Tudor, Lungu, deja cunoscuți de atâția ani. Ultimul, deschizându-mi, în tinerete, urechile larg către muzica asta nepieritoare. De la cei de culoare pornită fericite în lume. Ca azi s-o promovez și eu apăsător, pentru suflu-i peren, minunat...

Simfo-jazz burnecian

Constănțean, bucureștean, Sebastian e trompetist, afară bine școlit. În big-bandul Radio prim-instrumentist. În vremea din urmă având și-un cvintet. Printre picături, activ componist. Așternând pe portativ simfo-jazz rock. În bună colaborare cu soața Simona Strungaru, orchestrator, dirijor...

I-am văzut la treabă, până-n pandemie, tocmai în Bănie. Unde-au concertat cu orchestra filarmonicii urbei. Alăturându-i acesteia, cu vădit succes, trupa mică de jazzmani. Formată din Sebi Burneci, Cătălin Milea (și el supersaxofonist, clarinetist, flautist) și vreo trei bulgari: Teodor Petkov

(subtil pianist), Mihail Ivanov (ager contrabasist), Borislav Petrov (năbădăios baterist).

S-a cântat interesant, ritmat, subtil, delicat, înflăcărat. Poate, mai multă implicare a simfoniștilor craioveni n-ar fi fost de colea. Corzile, îndeosebi, se cuveneau puse-n valoare mai abitir. Cum n-ar fi stricat nici o amplificare completă, la fix, a structurii simfonice de acompaniament. Într-un echilibru sonor cu ai cinci invitați. Astfel încât în timpanele noastre totu' să sune perfect. Pe măsura celor gândite, dorite de interpreți...

Simona, Sebastian, Cătălin mi-s cunoscuți de ani buni. Socot că fac excelentă echipă cu vecinii din sud. Și-ar merita să scoată-mpreună alte producții. Iscând colaborare cu alte

filarmnici. La Ploiești, de pildă, acolo existând în schemă chiar un departament de jazz, un fain festival de profil și deschidere cât cuprinde pentru genul acest' planetar. Ori la Sibiu, Timișoara, Brașov, superpotrivit...

Aș spune-n final c-a fost o seară de care nu am parte prea des. Melanju' muzical deosebit m-a atras, mi-a pătruns și-n suflet, și-n minte. Cucerind-mă zdravăn, dincolo de micile neîmpliniri amintite. Determinându-mă iară să spun că împletirea nimerită a acestor trei stiluri este trecut, prezent, da' mai ales viitor, în arta sunetelor nepieritoare. Îi dă gust neîncetat, colorat și parfumat, incomparabil, inconfundabil, cuceritor, copleșitor. Făcându-te mereu s-o ascuți însetat. Să te lași transfigurat amplu, adânc, minunat...

„Concertino”, pe la Dolj...

Filarmonica „Oltenia” inspirat invitându-i să cânte, mai an, pe băieții de peste Prut. Acordeoniști, vreo cinci. Un baterist flautist. Lângă ei, un pianist, apoi un violonist. Sigur, un contrabasist. Cu toți, o trupă spectaculoasă. Sudată, rodată, onorată cu aplauze pe măsură. Negruță și-ai lui evoluând excelent. Pregnant, impresionant. Incandescent, eficient. Peste așteptări...

Sunt muzicieni de clasă cert. Virtuozii, vădit. Programu` lor, unu` divers. Și deloc facil. De la clasic, la etno jazz. Cu știmate de Vivaldi, Rota, Bizet, Hacıaturian, Piazzolla, Galliano. Plus ceva folclor prelucrat minunat. Ce ne-a săltat în picioare imediat. Ingeniozitate, virtuozitate, eleganță interpretativă bogat etalând. Știința notelor întrutotu`, dorința de-a cânta clocotitoare. Improvizații chibzuite, potrivite, iscu-

site. Energie nestăvilită, vibrație neconținută. Fluență, acuratețe, precizie. Alegere a partiturilor nici că se poate mai nimerită. Redare-a lor nici că se poate mai izbutită, în asemenea formulă...

Cu Sandu Iosub alături, dirijorul amic avizat, am ascultat nemișcat, captivat, entuziasmat ce-au dat din ei moldovenii. Apoi, firesc, am comentat. Mulțumindu-i meritat că util a insistat să vin în Bănie, la o așa muzichie. Nereligioasă, aleasă, frumoasă. Cuceritoare nespuse, cel puțin la noi. Fraților, dotaților, de la Chișinău, luați filarmonicile române la rând! Că sigur le onorați de vă prezentați pe scenă ca să concertați. Publicul o să-l captați nu doar la Craiova deplin. Nu mă îndoiesc, defel nu glumesc și-o să vă găsec dac-o fi și-o fi iară de-ți veni. Că pohtesc la voi din plin și nu mă rețin s-o mărturisesc...

Teatrul zilelor noastre

Mazilu și-ai lui

Adrian SIMEANU

...mi-au luat piuitu`, stimați cititori. Cu „Familia Addams”, americană sadea. Excentrică, originală cu siguranță. Înclinată nițel către horror. Pentru atmosferă. În carte și film, lănceput. Apoi, și mai glorios, într-un musical faimos. Adaptată astăzi, în chip fructuos, la „Excelsior”. În formă autohtonă, pe plai cu mior. Harnicu` Răzvan îmbinând nu-n van teatru, măști, muzică, dans într-un show baban. A făcut regie, costume, coregrafie, la fix. Sclipitor, cuceritor, realmente uimitor. Scenografia, nemaipomenită și ea. Realizatoare, demnă de un premiu, Simona. Costi, la lumini cu perfect efect. Ca să nu mai zic de teamul actoricesc. Lucian, Camelia, Ana și Matei, familia Addams. Pe lângă ei, Radu, Aida și Mircea. Ori cei trei Beineke, veniți la peșit, din Ohio. Adică Doru, Maria și Dan. Nu uit nici strămoșii că au relevanță: Iulia, Andreea, Loredana, Dan, Alex și Ovidiu.

Tineri toți, entuziaști. Născuți pentru comic, vădit. Jucând, cântând și dansând, condiție fizică lux etalând. Dăruire, însuflețire, pricepere țais arătând. Un tot unitar sudat și rodat. Umorului negru dedat experimentat. În spectacol minunat cu de toate încărcat. Vodevil contemporan adaptat dâmbovițean despre eterna poveste-a iubirii. Cu-nflăcărarea și erotismu-i la tinerețe. Ades regăsite și la maturitate. Mai abitir și util. Altfel spus, concis, momente de viață. Ușoară filosofie, abundentă veselie, comedie d-aia vie făcută la meserie. Pe gustul oricui, categoric. Echipa bucureșteană dozându-le riguros, armonios, fastuos. Inventiv, inovativ, neîndoios creativ. Să placă ochiului și urechii din plin...

Ei bine, a izbutit pe deplin. Prilej de mândrie pentru Adrian Găzdaru, manager, enorm. Iară pentru mine motiv să revin, la lucru s-o văd. Și să plec acasă destins și senin...

Un nume cu renume

„Naționalul” bucureștean, ați ghicit. Nu se dezmente nicicum. Monții care mai de care-n program. „Orchestra Titanic”, una dintre ele. Avui ocazia, ferice, s-o văd. În festival piteștean, la „Davila”. Unde, meritat, se umplu de premii...

Aparent, o comedie. În fond, o dramă de azi. Despre nefericire. Iluzie neîmplinită. Speranță deșartă. Decădere ireversibilă. Existența a mai de jos, în esență. Boicev bulgaru`, reflexiv știut, punând în ea și comic, și închipuire, și filosofie. Ca să arate cât

mai convingător ce e viața. Și lumea zilelor noastre. Pe orice meridian. Căci pretutindeni găsești amărăți. Izbiți de soartă cumplit. Și definitiv. Din gheara morții, fără scăpare. Deși burlesc, textul, e încărcat de subtil. De revelații și tâlc. Purtând, deductiv, și-un îndemn: să nu fim indiferenți la semenii noștri ajunși în nevoie. Că nu știm încotro ne duce destinu`. Și viitoru` ce ne rezervă...

Consistența, forța și echilibrul creației din țara vecină iscară la noi o montare de top. Felix Alexa, inspirat regizor, experimentat. A gândit, a cumpănit și-ntrutot a izbutit. Realism a rostuit, cu magie împletit. Lucru vred-

nic a ieșit, aprecieri a stârnit. Cu Andrada s-a-nsoțit. Pentru-un decor nici că se poate mai potrivit. Iar echipa de actori, mai mult decât excelentă. Bleonț, Călin, Constantin, Bovnoczki și Popa. Claudiu și Richard, printre premianți. Tania, Mihaii ăi doi, deloc mai prejos. Un cvintet de monolit. Deplin rodat și sudat, cu-n joc strașnic, adecvat. Nuanțat, înobilat prin efortu` conjugat. Cu fructuos rezultat. Căci din plin au fascinat. Simțindu-mă-ndatorat, aste rânduri concepui, la revistă le dădui. Teatru-adevărat fuse ce văzui, cu vârf și-ndesat. „Ion Luca Caragiale”, bravo, de nedetronat!

Ion Andreescu – *Casă la țară*

Didactica

Dascăli de odinioară. Profesorul Gheorghe Ungureanu – un izvor de lumină

Alexandru FIFOIU DELASEACA

Oricum, viața e scurtă! După petrecerea din lumea aceasta – cum inspirat spunea Marin Sorescu – mai trăim o vreme doar în amintirea celor care ne-au cunoscut. Această „viață de după viață” a fiecăruia dintre noi se pare că are dimensiunea temporală a faptelor noastre. Mai adăstăm un pic în memoria afectiv pozitivă a celorlalți doar prin ceea ce facem bun /bine în viață.

În memoria colectivă sau individuală, dascălii, slujitorii școlii stau cel mai bine. Pentru că ei dețin și răspândesc cu infinită generozitate lumina cărților, revărsând acea lumină sacră a științelor asupra spiritului iscoditor al discipolilor lor, pe care îi scot din noaptea neștiinței și ignoranței.

Dar și dascălii sunt oameni, iar oamenii sunt muritori. Așadar și dascălii mor. Cei plecați tac, amuțesc pentru totdeauna. Cei vii, încă, au ultimul cuvânt. În baza acestui drept, îmi permit să readuc în memoria contemporanilor o personalitate prominentă a școlii Oltului din a doua jumătate a secolului trecut, profesorul Gheorghe Ungureanu, azi fiind din ce în ce mai puțini cei care-și mai amintesc câte ceva despre acesta. Și e nedrept și nemeritat. Dar să lăsăm să curgă povestea.

În mult hulitele vremuri ale copilăriei și adolescenței mele, pe când

școala românească era Școală, iar copiii iubeau cartea, trăia în Slatina, într-o casă frumoasă din Centrul Vechi, profesorul Gheorghe Ungureanu, un nume de maxim prestigiu și autoritate printre profesorii din Slatina și chiar din întreaga Oltenie. Pentru mine, este una dintre cele mai importante și dragi persoane, după părinții mei. A fost profesorul meu de limba și literatura română și diriginte pe parcursul aproape integral al celor cinci ani de liceu pedagogic, pe care i-am urmat la Slatina.

Ne-am cunoscut în prima zi de școală, în 15 septembrie 1970. Parcă mă și văd cu ochii minții, un băiat de la țară, mic, negricios, îmbrăcat într-un costum clasic, de elev, cu un număr mai mare, să-l pot lua o perioadă mai lungă, chiar și anul următor, dintr-un material mai grosuț, fiind pentru toate anotimpurile, chiar dacă nu se știa pe atunci de all seasons, tuns chilug, ca dovadă a celor mai serioase intenții ale mele în legătură cu cartea. Cu acel costum de elev care făcea pâte după o perioadă destul de scurtă de purtat zilnic și cu pantaloni care făceau genunchi după ploaie, puși noaptea sub saltea ca să țină un pic de dungă, erau toate condițiile să te dedici cu dăruire totală studiului și să-ți iasă din cap alte gânduri, mai tinerești. În costum de

elev, cu șapca pe cap și vioara în mână, într-un grup de copii, viitorii mei colegi, majoritatea de la țară, pentru că acolo era nevoie de învățători, aproape toți privind speriați în jur, am văzut apropiindu-se de noi un bărbat foarte prezentabil, cu o ținută impecabilă, un domn adevărat. Și așa a fost mereu în cei cinci ani cât am fost împreună, un **arbitr** **elegantiarum** nu doar al liceului, ci chiar al orașului. Costume deosebit de elegante, niciodată același costum două zile la rând, totdeauna cu altă cravată. Clasă înaltă, ce să mai discutăm. Făcea sport, juca foarte bine tenis de masă, nu vorbesc din auzite, l-am văzut. Controversele pe marginea subiectelor de gramatică de la examenele de admitere în liceu din vremea aceea îi creaseră statutul de autoritate supremă în materie. Ce spunea profesorul Ungureanu cam aia era. Bărbatul acesta elegant și stilat ne-a luat atunci și ne-a dus în viitoarea noastră clasă, o sală din actuala școală nr. 5, care găzduia în vremea aceea și clasele de liceu pedagogic, noua „fabrică de învățători” de la Slatina fiind atunci la începuturi; eu și colegii mei am fost a doua serie. În liniștea sălii de clasă, am mai remarcat ceva: domnul diriginte avea pantofi... cu scârț, cum se spunea pe atunci. N-aș putea să spun despre ce am vorbit, știu că am primit cărțile, integral gratuite nu ca azi, și-am plecat către gazdele noastre. Oricum, eram... praf. Ne uluise și n-a încetat niciodată să ne uimească și să ne surprindă în toată perioada petrecută împreună.

Liceul urmat ne-a pregătit pentru nobila profesie de dascăl. Și am învățat carte. Din plin, dar și profesorii erau de top și aveau cu cine. Era o selecție riguroasă, cine intra la pedagogic sau sanitar știa carte. Azi, din

păcate, nu mai e ca ieri. Atunci dicta valoarea, acum dictează banul!

Revenind la subiect, cei cărora le spuneai că faci româna cu domnul Ungureanu îți spuneau că „ai avut noroc.” Noroc pe care, cu mentalitatea dintotdeauna a elevului, nu-l apreciam/înțelegeam întotdeauna. Acum, da.

Și când ne aprecia, și când ne apostrofa folosea în adresare formula „dragii mei”/ „dragul meu”, pe care n-o înțelegeam atunci când era vorba de greșeli ale noastre, dar care dovedea o înțelegere superioară a faptelor și empatie față de păcătoși

La ora de limba română, asculta întotdeauna câte patru dintre noi, fiecare așezat singur în prima bancă de două persoane a fiecărui rând din cele patru existente în clasă, niciodată ocupate. Așezarea elevilor în bănci începea cu banca a doua a fiecărui rând. Ieșeai la lecție cu caietele de teme, care ajungeau pe catedră spre a fi verificate, cu o foaie de caiet dublă și ceva de scris. Totdeauna cu carnetul de note alături. Primea fiecare subiectul individualizat și... la lucru. În acel timp, erau verificate temele. Răspunsurile se primeau în ordinea în care se anunțau cei verificați. În timpul verificării orale, cei din clasă făceau notații pe marginea răspunsurilor, așa că nimeni nu dormea în bancă. De multe ori, primeai notă chiar și doar pe baza observațiilor făcute.

Notarea nu se făcea doar pe baza cunoștințelor din lecția de zi sau anterioare. Trebuia să citim și tableta din „Contemporanul” sau să explicăm ce am înțeles din grafica sau caricatura din pagina a doua a „României literare.” Sau invers. Erau publicațiile la care aveam abonament, altfel nu te descurcai. Când se încheia evaluarea erai ca după un examen foarte greu și de maximă importanță. Dar nu ne-a prins rău, am învățat carte, nu glumă

Aveam nu doar caiet de teme și de notițe, ci și un caiet cu cele mai frumoase versuri, în care notam versurile care ne plăceau din opera poeților studiați la clasă. Era tragedie să nu știi pe de rost versurile trecute în acel caiet. Mai bine dispăreai. Mai exista un caiet cu cuvinte noi, cuplat cu un caiet vocabular în care notam alfabetic cuvintele necunoscute și explicate în clasă. Mai mult, în acel caiet notam cuvintele noi și ce înseamnă ele, având datoria de a da și câte două exemple de folosire corectă a lor în propoziții. Când greșea careva era distracție mare. Spre exemplificare, când ni s-a explicat vocabula „post”/după, un coleg a scris „Elevul intră în clasă post profesor”. Ce-a urmat... râsete, ironii fine, spectacol de revistă. Dar nu se supăra nimeni. Știam de la strămoșii noștri că ridendo castigat mores, așa că...

Nici măcar orele de dirigiență nu erau mai simple. Aveam un caiet în care dezvoltam temele propuse în posesia cărora intram la fiecare început de trimestru. Și nu era lucru de șagă atâta timp cât erau verificate cu roșu de dl diriginte. Pentru erori grave, puteai să iei notă la limba română pentru prestația lingvistică de la dirigiență. Țin minte că am avut odată, ca subiect la dirigiență, tema „Nicolae Ceaușescu, omul cu frecvente sclipiri de geniu politic”. Nimic mai firesc atunci, ulterior însă, după evenimentele din decembrie 89, am fost foarte surprins să aflu de radicalizarea discursului său politic și re poziționarea sa ideologică. Ceea ce nu l-a micșorat cu nimic în ochii mei, om matur acum și ireversibil de stângă.

Au fost și aspecte strict personale în relația cu incomparabilul nostru profesor diriginte. Atunci când ne aducea tezele, ne dezvăluia și motivele pentru care făcuse notarea

respectivă. Niciodată nu trecea peste asta. Când ajungea la mine, auzai: « Fifoiu... o lucrare odihnită, a tratat bine aia și-aia și-aialtă. N-am înțeles ce-a vrut să spună cu afirmația... O lucrare totuși bine articulată... pentru care a primit nota 7. Sau maxim 8, niciodată 9 sau 10.» După oră îi auzai pe colegi: « Băi Fifi, ne-așteptam că-ți dă 10. Te laudă până te făcu praf. Lasă, nu fi trist, ai viața-n față. » Și chiar nu eram trist deloc. C'est la vie, că doar suntem francofoni dintotdeauna.

De multe ori, în zilele în care domnul diriginte apărea indispus sau obosit, îi auzai pe băieții veseli: « Fifi, dă-i bă un caiet să citească ceva, nu-l vezi ce obosit e? » *Tempi passati!*

Nu pot uita nici faptul că admirabilul meu profesor de limba română este cel care mi-a făcut cel mai onorant compliment din viața mea. Eram băieți mari, în anul V, în ultimul trimestru, dl profesor diriginte nu mai era în liceul nostru – nu dezvolt subiectul –, nu știu cine a organizat o întâlnire de taină, așa că eram împreună la restaurantul din pădurea de la Strehareți, la o bere, o șuetă nevino-vată, discutând multe și de toate. Printre altele, cineva l-a întrebat pe cine preferă dintre poeții clasei, Costică Stanciu și Aurel Luță. Răspunsul a fost: „Amândoi sunt foarte talentați, Luță e mai imaginativ, Stanciu versifică mai ușor și e mai...” Și-a rămas în aer, negăsind pe moment cuvântul. Atunci am sărit eu și i-am servit cuvântul căutat: prolific. Reacția profesorului a fost apoteotică: „Dragul meu., îți mulțumesc și mă întreb dacă vei avea vreodată un elev care să te completeze așa de bine cum m-ai completat tu pe mine în acești cinci ani.” Cuvinte pe care nu le voi uita niciodată și care vor fi mândria mea.

Domnule Profesor, eu vă mulțumesc din suflet pentru tot. Alături cu toți colegii mei.